

Hilde Dale Stormyr

Avvikende handlinger – avvikende personligheter?

**En diskursanalyse av medias fremstilling av overgriper i
Alvdal- og Vågå-saken**

**Masteroppgave i sosialt arbeid
Høgskolen i Oslo og Akershus, Fakultet for samfunnsfag**

Hilde Dale Stormyr

Avvikende handlinger – avvikende personligheter?

En diskursanalyse av medias fremstilling av overgriper i Alvdal- og Vågå-saken

Masteroppgave i sosialt arbeid

Høgskolen i Oslo og Akershus, Fakultet for samfunnsfag

Oslo 2015

Sammendrag

I den grad de fleste av oss hører om seksuelle overgrep, vil det ofte være i form av overgrepssaker som kommer frem i mediene. Mediene har på denne måten stor definisjonsmakt når det kommer til hvordan vi skal føle og tenke rundt fenomenet. Selv om vi på mange måter snakker mer om overgrep, omfang og potensielle skadevirkninger enn noen gang, fokuseres det sjeldent på overgriper. Så hvordan fremstilles overgriper når han eller hun først snakkes om? Dette er bakgrunnen for problemstillingen i denne oppgaven, med fokus på Alvdal- og Vågå-saken som fikk stor medieoppmerksomhet i 2010-11. *Hvordan konstrueres overgriper i henholdsvis Alvdal- og Vågå-saken, og hvordan er samspillet mellom diskurser i media og vitenskapelige diskurser?*

I denne oppgaven er det benyttet framing (rammeteori) som teoretisk utgangspunkt og diskursanalyse som metodologisk tilnærming. Rammeteori har i oppgaven bidratt til å belyse hvordan mediene legger vekt på ulike temaer innenfor de to sakene, mens diskursanalysen har bidratt til å kunne studere hvordan språket i medieomtalen blir brukt til å tillegge overgriperne egenskaper, og derigjennom forventninger til hvordan de skal opptre. Ved å kombinere rammeteori og diskursanalyse ble det i analysen identifisert diskurser rundt overgriperes offerposisjon og/eller utøverposisjon, samt diskurser rundt hva som er normalt og/eller hva som regnes som avvik.

Alvdal- og Vågå-saken er ikke bare ulike når det gjelder omfang og hvem som har begått overgrepene, men også hvordan overgriperne og overgrepene blir framstilt. I den såkalte Alvdal-saken er overgrepene bestialske og overgriperne blir framstilt som monstre, mens overgrepene i Vågå-saken kan sies å bli naturligjort og bagatellisert, hvor overgriper er en respektert og godt likt ordfører. Funnene i analysene viser således at mediediskursene på mange måter støtter opp om den allmenne oppfatning av overgriper. Altså at personer som begår seksuelle overgrep mot barn ofte har avvikende personlighetstrekk. Egenskapene til overgriperne i både Alvdal- og Vågå-saken blir brukt til å skape kontraster, altså hvordan en overgriper *ikke* er, eller til å bekrefte at personene som er tiltalt kan plasseres i ”gruppen” som overgripere. Selv om mediediskursene kan sies å støtte opp om vitenskapelige diskurser i forhold til at overgriper like godt kan være mann som kvinne, et familiemedlem som en ukjent, skiller den seg betydelig mer fra vitenskapelige diskurser dersom overgriper innehar kvaliteter og egenskaper vi identifiserer som ”gode”.

Abstract

Most of us hear about sexual abuse through cases presented in the media, and the media as such has great defining power regarding how we think and feel about the phenomenon. Even though we talk more about sexual abuse, the scope of it and potential harm from it than ever before, the focus is rarely on the abuser. This leads to the question of how the abuser is presented when first described and talked about and the effect it has on people's perception of the abuser. This is the backdrop for the topic question in this report, with key focus on the Alvdal and Vågå cases that received great attention in the Norwegian media in 2010-11: *How is the abuser constructed in the Alvdal- and Vågå-case respectively, and how is the interaction between discourses in the media and academic discourses?*

In this assignment framing has been used as the theoretical basis and discourse analysis as the methodological approach. Framing theory is applied to clarify how the media emphasizes different topics within the two cases, whereas discourse analysis has helped to examine how the language of the media reviews are used to ascribe the perpetrators characteristics and thus expectations on how to behave. Combining frame theory and discourse analysis helped identify discourses about the abusers victim position and/or performing position and discourses about what's normal and/or what is regarded as abnormalities.

The Alvdal- and Vågå cases do not only differ in the form of scope and who has committed the crime, but also how the sexual abuse and the abuser were presented in the media. In the so-called Alvdal-case the sexual abuse are beastly atrocities, and the perpetrators were presented as monsters, while in the Vågå-case the abuses were trivialized by the media, and the perpetrator was a well-known and respected mayor. The result of the analysis shows that the media discourse supports the general opinion of the abuser in the way that people who commit sexual offenses against children often have divergent personality traits. The characteristics of the assailants in both the Alvdal- and Vågå-case are being used as a way to create contrasts between the person and the crime, or to confirm that the persons who are charged can be placed in a "group" as perpetrators. Even though the media discourses, like the academic discourses, support that the perpetrator may as well be a man or a woman, a family member or an unknown, it differs considerably more from academic discourses if the perpetrator possesses qualities and characteristics we identify as "good".

Forord

Først og fremst vil jeg rette en stor takk til min veileder, Kari Stefansen, for gode råd, motivasjon og konstruktive tilbakemeldinger. Uten deg ville jeg ikke ha kommet i mål med oppgaven. Jeg vil også takke min gode venninne og medstudent gjennom fem år, Anna Franziska Flaathe, for gode samtaler, diskusjoner og hjelp. Ikke minst for godt selskap i en periodevis ensom skriveprosess.

En stor takk må også rettes til de som har tatt seg tid til å lese oppgaven, som har kommentert og gitt gode tilbakemeldinger i innspurten. Mamma, Cathrine Sundal Jacobsen og Victoria Hafsmo – tusen hjertelig takk.

Oslo 16.05.2015

Hilde Dale Stormyr

Sammendrag	ii
Abstract	iii
Forord	iv
1. Innledning	1
1.1 Problemstilling	2
1.2 Begrepsavklaring	3
1.3 Bakgrunn for valg av tema	3
1.4 Kriminaljournalistikk i Norge	4
1.5 Oppgavens oppbygging og avgrensning	6
2. Kunnskapsstatus	7
2.1 Definisjoner av seksuelle overgrep	7
2.1.1 Juridiske definisjoner.....	8
2.1.2 Faglige definisjoner	9
2.2 Hvem er overgriper?	11
2.3 Hvem blir utsatt?	12
2.4 Omfang av seksuelle overgrep	13
2.5 Effekt og skadevirkninger	14
3. Teori	17
3.1 Framing – Rammeteori	17
3.2 Medier og rammer	18
3.3 Bruk av rammer i analysen	19
3.3.1 Konfliktramme.....	20
3.3.2 Menneskelig interesse-ramme	21
3.3.3 Ansvarsramme.....	21
3.3.4 Moralramme	21
3.3.5 Troverdighet.....	22
4. Metode.....	23
4.1 Diskurs	23
4.2 Diskursanalyse	23
4.2.1 Kritisk diskursanalyse.....	25
4.3 Metodevalg	27
4.4 Datainnhenting	28
4.5 Muligheter og begrensninger	30
4.6 Analytisk tilnærming	31
5. Vågå-saken	33
5.1 Siktelse	33
5.1.1 En usannsynlig overgriper?	34
5.1.2 En overgriper med interesse for barn og voksnes velferd?	35
5.1.3 En overgriper med tillit?	37
5.1.4 En omsorgsfull overgriper?.....	38
5.2 Rettssak	39
5.2.1 "Elsker deg var en del av sjargongen vår" – vendepunktet?.....	40
5.2.2 Naiv eller kalkulert?	42
5.2.3 Misbruk av stilling?.....	43
5.2.4 En ulv i fåreklær?.....	43
5.3 Dom	45

6. Alvdal-saken.....	47
6.1 Siktelse	48
6.1.1 Omfattende overgrep.....	48
6.1.2 Hvem har gjort hva?.....	49
6.1.3 "Angrer så til de grader".....	50
6.1.4 Hvem har skyld i overgrepene?.....	51
6.1.5 Hva med barna?.....	52
6.1.6 Hva med innbyggerne i Alvdal?.....	53
6.1.7 hvorfor ble ikke overgrepene oppdaget?.....	54
6.2 Rettssak	56
<i>Morens versjon</i>	56
6.2.1 "Skylder på medtiltalt".....	57
6.2.2 "Synd på barna".....	57
<i>Stefarens versjon</i>	58
6.2.3 "Filmet for å dokumentere overgrepene".....	58
6.2.4 Mor som pådriver og stefar som lakei?.....	59
6.3 Dom	60
7. Avsluttende diskusjon.....	62
7.1 Bruk av rammeteori og diskursbegrepet i analysen	62
7.2 Diskurser rundt overgriperne i Alvdal- og Vågå-saken	63
7.3 Sannheter innenfor mediediskursene	64
7.4 Avvikende handlinger – avvikende personligheter?	65
7.5 På hvilken måte påvirker mediens fremstillinger vår forståelse av personer som begår seksuelle overgrep?	67
7.6 Avsluttende kommentarer	68
8. Litteraturliste.....	71
Vedlegg I.....	75

1. Innledning

Mellom 2010 og 2011 var det spesielt to overgrepssaker som fikk stor oppmerksomhet i media. I april 2010 kunne vi blant annet lese overskriften ”Mor, stefar og fem venner siktet for overgrep mot fire barn (...)” (Dagbladet 2010), mens vi i september 2011 kunne lese ”Ap-ordfører siktet i overgrepssak” (VG 2011). Sakene jeg snakker om er bedre kjent som henholdsvis Alvdal- og Vågå-saken, og er de to sakene jeg skal undersøke nærmere i denne oppgaven.

Seksuelle overgrep mot barn kan sies å ha vært nærmest fraværende i media fram til Bjugn-saken som rystet Norge i 1992. Likevel kan denne trenden på mange måter sies å ha snudd, og sakene jeg har valgt er bare to av mange overgrepssaker som kommer frem i lyset i dag. Nyere tall fra SSB viser at det i dag anmeldes om seksuallovbrudd begått mot nesten 2000 barn i året (NRK 2013). Likevel kan det tenkes at det er store mørketall når det gjelder hvor mange som blir utsatt for seksuelle overgrep. Årsaken til dette kan være mange. Frykt for overgriper, skamfølelse og/eller skyldfølelse overfor det som har skjedd, redsel for å ikke bli trodd osv. Støttesenteret mot incest opplyser om at kun en av ti av de som oppsøker senteret anmelder til politiet (NRK 2013). Det er god grunn til å tro at dette også gjelder for andre som har opplevd seksuelle overgrep og som heller ikke oppsøker noen hjelpeinstans.

Seksuelle overgrep er et tema som berører de fleste av oss. Mange vil føle noe rundt temaet selv om en verken arbeider i feltet eller har kjennskap til utsatt eller overgriper. At seksuelle overgrep vekker såpass mange sterke reaksjoner, kan tenkes å prege folks forståelse av overgrep og overgripere. Det er fort gjort å bli preget av en moralsk avsky. En slik moralisering vil også kunne påvirke de vitenskapelige og kliniske tilnærmingen til overgrep, og vil kunne være til hinder for gode terapeutiske relasjoner i møte med overgripere.

Jeg opplever en mangel på kunnskap om personer som begår seksuelle overgrep mot barn, både i samfunnet og hos sosialarbeidere. En mangel på kunnskap om overgripere i befolkningen, og en kombinasjon av et sensitivt og vanskelig tema, vil kunne være et svar på hvorfor fenomenet er preget av fordommer og en fordømmelse av overgripere. Ettersom man lett kan bli preget av en avsky mot overgriper ønsker jeg å kunne skille mellom person og handling. Det vil kunne være vanskelig å møte overgripere med åpenhet, respekt og empati

dersom man er preget av samfunnets moralske avsky. Dette har blant annet inspirert meg til å undersøke hvordan overgripere snakkes om i media og om fremstillingen samsvarer med de vitenskapelige og kliniske tilnærmingen til seksuelle overgrep og overgriper. Formålet med oppgaven vil ikke være å komme frem til en ny og revolusjonerende forståelse av voksne som begår seksuelle overgrep mot barn. Likevel håper og tror jeg at oppgaven kan bidra til å øke vår bevissthet og kunnskap om overgriperes atferd, samt til å anvende denne kunnskapen til å fremme overgripernes- og de utsattes velferd.

1.1 Problemstilling

Jeg vil i oppgaven gjøre en analyse av medias fremstilling av seksuelle overgrep og overgriperne i de to nevnte sakene. Målet med oppgaven vil være å undersøke medias fremstilling av overgriperne i Alvdal- og Vågå-saken, og derigjennom identifisere mediediskursene rundt overgriper. På denne måten vil jeg kartlegge om mediediskursene samsvarer eller ikke samsvarer med de vitenskapelige diskursene rundt voksne som begår seksuelle overgrep mot barn. Jeg har dermed kommet fram til denne problemstillingen:

Hvordan konstrueres overgriper i henholdsvis Alvdal- og Vågå-saken, og hvordan er samspillet mellom mediediskursene og de vitenskapelige diskursene?

Det vil være rimelig å anta at det finnes en viss forskjell på hvordan mediene fremstiller overgriper i de nevnte sakene. Eventuelle skjevheter i omtalene av sakene vil kunne belyses gjennom bruk av rammer, som er oppgavens teoretiske utgangspunkt. Det kan samtidig antas å finnes forskjeller mellom mediediskursene og de vitenskapelige diskursene av overgriper i mediens fremstillinger. Forskjeller som viser seg i analysen, vil både i analysen og i den avsluttende diskusjonen, bli satt opp mot de vitenskapelige diskursene. Mens mediediskursene vil bli identifisert gjennom en kombinasjon av rammeteorier og diskursanalyse, vil de vitenskapelige diskursene rundt overgrep og overgriper baseres på forskning og spesialfaglige vurderinger.

For å kunne si noe om hvem overgriper er og hvorfor noen begår seksuelle overgrep mot barn, både gjennom de vitenskapelige diskursene og mediediskursene, vil jeg i oppgaven fokusere på fire forskningsspørsmål: Hvilke diskurser benytter mediene seg av for å beskrive overgriperne i de to sakene? Finnes det sannheter innenfor mediediskursene som samsvarer eller ikke samsvarer med de vitenskapelige diskursene? Hvordan beskrives årsaksforholdet i

de to sakene? Og på hvilken måte bidrar mediediskursene til vår forståelse av personer som begår seksuelle overgrep mot barn? Forskningsspørsmålene vil tas opp igjen og besvares i den avsluttende diskusjonen.

1.2 Begrepsavklaring

Det finnes mange ulike definisjoner av seksuelle overgrep. Generelt vil betegnelsene overgrep og overgriper beskrive personer som fysisk og/eller psykisk utnytter barn eller voksnes seksuelle integritet, uavhengig av kjønn, relasjoner og alder hos overgriper og den som har opplevd overgrep.¹ Hva man legger i begrepet seksuelle overgrep avhenger av perspektivet man legger til grunn. Jeg vil i denne oppgaven bruke seksuelle overgrep som et overordnet begrep som dekker alle former for seksuelle krenkelser, milde og grove, atferd og handlinger. Betegnelsen overgriper vil i oppgaven bli brukt om både kvinner og menn, og betegnelsen overgrep om voksne som forgriper seg seksuelt på barn. Selv om barn i juridisk forstand er alle jenter og gutter under 18 år, vil begrepet barn i denne oppgaven omhandle personer som er under seksuelle lavalder på 16 år, slik det er beskrevet i Straffelovens kapittel 19.² Den seksuelle lavalder kan blant annet ses på som et skille mellom barn, som ikke kan samtykke, og voksne som har ubegrenset kapasitet til å samtykke (Davidson 2005 sitert i Smette, Stefansen og Mossige 2009, 353). Begge sakene jeg har valgt å ta utgangspunkt i omhandler voksne overgripere og utsatte barn. I diskusjoner rundt seksuelle overgrep vil den som har opplevd overgrepene ofte bli omtalt som offer eller utsatt. Jeg ønsker i denne oppgaven å bruke begrepet utsatt, da jeg ser på dette som et mer nøytralt begrep enn offer. En betegnelse av den som har opplevd seksuelle overgrep som offer, kan sette føringer på hvordan de utsatte skal oppføre seg etter et overgrep. Definisjonen kan dermed ha negative konsekvenser for den som er utsatt.

1.3 Bakgrunn for valg av tema

Overgrepshandlinger vil for de fleste oppleves som maktfylte og skremmende. Dette har jeg også selv erfart gjennom historier fortalt av utsatte for seksuelle overgrep i min praksisperiode på Pro Sentret³ og i frivillig arbeid på Støttesenteret Mot Incest. Å høre de vonde opplevelsene til de utsatte, og å kjenne på en følelse av avsky for hva de hadde blitt utsatt for,

---

¹ <http://www.smiso.no/index.php/article/articleview/28/1/3> Søkt 01.05.15

² Loven siteres og beskrives nærmere i kapittelet om kunnskapsstatus

³ Oslo kommunes hjelpetilbud for kvinner og menn med prostitusjonserfaring, samt et nasjonalt kompetansesenter.

gjorde meg interessert i hvem overgriperne er og hva det er som får noen mennesker til å utføre en slik handling, spesielt mot noen de er glad i. På bakgrunn av de utsattes fortellinger og min egen forforståelse, er min oppfattelse av overgripere at de har ulike egenskaper og ulike motiver for å begå handlingene. Mens noen begår overgrep på grunn av en seksuell tiltrekning mot barn, begår andre overgrep på bakgrunn av mentale psykologiske forhold. Noen har selv blitt seksuelt misbrukt, mens andre ikke ønsker å begå overgrep i det hele tatt, men av en eller annen grunn gjør det likevel.

Selv om fenomenet seksuelle overgrep er et mer opplyst tema nå enn tidligere, hører mennesker som begår seksuelle overgrep mot barn til i en verden som er ukjent og utilgjengelig for de fleste. Det snakkes også lite om hvor overgriper kan få hjelp og hvilken behandling som tilbys. Mediene har stor definisjonsmakt på dette området. Hvor mange saker, hvilke type saker samt hvordan media omtaler overgrepene og overgriper påvirker vår forståelse av fenomenet seksuelle overgrep og den som begår overgrepene. Jeg mener det kan problematiseres at seksuelle overgrep først og fremst er noe vi hører om i media og ikke er noe som ”angår oss selv”.

1.4 Kriminaljournalistikk i Norge

I en gjennomsnittlig norsk avis er ikke krimkategorien særlig framtreddende, VG skiller seg imidlertid fra andre aviser med mer enn dobbelt så mye kriminalstoff som gjennomsnittet (Allern 2000 sitert i Røsland 2003, 14). Moderne kriminaljournalistikk kan sies å ha et ønske om å gi borgerne innsikt i kriminalitetens påvirkning på samfunnet og hvordan kriminaliteten utvikler seg. Det kan således tenkes at dagens krimjournalister oppfatter at de har et ”avslørings- og forsvarsoppdrag” overfor de ”kriminelle” på borgernes vegne (Røsland 2003, 22). En slik kriminaljournalisme kan føre til en sortering av befolkningen i ”de uskyldige” og de ”skyldige”, som igjen blant annet kan føre til moralske panikker knyttet til de spesielt fokuserte kriminalitetsproblemer (Røsland 2003, 22). Et eksempel på dette kan blant annet være panikken som spredte seg i Norge under Bjugn-saken. Den massive dekningen og de mange anklagene og historiene gjorde at seksuelle overgrep mot barn ble sett på som ”vanlig” og kunne finne sted overalt. Dette kan også være tilfelle i de to sakene jeg selv vil ta utgangspunkt i. Dersom en overgriper kan være den vi minst mistenker, som en ordfører i Vågå-saken, eller at flere personer i en liten bygd som Alvdal kan ha begått overgrep mot egne og andres barn i flere år uten å bli oppdaget, kan dette skape panikker knyttet til forekomsten av seksuelle overgrep.

Mediene kan sies å ha en dobbeltrolle som aktør og formidler. De er med på å skape spenninger og oppfatninger i allmennheten, og de formidler de samme stemningene og oppfatningene (Røsland 2003, 30). Medienes dobbeltrolle kan underbygge antagelsene om mediens definisjonsmakt av konstruksjonen av overgripere. Dersom vi kun hører om overgriperen i media, uten input av faglig kunnskap, kan debatten om personer som begår seksuelle overgrep mot barn bli preget av flere fordommer og mer fordømmelse.

Pressens grunnleggende verdier er konkretisert i vær varsom-plakatens faneparagraf § 1, hvor det blant annet står at det er pressens rett til å informere om hva som skjer i samfunnet, samt å verne enkeltmennesker og grupper mot overgrep eller forsømmelse fra blant annet offentlige styresmakter og institusjoner (Røsland 2003, 38). Den norske presse skiller seg også fra utenlandsk presse når det kommer til kriminaljournalistikk. I motsetning til blant annet Storbritannia forsøker norske populærmedium å kombinere det spekulativt sensasjonelle og det saklig informerende innenfor samme organ. For eksempel er VG verken en eliteavis eller en ren populæravis (Røsland 2003, 15). Ettersom mange vil føle noe rundt seksuelle overgrep, er det naturlig å tenke at fenomenet også er noe som påvirker journalistene. På denne måten kan det tenkes at det spekulativt sensasjonelle noen ganger kan overstyre det saklig informerende i overgrepssaker, noe som vil kunne være problematisk.

Det har så lenge pressen har eksistert vært et fokus på å unngå forhåndsdømming i pressen. I Vær Varsom-plakatens punkt 4.4 heter det

unngå forhåndsdømming i kriminal- og rettsreportasjer. Gjør det klart at skyldspørsmålet for en mistenkt, anmeldt, siktet eller tiltalt først er avgjort ved rettskraftig dom. Det er god presseskikk å omtale en rettskraftig avgjørelse som har vært omtalt tidligere. (Bodahl-Johansen og Østbye 1996, 18).

Mens det er pressens oppgave å informere om det som skjer i samfunnet og avdekke kritikkverdig forhold, er det domstolene som skal avgjøre om det foreligger straffbare forhold (Bodahl-Johansen og Østbye 1996, 18). Samtidig som pressens oppgave er å avdekke kritikkverdige forhold i samfunnet, har pressen plikt til å kontrollere at opplysningene som den formidler er korrekte. Pressen har også, i kriminalsaker, ansvar for å belyse begge parter av saken, enten gjennom personene selv eller deres advokater (Bodahl-Jensen og Østbye 1996, 18). I overgrepssaker vil troverdighet være et sentralt tema dersom det ikke foreligger

nok tekniske bevis mot den tiltalte. Dersom dette er tilfelle i Alvdal- og Vågåsaken vil det i analysen kunne vise seg om mediene klarer holde seg til konkrete fakta, eller om de vinkler fakta på en måte som sympatiserer med den/de tiltalte eller den/de fornærmede.

I stor utstrekning er sosiale realiteter strukturert og formidlet gjennom språket. At språket vårt innehar ord som overgrepsmann/gjerningsmann, men mangler overgrepskvinne/gjerningskvinne er avgjørende for hvilke sosiale realiteter vi kan forstå og formidle ved hjelp av det norske språket (Blakar 2006, 60). Massemedia og pressen innehar betydelig makt når det kommer til å skape sosiale realiteter. Et spørsmål i denne sammenheng kan da være i hvor stor grad media har innsikt i de ulike maktmidlene og i hvor stor grad denne maktbruken er intendert eller ikke (Blakar 2006, 61). Det er sannsynlig å tro at mediene er klar over hvilke maktmidler som påvirker leseren. Hvor stor overskriften er, uthevninger i teksten, hvor i avisen artikkelen plasseres, skal det være bilde og i så fall hvor stort, hvem får komme til ordet osv. Disse vurderingene er mer eller mindre intenderte, og vil sannsynlig også vise seg i analysen av de to sakene. Egenskaper ved språket og kommunikasjonen påvirker mottakerens opplevelse av det som snakkes om. Språk skaper virkeligheter og er dermed et mektig maktmiddel (Blakar 2006, 61).

1.5 Oppgavens oppbygging og avgrensning

Som nevnt har jeg valgt å avgrense oppgaven til å omhandle to overgrepssaker i nyere tid. Jeg vil derfor i hovedsak konsentrere meg om overgripere slik de fremstilles i mediene i dag. Selv om jeg i oppgaven hovedsakelig vil fokusere på overgriperen, vil jeg også nevne den utsatte. Begrunnelsen for valget er en forståelse om at det ikke ville finnes noen overgriper dersom det ikke var noen som ble utsatt for seksuelle overgrep. På samme måte vil vi heller ikke kunne snakke om utsatte for seksuelle overgrep eller overgripere uten å ha en forståelse av hva seksuelle overgrep er. Det vil derfor være naturlig å si noe generelt både om seksuelle overgrep og utsatte barn og unge. Utsatte for seksuelle overgrep vil likevel ikke tillegges like stor vekt i oppgaven.

Oppgaven vil inneholde syv kapitler. Første kapittel gir en begrunnelse for valg av tema og problemstilling. Andre kapittel vil være en redegjørelse for kunnskapsstatus om seksuelle overgrep, overgriper og utsatte samt juridiske og forskningsbaserte definisjoner. I det tredje kapitlet vil jeg redegjøre for rammeteorien. Rammeteorien vil danne grunnlaget for hva mediene, og derigjennom leserne, legger vekt på i omtalene. Rammeteorien vil sammen med

kunnskapsstatus danne grunnlaget for hva som trekkes frem og diskuteres i analysen. I oppgavens fjerde kapittel vil jeg redegjøre for metoden som er brukt for å kunne svare på problemstillingen. I metoden har jeg valgt en kombinasjon av diskursanalyse og Faircloughs kritiske diskursanalyse. Diskursanalyse som metode vil bli brukt som redskap for å undersøke hvordan språket, med dets muligheter og begrensninger, er med på å forme vår forståelse av voksne som forgriper seg seksuelt på barn. I oppgavens femte og sjette kapittel vil jeg kronologisk gå igjennom Alvdal- og Vågå-saken fra starten av omtalene til rettsak og dom. Her vil sakene først bli analysert hver for seg i hvert sitt kapittel, for så å bli sammenfattet i en avsluttende diskusjon som utgjør kapittel syv. I diskusjonen vil også funnene i analysen bli knyttet til forskningsspørsmålene. Det syvende kapittelet vil avslutningsvis inneholde noen avsluttende kommentarer.

2. Kunnskapsstatus

I dette kapittelet vil jeg gå nærmere inn på ulike definisjoner, både juridiske og i forskningen, som finnes om seksuelle overgrep. Angående definisjoner har jeg på bakgrunn av oppgavens omfang valgt å konsentrere meg om de definisjonene som berører de to mediasakene jeg har valgt å ta utgangspunkt i. I tillegg til definisjoner av seksuelle overgrep vil jeg gi et innblikk i den forskningen som er gjort på feltet som omhandler omfang, effekt og skadevirkninger av seksuelle overgrep. Avslutningsvis vil jeg si noe om hvem som er eller blir en overgriper samt hvem som er eller blir utsatt for seksuelle overgrep. Finnes det noen fellestrekk, eller er det tilfeldig hvem som blir overgriper og hvem som utsettes for seksuelle overgrep?

2.1 Definisjoner av seksuelle overgrep

Det finnes mange ulike definisjoner av begrepet seksuelle overgrep. Både nasjonalt og internasjonalt, juridisk og i forskningen. Hva som defineres som seksuelle overgrep og hvordan en vurderer skadevirkninger og omfang varierer fra kultur til kultur. Hvordan vi kategoriserer menneskers atferd er betinget av det språket vi bruker og den kulturen vi lever i (Mossige 1997, 22). De definisjonene vi bruker om seksuelle overgrep i Norge vil dermed ikke nødvendigvis være tilfredsstillende å bruke i land med andre kulturelle betingelser. Hvordan overgrep defineres er viktig både for akademiske og politiske debatter, så vel som politikktutforming (Mossige og Stefansen 2007, 20). Når det gjelder studier av omfang og skadevirkninger av seksuelle overgrep mot barn vil valg av definisjoner kunne påvirke oppgavens gyldighet og reise ulike verdspørsmål omkring utbredelsen av fenomenet

seksuelle overgrep. Ulike svar på studier handler ofte om at forskerne opererer med ulike grenser for hva de definerer som overgrep og uenighet i grensegangen mellom milde og alvorlige overgrep. Dette vil jeg gå nærmere inn på i avsnittet om omfang.

2.1.1 Juridiske definisjoner

Når en skal definere seksuelle overgrep kan en både se til hvordan det blir beskrevet juridisk og i forskningslitteraturen. Den juridiske definisjonen av seksuelle overgrep finnes i Lov av 22. mai 1902 nr.10 Almindelig borgerlig straffelov (Straffeloven - STRL), kapittel 19 om seksualforbrytelser. I straffeloven skilles det mellom ulike straffbare seksuelle overgrep som betegner handlinger av forskjellig art og alvorlighetsgrad, som blant annet har betydning for hvor lang straff handlingene kan medføre (Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet 2002). I Norge er all seksuell omgang med barn under 16 år i utgangspunktet straffbart, uavhengig om barnet samtykker eller selv tar initiativ. Angående seksuell omgang med barn som er eldre, er ikke dette straffbart i seg selv, men kan være straffbart om det foreligger for eksempel misbruk av stilling eller tillitsforhold (Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet 2002).

Straffelovens kapittel 19 skiller mellom seksuelt krenkende eller uanstendig atferd, seksuell handling og seksuell omgang. De sakene jeg har valgt som utgangspunkt i denne oppgaven vil i hovedsak omhandle det straffeloven beskriver som seksuell omgang. I både Alvdal- og Vågå-saken ble de tiltalte dømt etter disse paragrafene. Seksuell omgang er en mer alvorlig kategori enn seksuell handling og omfatter samleie samt seksuelle handlinger som for eksempel beføling inne i en annens kjønnsorgan, masturbering eller samleielignende bevegelser.⁴ I straffeloven finnes det to bestemmelser om seksuell omgang med barn under 16 år; seksuell omgang med barn under 14 år og seksuell omgang med barn over 14 år, men under 16 år. Straffelovens § 195 definerer seksuell omgang med barn under 16 år slik

Den som har seksuell omgang med barn under 16 år, straffes med fengsel inntil 6 år. Fengsel inntil 15 år kan idømmes dersom

- a) handlingen er begått av flere i fellesskap,
- b) handlingen er begått på en særlig smertefull eller særlig krenkende måte,
- c) handlingen er foretatt på barn under 10 år og det har skjedd gjentatte overgrep,
- d) den skyldige tidligere har vært straffet etter denne bestemmelsen eller etter § 192, eller

---

⁴ https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1902-05-22-10/KAPITTEL_2-12#KAPITTEL_2-12 Søkt 13.02.15

- e) fornærmede som følge av handlingen dør eller får betydelig skade på legeme eller helse.⁵

Den samme definisjonen gjelder for seksuell omgang med barn under 14 år, men strafferammen er skjerpet til 10 år og den tiltalte kan idømmes 21 år dersom ett eller flere av leddene a, b, c, d eller e er oppfylt. Er barnet under 10 år, og det har skjedd gjentatte overgrep, vil dette være ytterligere straffeskjerpende. I Alvdal-saken ble de to hovedtiltalte også dømt for voldtekt. Voldtekt er beskrevet i Straffelovens § 192, og har en strafferamme på 21 år, med fengsel i minst tre år dersom den seksuelle omgangen var samleie og/eller dersom den utsatte ved vold eller truende atferd får noen til å ha seksuell omgang med en annen, eller seg selv.⁶ Loven skiller også om overgrepene begås av noen som er i slekt med barnet eller om overgriperen er en fremmed.

2.1.2 Faglige definisjoner

I tillegg til de juridiske definisjonene som er nedfelt i straffeloven finnes det flere ulike definisjoner i forskningslitteraturen. Definisjonene skiller seg fra hverandre både når det gjelder hva seksuelle overgrep innebærer, men skiller også mellom ulike typer av seksuelle overgrep som incest og seksuell vold.

Støttesenter mot incest og seksuelle overgrep definerer seksuelle overgrep som fysisk og/eller psykisk utnyttelse av barn eller voksnes seksuelle integritet, som er når noen trekkes inn i seksuelle handlinger man ikke er moden for, samtykker til eller forstår.⁷ En annen men lignende definisjon er beskrevet av psykolog Iris M. Steine. Steine definerer seksuelle overgrep som

enhver seksuell handling som offeret ikke har samtykket i, eller har blitt presset eller manipulert til å ta del i. Seksuelle overgrep kan innbefatte alt fra seksualisert språk/atferd, intime berøringer til seksuell omgang som tukling med kjønnsorganer til gjennomført samleie og voldtekt. (Steine 2012, 950-957).

Begge definisjonene er vide, og innebefatter blant annet det som det juridiske lovverket definerer som krenkende eller uanstendig atferd, seksuell handling og seksuell omgang. I tillegg inkluderer definisjonene at både menn og kvinner, barn og voksne kan begå seksuelle overgrep. Definisjonen til Steine kan imidlertid ses på som mer detaljert i hva de ulike

---

⁵ https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1902-05-22-10/KAPITTEL_2-12#KAPITTEL_2-12 Søkt 13.02.15

⁶ https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1902-05-22-10/KAPITTEL_2-12 Søkt 13.02.15

⁷ <http://www.smiso.no/index.php/article/articleview/28/1/3> Søkt 18.02.15

formene for seksuelle overgrep innebærer og gir således en mer konkret beskrivelse av hva seksuelle overgrep er. Det er denne definisjonen jeg vil ha som utgangspunkt i oppgaven.

I tillegg til de mer generelle definisjonene av seksuelle overgrep finnes det definisjoner av ulike typer overgrep som blant annet incest og seksuell vold. Incest kan defineres som ”fysisk og psykisk krenkelse av barn og unges seksuelle integritet, begått av noen de står i et avhengighetsforhold til, skapt av nær sosial familietilknytning”.⁸ For at et seksuelt overgrep skal kunne defineres som incest må altså overgrepet bli begått av en person i nær relasjon til den utsatte. Incestdefinisjonen sier også at den som blir utsatt er et barn eller en ungdom, mens overgriperen både kan være en voksen eller andre barn eller unge.

Seksuell vold ses på som et kjønnsnøytralt begrep som fokuserer på volden som har med seksualitet å gjøre (Skilbrei, Smette og Stefansen 2013, 7). Begrepet kan på mange måter gi assosiasjoner til voldtekt, men omfatter også andre type krenkelser som voldtektsforsøk, uønsket beføling og å bli presset til å utføre seksuelle handlinger på andre (Skilbrei, Smette og Stefansen 2013, 5). Hensikten med å bruke betegnelsen seksuell vold er at den er kjønnsnøytral og kan avgrenses til bestemte former som vold, den som krenker kjønnsfriheten (Skilbrei, Smette og Stefansen 2013, 8). Kjønnsfrihet kan omtales som retten til å selv kunne avvise seksuelle tilnærmelser (Stang Dahl 1994, 9). Seksuell vold kan på denne måten begås både av kvinner og menn, så vel som barn og voksne. Hva som regnes som seksuell vold er heller ikke avgrenset av handlingers grovhetsgrad (Skilbrei, Smette og Stefansen 2013, 9).

Til tross for de mange ulike definisjonene av seksuelle overgrep er det noen vesentlige elementer som går igjen. Disse er blant annet at handlingen krenker den utsattes integritet, handlingen inneholder momenter av vold, tvang eller trusler, den voksne utnytter barnets avhengighet, handlingen baserer seg primært på den voksnes behov og aktiviteten bryter med sosiale tabuer innenfor familien, kulturen eller er ulovlig (Sosial- og helsedirektoratet 2003, 9; NRSB⁹ 2002, 7-8). I tillegg til elementene finnes det også et felles tverrkulturelt fenomen. Dette fenomenet innebærer at det i enhver kultur eksisterer en forståelse for hva som skal gjelde som tilfeller av seksuelle overgrep mot barn, og at tilfellene avviker klart fra den aktuelle lokale kulturelle forståelsen av seksualitet (Davenport 1992, 79).

---

⁸ <http://www.smiso.no/index.php/article/articleview/28/1/3> Søkt 02.02.15

⁹ Nasjonalt ressurscenter for seksuelt misbrukte barn

2.2 Hvem er overgriper?

Ut i fra den informasjonen vi har i dag er det flere menn enn kvinner som begår overgrep mot barn, og ofte er overgriperen en person i nær relasjon til den utsatte (Mossige 1997, 10-12; Haugland 2011, 522). At de fleste seksuelle overgrep mot barn begås av noen i nær relasjon til barnet kan være lett å glemme da det for mange vil være enklere å fokusere på de som er ”annerledes” som for eksempel pedofile eller voldtektsforbrytere. Det samme gjelder dersom overgriperen er en kvinne og i tilfeller hvor kvinnen er mor til barnet som blir utsatt.

Omfanget av overgrep begått av kvinner er ukjent og tabubelagt, men det vil være rimelig å anslå at hver femte til tiende overgriper er en kvinne (NRSB 2002, 44). At overgriper kan være en kvinne og kanskje mor til barnet som blir utsatt kan for mange være vanskelig å forestille seg. Dette fordi det bryter med våre forestillinger om mor som omsorgsperson og en som skal beskytte barnet (Mossige 1997, 28; Bremnes 2009, 28-29). De senere årene har det også vært fokus på seksuelle overgrep utført blant barn og unge. Forskning viser at det er et betydelig antall voksne overgripere som begikk sitt første overgrep i ung alder (Bendiksby 2008, 735-738).

I debattene om voksne som begår seksuelle overgrep mot barn har det ofte vært de enkle og kategoriske fremstillingene som har dominert. I mange tilfeller forklares en persons avvikende atferd ved antatte indre disposisjoner hos denne personen (Storms & McCaul 1976 sitert i Mossige 1997, 28). En slik tankegang vil være komfortabel da den plasserer handlinger som seksuelle overgrep mot barn hos personer som er ulik oss selv, og vi kan på denne måten distansere oss fra hele problematikken (Mossige 1997, 29). Denne tenkningen går også motsatt vei. Jo mer alminnelig og upåfallende en person fremtrer for oss, desto vanskeligere vil vi ha for å tenke oss at denne personen kan ha begått alvorlige kriminelle handlinger, som seksuelle overgrep mot barn (Mossige 1997, 28). En kan si at temaet seksuelle overgrep er fullt av paradokser. På den ene siden er det noe som ikke skal snakkes om og på den andre siden er det noe som snakkes veldig mye om dersom noe innenfor temaet fremtrer som ekstra uvanlig og oppsiktsvekkende (Mossige 1997, 42).

Mange vil hevde at barneovergripere blant annet mangler impuls kontroll, sosial kompetanse og empati (Hammer & Glueck 1957, 325- 345; Bødal og Fridhov 1994, 47; Grünfeld og Noreik 1994, 488-497 sitert i Mossige 1997, 45-52). Selv om dette i mange tilfeller vil kunne stemme er det flere undersøkelser som derimot viser at voksne som begår seksuelle overgrep

mot barn ikke er en ensartet gruppe med hensyn til personlighet (Mossige 1997, 48). Når det gjelder antakelsen om overgripers mangel på empati, altså at de i liten grad er i stand til å sette seg inn i hvordan andre opplever situasjonen, kan dette handle mer om en situasjonsmessig mangel (Mossige 1997, 72). Overgriper kan unngå å ta inn over seg barnets opplevelser gjennom å forholde seg til egen konstruksjon av barnet og dets opplevelser. Alt i alt vil konklusjonen være at det ikke finnes et entydig bilde av overgripere. Likevel finnes det vesentlige risikofaktorer som kan være med på å utvikle såkalt overgriperatferd. Disse faktorene er blant annet traumatisering, seksuelle overgrep i oppveksten, forstyrret tilknytning, omsorgssvikt og det å ha vært utsatt eller vitne til vold i hjemmet (NRSB 2002, 31).

2.3 Hvem blir utsatt?

I likhet med at det er vanskelig å si hvem som er eller blir en overgriper er det vanskelig å skulle si akkurat hvem som blir utsatt for seksuelle overgrep. Som med overgriper finnes det også risikofaktorer som gjør at enkelte barn har forhøyet risiko for å utsettes for vold og seksuelle overgrep. Flere risikofaktorer i samspill med et begrenset antall beskyttende faktorer kan sies å øke sannsynligheten for vold og overgrep mot barn (Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet 2013, 81). Risiko- og beskyttelsesfaktorer vil ofte ha betydning for barns sårbarhet. Risikofaktorer knyttet til individuelle faktorer ved barnet som kan ha betydning for dets sårbarhet er blant annet ulike former for funksjonsnedsettelse, betydelige fysiske eller psykiske lidelser, vanskelig temperament, aggressiv atferd eller oppmerksomhetsvansker (Mossige og Stefansen 2007, 21-23; Barne-, likestillings og inkluderingsdepartementet 2013, 80-82). Individuelle beskyttelsesfaktorer ved barnet som vil kunne minske risikoen for å bli utsatt for overgrep og/eller øke forutsetningene for å takle en traumatisk hendelse kan være god helse, godt forhold til jevnaldrende barn, sterke positive vennskap, høy selvtillit, trygg tilknytning og gode sosiale ferdigheter. Det vil likevel være vanskelig å si om barn utsettes på bakgrunn av en risikoberegning eller ei (Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet 2013, 87). I tillegg til de individuelle faktorene ved barnet er det også enkelte særskilte grupper som har forhøyet risiko for å bli utsatt for vold og overgrep. Barn av foreldre med psykiske lidelser eller rusproblemer samt barn og ungdom med funksjonsnedsettelse er noen av disse gruppene.

2.4 Omfang av seksuelle overgrep

Det eksisterer få norske omfangsundersøkelser når det gjelder vold og seksuelle overgrep mot barn og unge. Som nevnt i innledningen er det samtidig naturlig å forestille seg at det foreligger store mørketall når det gjelder hvor mange som blir utsatt for seksuelle overgrep. Den danske professoren i kriminologi, Berl Kutchinsky, uttrykker i boken til Holgersen og Sjøgren (1997, 19), ”seksuelle overgrep mot barn”, at det er store misforståelser vedrørende omfanget av seksuelle overgrep. Kutchinsky hevder misforståelsene har sitt opphav i at forekomsten og grovheten av seksuell misbruk av barn er sterkt overdrevet og at seksuelle overgrep mot barn blir ansett som et fenomen som finnes overalt og vokser hurtig. Disse såkalte misforståelsene gjør at både påståtte og reelle tilfeller av seksuelt misbruk av barn og holdningene til problemet blir preget av drama og irrasjonalitet (Holgersen og Sjøgren 1997, 11). I en rapport for Redd Barna om omfang av seksuelle overgrep mot barn, gjengis en rekke omfangsundersøkelser. Resultatene av undersøkelsene gir samlet sett et uklart bilde av omfanget av seksuelle overgrep mot barn, hvor faktorer som utvalg, definisjoner, og svarprosent påvirker resultatene (Hennum 2004, 20). I rapporten konstaterer man med at resultatene av undersøkelsene er såpass sprikende at en ikke kan si noe om omfanget internasjonalt sett (Hennum 2004, 20). På tross av at det finnes få norske omfangsundersøkelser når det gjelder vold og seksuelle overgrep mot barn og unge kan de eksisterende studiene likevel si oss noe om hvordan tilstanden i Norge er.

I en undersøkelse gjort av NOVA¹⁰, om volds- og overgrepsopplevelser blant avgangselever på videregående skole, svarte 22 prosent av jentene og åtte prosent av guttene at de hadde blitt utsatt for milde seksuelle krenkelser. Av disse oppga 15 prosent av jentene og syv prosent av guttene å ha blitt utsatt for seksuelle krenkelser av mer alvorlig karakter (Mossige og Stefansen 2007, 104). Resultatene av undersøkelsen viste også at mellom 85 og 90 prosent av alle uønskede seksuelle handlinger ble utøvd av en gutt/mann (Mossige og Stefansen 2007, 115).

En undersøkelse gjort av Steine (2012, 950-957) viser hvor stor andel menn og kvinner som har vært utsatt for seksuelle overgrep før den seksuelle lavalder på 16 år. I denne undersøkelsen svarte 24 prosent av kvinnene og 12 prosent av mennene at de hadde opplevd seksuelt krenkende atferd. Lignende internasjonale studier av seksuelle overgrep der det minst

---

¹⁰ Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring

forekommer direkte berøring av kjønnsorganer og der den seksuelle lavalder er 16 år, samsvarer med norske omfangstudier (Mossige & Stefansen 2007, 115).

Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS) gav i 2015 ut en nasjonal omfangsundersøkelse av 16- og 17-åringer om vold og voldtekt i oppveksten. I undersøkelsen var det totalt 8,4 prosent som rapporterte å ha blitt utsatt for seksuelle overgrep (Myhre, Thoresen og Hjemdal 2015, 60). Mens en av ti jenter rapporterte å ha opplevd en form for uønsket seksuell kontakt, opplevde en av 30 gutter det tilsvarende. Med uønsket seksuell kontakt menes all seksuell kontakt før fylte 13 år med noen som var minst fem år eldre (Myhre, Thoresen og Hjemdal 2015, 60). Totalt i undersøkelsen var det 3,4 prosent av deltakerne som hadde opplevd overgrep som defineres som voldtekt etter norsk lov (beskrevet i avsnittet om juridiske definisjoner) eller seksuell omgang før fylte 13 år. Resultatene viste også at jenter var utsatt i langt større grad enn gutter (Myhre, Thoresen og Hjemdal 2015, 59-60). Både jentene og guttene som svarte i undersøkelsen rapporterte hovedsakelig mannlige overgripere – ofte i relasjon til den utsatte (Myhre, Thoresen og Hjemdal 2015, 104).

Ut i fra de nevnte omfangsundersøkelsene kan en trekke frem at seksuelle overgrep, både milde og grove, er noe som forekommer blant barn og unge i Norge. Undersøkelsene viser også at det er flere jenter enn gutter som både opplever seksuelle krenkelser av mildere karakter og seksuelle krenkelser av mer alvorlig karakter. Likevel kan det sies å være en gjennomgående tendens hos både jenter og gutter at flere opplever mildere seksuelle krenkelser, mens færre opplever seksuelle krenkelser av mer alvorlig karakter. I både NKVTS' undersøkelse og i NOVA-rapporten var flesteparten av overgriperne menn, og mange var i en form for relasjon til overgriper. Resultatet i undersøkelsen stemmer overens med det vi vet om overgriperen i dag.¹¹

2.5 Effekt og skadevirkninger

Vold og seksuelle overgrep gjør skade på mange måter (Anstorp, Torp & Hovland 2003, 14). Forskning viser at barn som har blitt utsatt for seksuelle overgrep eller mishandling, er overrepresentert blant de som utvikler psykiske problemer senere, ofte med avvikende personlighetstrekk som gjør dem mer disponert for psykiske lidelser (Harris 2004 sitert i Dyregrov 2010, 37). Studier viser at seksuelle overgrep mot barn blant annet kan føre til

---

¹¹ Beskrevet i avsnittet "Hvem er overgriper?"

alvorlige psykiske lidelser som PTSD¹², andre angstlidelser, depresjon og atferdsvansker (NKVTS 2011, 47). Dersom de psykiske lidelsene ikke tas tak i og behandles på en god måte kan vanskene bli kroniske og vare inn i voksen alder. Traumatisering i barndommen kan også føre til en rekke tilstander som kan vise seg i voksen alder som blant annet rusmisbruk, personlighetsforstyrrelser, spiseforstyrrelser og seksuelle vansker (NKVTS 2011, 47).

Mens vi i Norge ofte skiller mellom grove (seksuell omgang) og milde (seksuell atferd) overgrep, både i forskningen og i det juridiske, vil ikke dette nødvendigvis gi et godt nok bilde på hvilke skadevirkninger barnet vil få i ettertid. Hvordan traumatiske hendelser kan få konsekvenser i etterkant avhenger ofte om overgrepet er en enkelt- eller gjentakende hendelse, barnets modenhet og alder samt den utsattes relasjon til overgriper. Dersom den utsatte opplever en enkelt traumatisk hendelse kan de mest negative konsekvensene unngås dersom man har et godt familie- og vennerett rundt seg og får anledning til å bearbeide det som har skjedd (Dyregrov 2010, 37). Gjentakende traumatiske hendelser, hvor barna stadig må undertrykke sine reaksjoner emosjonelt for å overleve, og hvor verden er uforutsigbar og skremmende, kan nedfelle seg i barnas personlighet (Dyregrov 2010, 37). Barnets alder og modenhet er også noe som bør overveies dersom man skal vurdere om det seksuelle overgrepet er av en så alvorlig karakter at det er fare for store ettervirkninger. Traumatiske hendelser må også forstås og bearbeides i lys av den utsattes alder. Et barn som opplever en traumatisk hendelse i en alder av syv kan ses i et helt annet lys når barnet er 11 eller 14 (Dyregrov 2010, 56).

Den utsattes relasjon til overgriper kan også påvirke mulige ettervirkninger. Mange overgrepsutsatte vil ofte slite ofte med egen selvforståelse og tillit til andre. Når overgrepene skjer innad i familien eller av en betrodd tillits- og autoritetsperson er det følelsen av å bli sviktet som er dominerende (Anstorp, Torp & Hovland 2003, 15). I en studie av ofre for voldtekt og seksuelle overgrep utført av psykolog Michael C. Baurmann (1997), viste resultatene at et overraskende stort antall av overgriperne var bekjente eller slektninger av ofrene. Studien viste også at i de tilfellene hvor ofrene kjente overgriperne var overgrepene mer brutale og voldelige (Baurmann 1997 i Holgerson & Sjøgren 1997, 137-138).

---

¹² Posttraumatisk stress syndrom

Mange eksperter vil hevde at ofre for seksuelle overgrep *alltid* opplever skadevirkninger, og mange voksne er i den tro at enhver seksuell handling er traumatisk for barn og unge (Baurmann 1997 i Holgerson og Sjøgren 1997, 140). Selv om det er liten tvil om at det å ha opplevd traumatiske hendelser som seksuelle overgrep kan føre med seg alvorlige psykiske lidelser, er det ingen automatikk i at det alltid er slik. En slik oppfatning vil kunne føre til at mange blir ofre bare fordi voksne forventer at barn og unge oppfører seg som om de var ofre, selv om de i utgangspunktet ikke er det. Det kan også gjøre at vi ikke tar mer alvorlige tilfeller av seksuelle overgrep seriøst nok (Baurmann 1997 i Holgerson og Sjøgren 1997, 140-141).

3. Teori

I dette kapittelet ønsker jeg å gi en gjennomgang av teorien jeg har valgt som bakgrunn for analysen. Jeg vil først beskrive teorien mer generelt, for så redegjøre for hvordan jeg ønsker å bruke teorien i analysen. Jeg vil i teorikapittelet bruke framing som er teoriens originale navn og rammeteori som er den norske oversettelsen om hverandre. Jeg vil også si noe kort om agendasetting-teori, ettersom rammeteori kan sies å inneholde elementer av denne.

Avslutningsvis vil jeg under overskriften ”bruk av rammer i analysen” ta for meg hvilke rammer som er sannsynlig å vise seg i omtalene. Rammeteorien vil i oppgaven blant annet bli brukt til å identifisere fremtredende diskurser i medietekstene som utgjør mitt datamateriale, samt til spørsmålene jeg har valgt å stille til tekstene, noe jeg vil beskrive nærmere i metodekapittelet.

3.1 Framing – Rammeteori

Erving Goffman var en av de første som tok i bruk rammeteorien. Goffman beskriver rammeteorien gjennom at mennesker tolker det som skjer i verden gjennom deres primære rammeverk. Vårt primære rammeverk handler om det vi tar for gitt (Goffman 1986, 21). Goffman skiller i sin teori mellom to typer rammeverk – naturlige og sosiale. Naturlige rammer vil blant annet finnes innenfor fysikk og biologi. I disse rammene kan ingenting forstyrre utfallet og det finnes heller ikke negative eller positive sanksjoner (Goffman 1986, 22). Det sosiale rammeverket kan beskrives som motsatt av det naturlige rammeverket. Hendelser innenfor sosiale rammer beskrives gjennom motiv, hensikt og et forsøk på å kontrollere mennesket (Goffman 1986, 22). Begge rammeverkene kan sies å hjelpe enkeltpersoner med å tolke hendelser. Forskjellen mellom rammeverkene er imidlertid at mens naturlige rammer identifiserer hendelser som fysiske, viser sosiale rammer hendelser som sosialt drevet på bakgrunn av innfall, mål og manipulasjoner av andre sosiale aktører (Goffman 1986, 23-24). Medienes omtaler av overgrepssaker vil dermed kunne plasseres innenfor de sosiale rammene. Overgriper blir ofte tillagt motiver og hensikt – altså hvorfor han eller hun begår overgrepene. Dersom disse motivene er gjentakende, vil det være mulig å plassere personer som begår seksuelle overgrep mot barn i en gruppe som overgripere. På denne måten kan vi kontrollere hvem som begår overgrep, og derigjennom beskytte oss mot dem.

3.2 Medier og rammer

Grunnlaget for rammeteori er at media retter oppmerksomheten mot visse hendelser og deretter plasserer dem i et felt av mening (Goffman 1986, 13). Gjennom å belyse hvilke felt av mening mediene plasserer overgriper i, vil mediens konstruksjon av overgriper kunne identifiseres. I hovedsak tilsier rammeteori hvordan noe blir presentert for publikum, kalt rammer, og hvordan disse rammene påvirker de valgene folk tar om hvordan de skal behandle denne informasjonen. Rammer er dermed klassifiseringer som gjør at vi kan organisere eller strukturere teksters mening. Media formidler informasjon og plasserer informasjonen i ulike rammer. Rammene mediene bruker har til hensikt å påvirke lesernes oppfatning av nyhetene. På denne måten kan bruk av rammer tolkes som en form for andre nivå agenda-setting – de forteller ikke bare publikum hva de skal tenke på (agendainnstillings-teori), men også hvordan leserne skal tenke på problemet (andre nivå agenda-setting – rammeteori).¹³ Agenda-setting er en medieteorier som ble utviklet i 1972 av Maxwell McCombs og Donald Shaw. Teorien gir oss muligheten til å forstå hvordan media, bevisst eller ubevisst, gir visse temaer stor oppmerksomhet (Dearing og Rogers 1996, 2). Hendelser som media velger å sette på sin agenda, blir ofte de hendelsene leserne snakker om. Agenda-setting kan derfor på mange måter ses i sammenheng med rammeteori. Selv om agenda-setting og framing har mange likheter, kan likevel framing sies å inkludere et bredere spekter av kognitive prosesser som blant annet årsakssammenhenger, moralske evalueringer og anbefalinger til løsninger av problemet. Dette vil jeg gå nærmere inn på under avsnittet om bruk av rammer i analysen.

Objektiv rapportering i media er på mange måter umulig. En artikkel eller en annen form for omtale kan i beste fall sies å være et ”kart” over den virkeligheten det representerer (Bosman og d’Haenens 2008, 736-737). Likevel kan ikke en slikt ”kart” sies å representere alle sider av virkeligheten. Mens objektivitet holder seg til fakta, kan rammeteori sies å være en måte å belyse hvordan en bestemt tolkning av fakta kommer til syne i en tekst (Bosman og d’Haenens 2008, 737). I overgrepssaker vil for eksempel mediene ofte beskrive den siktede gjennom egenskaper, yrke, familiære forhold og relasjon til den fornærmede i saken. Beskrivelser som i seg selv kan sies å være fakta om overgriper, vil blant annet kunne trekkes frem for å skape kontraster mellom den tiltalte og handlingen han/hun er tiltalt for, eller for å bekrefte at han/hun passer inn i ”kategorien” som overgriper.

---

¹³ <http://masscommtheory.com/theory-overviews/framing-theory/> Søkt 10.03.15

En av de mest brukte definisjoner av rammer, og som er den jeg ønsker å ha som utgangspunkt i denne oppgaven, er utviklet av Robert Entman. Entman definerer rammer som å ”velge noen aspekter av en oppfattet virkelighet og gjøre dem mer fremtredende i en tekst, på en slik måte som fremmer en spesiell problemstilling”¹⁴ (Entman 1993, 52). Entman presenterer valg av sider ved virkeligheten som hovedfokus for rammeteori og skildrer det som en slags ”agenda-instilling”. En slik instillingsteori tar for gitt at hva media skriver om påvirker de emner folk snakker om og tenker på, samt hva de mener er viktig. En sentral del av teorien handler også om at media bestemmer hvilke aspekter av disse emnene som blir fokusert på og vurderes som viktige (Bosman og d’Haenes 2008, 737).

Ramme-analyse har i likhet med agenda-innstilling fokus på forholdet mellom offentlige og politiske spørsmål i nyhetene, og oppfatningene av disse (Semetko og Valkenburg 2000, 93). Rammeteorien skiller seg likevel fra agenda-innstillingsteori ved å ikke bare forske på *hva* folk snakker om, men *hvordan* de gjør det (Pan og Kosicki 1993, 70 sitert i Semetko og Valkenburg 2000, 94). Rammer kan også sies å hjelpe oss til å lokalisere, oppfatte, identifisere og klassifisere flyten av informasjon (Goffman 1986, 156). De har også vist seg å kunne forme offentlige oppfatninger av politiske saker eller institusjoner (Semetko og Valkenburg 2000, 94). Et eksempel på dette kan blant annet være hvordan incestdebatten i Sverige endret seg mellom 1982 og 1996. Debatten gikk fra å handle om voksne, som regel menn, som begår seksuelle overgrep mot barn til å per definisjon være overgrep som involverer en nær relasjon mellom barnet og overgriper og makthierarkiet mellom dem (Nilsson 2013, 15-44). Endringen i debatten kom som et resultat av kritikk mot det medisinske synet på incest som avvik, samt en kritikk mot at samfunnet straffeforfulgte menn, mens kvinner ble ansett å ha for mye makt. Debatten ble dermed et uttrykk for et generelt kjønnspolitisk problem (Nilsson 2013, 15-44).

3.3 Bruk av rammer i analysen

Det finnes ulike måter å bruke rammer i en analyse på. Holli A. Semetko og Patti M. Valkenburg skiller blant annet mellom to tilnærminger til slike analyser: induktiv og deduktiv (Semetko og Valkenburg 2000, 94). Den induktive tilnærmingen har til hensikt å spore det som karakteriserer en bestemt nyhetsartikkel med et åpent sinn, hvor ingen svar er utelukket. Denne metoden baserer seg ofte på få artikler og kan være vanskelig å etterprøve (Semetko og

---

¹⁴ Min oversettelse

Valkenburg 2000, 94). Den deduktive tilnærmingen åpner for et større utvalg av nyhetsartikler og analyserer i hvilken grad forhåndsbestemte rammer er til stede i artiklene. Denne tilnærmingen gjør det også nødvendig å ha en klar idé om hva slags rammer som sannsynligvis vil være i omtalene (Semetko og Valkenburg 2000, 95). Etersom oppgaven omhandler hvordan overgriper blir framstilt i Alvdal- og Vågå-saken fra siktelse til dom, samt at begge sakene har fått stor oppmerksomhet i media, kreves det et større antall nyhetsartikler. Den deduktive tilnærming til analysen vil derfor være mest hensiktsmessig. Selv om jeg vil se etter forhåndsbestemte rammer i medieomtalen, vil jeg også være åpen for at andre rammer vil kunne dukke opp underveis.

Semetko og Valkenburg (2000, 97) gjorde i 1997 en undersøkelse av bruk av rammer i fjernsyn og i pressen for å blant annet sammenligne bruk av rammer og rapporteringer av ulike emner eller problemer, som for eksempel politiske problemer eller kriminalitet. Undersøkelsen viser til fire ulike rammer som ofte blir brukt i medieomtalen; konfliktramme, menneskelig-interesseramme, ansvarsramme, moralramme (Semetko og Valkenburg 2000, 94). På bakgrunn av at disse rammene ofte viste seg i rapporteringer av politiske problemer og kriminalitet er disse rammene også sannsynlig at vil vise seg i Alvdal- og Vågå-saken. Jeg vil dermed gi en nærmere beskrivelse av disse rammene.

3.3.1 Konfliktramme

Konfliktrammen kan sies å fokusere på konflikter mellom individer, grupper eller institusjoner som en måte å fange publikums interesse (Semetko og Valkenburg 2000, 95). I forhold til min analyse vil konfliktrammen være tilstede da avisene både skal gi generell informasjon om saken, men også presentere begge parters ståsted. Den/de tiltalte og den/de fornærmede vil ofte kunne ha vidt forskjellige synspunkt på saken, som skal formidles og forsvares av de respektive advokatene. Konfliktrammen vil dermed også kunne vise seg i analysen i forhold til *hvem* som får komme til ordet, *hvordan* de kommer til ordet og i *hvilken grad* den som uttaler seg har tilslutning hos mediene og leserne. At det i overgrepssaker er minst to motparter gjør at det forut for omtalene er en eksisterende konflikt mellom partene. Avisene kan også endre noe som ikke nødvendigvis ses på som en allerede eksisterende konflikt, til en konflikt gjennom hva de legger vekt på i omtalene. Et eksempel på dette kan være at de respektive advokatene i overgrepssaker på en eller annen mistenkeliggjør og/eller undergraver den andre partens uttalelser i saken.

3.3.2 Menneskelig interesse-ramme

Den andre rammen kan beskrives som den menneskelige interesse-rammen og eksponerer den menneskelige, emosjonelle vinkelen i presentasjonen av en hendelse, et tema eller problem (Semetko og Valkenburg 2000, 96). Denne rammen er en av de vanligste rammene, mye fordi temaene opptar publikums interesse. Nyhetene blir personlige, dramatisert og følelsesmessige og innebærer temaer som mange lesere kan kjenne seg igjen i (Semetko og Valkenburg 2000, 96). Denne rammen er aktuell for analysen, og vil sannsynlig være til stede i omtalene ettersom seksuelle overgrep er et såpass sensitivt tema som berører folk på den ene eller andre måten. Det vil derfor være lett i slike saker å spille på det følelsesmessige og dramatiske ved sakene, både for å provosere og/eller engasjere leserne.

3.3.3 Ansvarsramme

Ansvarsrammen presenterer et tema eller et problem på en måte som tilskriver ansvar. Regjering, en person eller gruppe kan tilskrives ansvar både for årsaken til problemet og eventuelt hvem som har ansvar for å løse problemet (Semetko og Valkenburg 2000, 96). I Alvdal- og Vågå-saken vil ansvarsrammen kunne vise seg i for eksempel skyldspørsmålet – hvem har ansvar for problemet? Ansvarsrammen kan i tillegg vise seg dersom det i omtalene blir et spørsmål om overgrepene burde ha blitt oppdaget tidligere, og i så fall av hvem. I de ulike rettssakene kan rammen også vise seg i forhold til hvem som skal ”løse” problemet, hvem som blir trodd og hvilken eventuell straff den eller de tiltalte skal få.

3.3.4 Moralramme

Den fjerde og siste rammen jeg tenker vil kunne vise seg i analysen er moralrammen. Denne rammen setter hendelsen, problemet eller temaet i en sammenheng med religiøse læresetninger eller moralske anvisninger (Semetko og Valkenburg 2000, 96). Journalister kan ofte gjøre referanser til moralske rammer indirekte gjennom ved for eksempel å gi spalteplass til noen andre som tar opp spørsmålet eller for eksempel bruker synspunktene til en interesseorganisasjon som kan inneholde moralske meldinger eller spesifikke sosiale anvisninger om hvordan man skal oppføre seg (Neuman mfl.1992 sitert i Semetko og Valkenburg 2000, 96). De aller fleste i det norske samfunn vil være enige om at det å forgripe seg seksuelt på barn både er galt og umoralsk. Derfor vil det også være unaturlig å skulle omtale en alvorlig overgrepssak uten å indirekte eller direkte si noe om hvordan man er forventet å opptre i det norske samfunn. Moralske budskap i slike saker vil som regel være akseptert uavhengig av skyldspørsmålet. Likevel kan det også finnes ”skjulte” moralske

budskap i omtalene som ikke nødvendigvis er skrevet svart på hvitt, men som kommer frem gjennom beskrivelser av personene som er involvert. Egenskapene til personene kan avgjøre hva vi forventer av personer med slike egenskaper, og derigjennom hva vi ikke forventer av egenskaper, oppførsel og handlinger fra disse personene.

3.3.5 Troverdighet

Det vil i overgrepssaker ofte kunne være få tekniske bevis slik at det blir ord mot ord. Dersom dette er tilfelle vil spørsmålet om troverdighet stå sentralt i en overgrepssak. I stedet for å sette inn en egen troverdighetsramme vil jeg i analysen vise til hvordan de overordnede rammene på en eller annen måte kan involvere spørsmålet om troverdighet. Troverdighet vil på denne måten kunne settes i ulike kontekster. Eksempler på dette kan være hvordan mediene bruker menneskelig interesse-ramme til å spille på følelsene til leserne for å ”vippe” dem den ene eller den andre veien eller å gjennom ansvarsrammen tilegne noen ansvar for problemet – og dermed fraskriver andre et ansvar.

Rammeteorien vil altså ha to funksjoner i analysen. Både som en måte å undersøke hva som legges vekt på i omtalene – og derigjennom identifisere ulike diskurser, men også som en måte å kunne diskutere hvordan og hvorfor mediene vektlegger spesielle temaer i omtalene.

4. Metode

I denne delen av oppgaven ønsker jeg å gi en beskrivelse av valgt metode og prosessen jeg har gått igjennom for å kunne svare på problemstillingen. Jeg vil innledningsvis redegjøre for diskurs og diskursanalyse som er tilnærmingen jeg anser som best egnet til å kunne svare på forskningsspørsmålet. Deretter vil jeg redegjøre for valg av metode og hvordan jeg innhentet datamaterialet, og avslutningsvis reflektere rundt oppgavens muligheter og begrensninger.

4.1 Diskurs

Det finnes mange ulike definisjoner av begrepet diskurs, noen videre enn andre. Bergström og Boreus (2005, 17) definerer blant annet diskurs som ”en form for sosial praksis som har med språkanvendelsen å gjøre - samt skrevne og uskrevne regler for hva som kan og ikke kan sies i konteksten”.¹⁵ Diskurs handler om hva som blir sagt og hva som er akseptabelt å mene og tro innenfor et gitt fellesskap (Bergström og Boréus 2005, 309; Bratberg 2014, 29). Kort sagt handler diskurs om hva som kan og ikke kan bli sagt innenfor bestemte domener. Diskurs bør forstås som en struktur som gir teksten mening og som gir et kognitivt og normativt grunnlag for handling (Bratberg 2014, 30). Som nevnt har jeg i denne oppgaven, i tillegg til medias fremstilling av overgriper i Alvdal- og Vågå-saken, valgt å undersøke hvordan samspillet mellom mediediskursene og de vitenskapelige diskursene rundt overgriper. For å kunne gjøre dette på en mest hensiktsmessig måte vil jeg derfor benytte meg av en diskursanalyse.

4.2 Diskursanalyse

Diskursanalyse legger vekt på det kollektive og språklige i meningsdannelsen og retter forskerens oppmerksomhet mot hvordan kollektive forestillinger skapes, speiles og opprettholdes gjennom språket (Bratberg 2014, 30). Diskursanalyse kan sies å trekke samfunnsvitenskapenes forskningsidealer bort fra naturvitenskapen og nærmere en fortolkende vitenskapstradisjon. Tolkning innebærer en anerkjennelse av både forskers og studieobjektets subjektive formbarhet (Bratberg 2014, 19). Diskursanalyse kan defineres som ”analyse av språkbruk i en samfunnsmessig kontekst, med fokus på hvordan de ideer og begreper som produseres i denne konteksten tolker og er med på å forme den samfunnsmessige virkeligheten” (Mathisen 1997, 3). Diskursanalyse kan også kort defineres som ”et studie av et sosial fenomen der språket er i fokus”¹⁶ (Bergström og Boréus 2005,

---

¹⁵ Min oversettelse

¹⁶ Min oversettelse

305). Uavhengig av valg av definisjon handler diskursanalyse om å se på språk og språkanvendelse. Den rådende virkelighetsoppfatningen både former og formes av individene som deler den. Meningsdannelsen er kollektiv og formidles og forandres gjennom språk. Det er denne prosessen som er diskursanalysens formål (Bratberg 2014, 17). Prosessen kan også ses i sammenheng med hvordan Goffman mener at mediene bruker rammer for å plassere den rettede oppmerksomheten i omtalene i et felt av mening. I analysen vil jeg altså se på hvordan medias omtaler av to overgrepssaker er formet av den kollektive meningsdannelsen om overgripere gjennom språkbruk og hva de legger vekt på i omtalene. Ettersom den kollektive meningsdannelsen også former individene som deler den vil jeg i analysen se på hvordan leserne kan forme sin forståelse av overgriper gjennom det som blir brukt av språk og virkemidler i de to sakene.

En diskursanalyse legger til rette for at både skriftlige tekster og sosiale fenomener er en del av analysen. Jeg har valgt å bruke diskursanalyse som metodologisk tilnærming fordi den kan belyse hvordan meninger og oppfatninger om overgripere blir konstruert og representert i media. Når det gjelder seksuelle overgripere tenker jeg at våre holdninger og forståelse av fenomenet påvirker hvordan vi snakker om overgripere. Dette gjelder leserne så vel som journalistene som skriver omtalene. Vår holdning og forståelse vil kunne påvirke hvordan vi som sosialarbeidere legger til rette for og utfører behandling av overgripere. Det kan også avgjøre om potensielle overgripere med tanker om å utføre en seksuell handling med mindreårige våger, eller ikke våger å be om hjelp.

Diskursanalyse kan sies å forene teori og metode fordi den både viser til konkrete teknikker for kvalitativ analyse av tekst og samtidig bygger på teoretiske antagelser om språkets betydning (Bratberg 2014, 32). Gjennom en diskursanalyse forsøker man å finne ut hvordan språket brukes til å skape, opprettholde og bryte ulike sosiale bånd, og ligger på linje med den postmoderne oppfatning av den menneskelige verden som sosialt språklig konstruert (Kvale og Brinkman 2009, 232). En sosialkonstruktivistisk tilnærming kan sies å innebære at den sosiale verden er grunnleggende subjektiv og er avhengig av å tolkes for å forstås (Bratberg 2014, 14). Med et slikt utgangspunkt vil det å forstå hvordan bestemte virkelighetsoppfatninger skapes, opprettholdes og brytes gjennom språk bli desto viktigere (Bratberg 2014, 15). Det sosialkonstruktivistiske utgangspunktet vil derfor også være svært relevant da oppgaven blant annet skal undersøke hvordan overgriperne i Alvdal- og Vågå-saken blir fremstilt fra siktelse til rettssak og dom.

4.2.1 Kritisk diskursanalyse

Det finnes ulike måter å gjøre en diskursanalyse på. Michel Foucault har hatt stor innflytelse på samfunnsvitenskapen og populariseringen av begrepet diskurs, og diskursanalysen som metode kan også delvis tilskrives denne innflytelsen (Fairclough 1992, 37). Foucault valgte et fokus på de diskursive praksiser i et forsøk på å gå utover de to store alternative samfunnsforskningsmetodene – strukturalisme og hermeneutikk (Fairclough 1992, 38). I følge Foucault er diskursive praksiser konstituerende for kunnskap, og er knyttet til en diskursiv formasjon til vitenskap (Fairclough 1992, 37). Mens Foucault har hatt stor innflytelse på diskursbegrepet knyttes kritisk diskursanalyse i høy grad til Norman Fairclough.

Faircloughs fokus er ulikt fra Foucaults ved at han bruker begrepet diskurs mer snevert for å kunne referere til muntlig eller skriftlig språkbruk. Fairclough betrakter språkbruk som en form for sosial praksis, som innebærer blant annet at tale er en form for virkningsmåte, altså noe som mennesker kan trekke på og handler etter, både i verden og med hverandre. Tale er i følge Fairclough (1992, 64) en betingelse for, og en effekt av sosial struktur. På den ene siden er diskurs formet og begrenset av sosiale strukturer som klasse og andre relasjoner på samfunnsnivå, men også relasjoner som er spesifikke for bestemte institusjoner som jus eller utdanning, systemer for klassifisering og ulike normer (Fairclough 1992, 64). Hvordan incestdebatten i Sverige ble til et uttrykk for et generelt kjønnspolitisk problem kan også være et eksempel på dette.

Fairclough var opptatt av å undersøke forholdet mellom språkbruk og sosial praksis og vise til hvordan bestemte diskursers dominans bidrar til opprettholdelsen av bestemte praksiser (Bratberg 2014, 46). I analysen av Alvdal- og Vågå-saken vil dette blant annet kunne vise seg i forhold til hvordan overgriperne blir beskrevet i omtalene. Vil fremstillingene av overgriperne i de to sakene være preget av å skulle skille mellom ”de” og ”oss”, slik de enkle fremstillingene av overgriper ofte har vært, eller vil fremstillingen være at overgripere ikke nødvendigvis må være annerledes og dermed endre den sosiale praksisen?

Fairclough anvender seg av et tredimensjonalt diskursbegrep i sin kritiske diskursanalyse og skiller mellom diskurs som tekst, diskursiv praksis og sosial praksis, og det er dette som gjør kritisk diskursanalyse spesiell (Fairclough 1992, 73; Bratberg 2014, 43). Den enkelte tekst kan analyseres som en artikulering av en gitt diskurs – som igjen bidrar til å bygge opp og bekrefte den aktuelle diskursene (Fairclough 1992, 75; Bratberg 2014, 44). I analysen vil jeg

hovedsakelig ta utgangspunkt i det skriftlige selv om også bilder og videoer er en del av Faircloughs dimensjon av tekst og blir ofte brukt i nettavisenes omtaler. Hvilke diskurser som fremkommer i teksten kan gjenspeiles i blant annet bruk av språklige virkemidler. Fairclough beskriver flere redskaper man kan analysere en tekst med, blant annet interaksjonell kontroll og grammatiske elementer som transitivitet og modalitet (Winther Jørgensen og Philips 1999, 95). I analysen vil jeg også se de ulike redskapene i sammenheng med rammeteori ved at de ulike virkemidlene viser seg spesielt innenfor ulike rammer. Interaksjonell kontroll handler i hovedsak om forholdet mellom de som snakkes om og hvem som setter dagsordenen i en samtale. Dette vil blant annet kunne vises seg gjennom hvem som kommer til ordet, og om den ene parten bebreider den andre. Interaksjonell kontroll kan dermed blant annet vise seg i konfliktrammen.

Ved bruk av grammatiske elementer som transitivitet ser man på hvordan begivenheter og prosesser forbindes, eller ikke forbindes, med både subjekter og objekter og kan på denne måten være med å fremheve eller tilsløre årsaken til hendelsen (Winther Jørgensen og Phillips 1999, 95). Hvem eller hva som er årsaken til overgrepene i Alvdal- og Vågå-saken, eller hvem som har ansvar for å løse problemet kan vise seg i ansvarsrammen. Modalitet betyr ”måte” og fokuserer på talerens grad av tilslutning til det han eller hun sier. Presenteres det som blir sagt som en sannhet eller noe som *kan være* sant (Winther Jørgensen og Phillips 1999, 95). I analysen kan modalitet på denne måten vise seg i spørsmålet om troverdighet i overgrepssaker – hvor det ofte kan bli ord mot ord. Hvem som har troverdighet i en overgrepssak kan dermed vises i både menneskelig interesse-ramme, ansvarsrammen, konfliktrammen og moralrammen – avhengig av hvordan mediene presenterer det som blir sagt mellom de ulike partene og i hvilken kontekst sitatene settes i.

Samtidig som det er et avhengighetsforhold mellom tekst og den diskursive teksten er en del av, er det også en potensiell spenning mellom tekst og diskursiv praksis (Bratberg 2014, 44). At forholdene mellom nivåene i den kritiske diskursanalysen er preget av gjensidig avhengighet kan ses i sammenheng med at språket blir ansett for å være både konstituerende og konstituert. Dette vil si at vår forståelse av virkeligheten ikke utelukkende er styrt av en rådende diskurs, men at forhold i våre omgivelser også kan virke tilbake på den rådende diskursene (Fairclough 1992, 65; Bratberg 2014, 44). Diskursiv praksis kan beskrives som hvordan tekster produseres og distribueres samt bruken av teksten (Bergström og Boréus 2005, 308). Gjennom hvordan mediene fremstiller overgrepssakene og overgriperen vil jeg i

analysen mediediskursene kan sies å både være konstituert og konstituerende for konstruksjonen av overgriper og av individene som deler oppfatningene.

Avhengighets- og spenningsforholdet finner vi også i det tredje analysenivået som er sosial praksis. Diskurs som sosial praksis kan sies å være en utvidelse av diskursbegrepet. Innenfor den sosiale praksisen ligger alle de konkrete handlinger som følger av diskursene og som bidrar til å bekrefte den (Bratberg 2014, 44). I forhold til denne oppgaven vil for eksempel diskursene rundt overgriper i overgrepssaker i de enkelte medietekstene inngå i en diskursiv praksis som kretser rundt grunnideer om seksuelle overgrep og overgriper. Den diskursive praksisen vil samtidig kunne gi utslag i konkrete handlinger og politiske prioriteringer. Bjugn-saken kan også brukes som et eksempel i denne sammenheng. Etter at den siktede barnehageassistenten Ulf Hammern ble frikjent for seksuelle overgrep mot til sammen 35 barn kom blant annet det første initiativet til å lage det som senere ble hetende gjenopptakelseskommissjonen (Nilsen 2010, 61). Saken kan også sies å ha vært med på å igangsette debatten rundt politiattest for barnehageansatte.

4.3 Metodevalg

Jeg har i denne oppgaven valgt å benytte meg av kvalitativ metode. En kvalitativ metode eller forskningsstrategi er som oftest basert på tekstdata bygget på utskrifter fra intervjuer og baserer seg ofte på få enheter eller informanter (Ringdal 2013, 24). Jeg har i denne oppgaven valgt å gjøre en kvalitativ medieanalyse av konstruksjonen av seksuelle overgripere, med utgangspunkt i to overgrepssaker. Medieanalyse er en måte å undersøke i hvilken grad teksten påvirker mottakeren i en bestemt retning. Det kan også være en måte å lete etter den kulturelle konteksten teksten er en del av.¹⁷ Medieanalysen i denne oppgaven er inspirert av May-Len Skilbreis (2012, 1-17) analyse av medias representasjon av Orderud-saken i tidsskriftet *Crime Media Culture*. Oppgaven vil i likhet med Skilbreis medieanalyse ikke handle om hva som *egentlig* skjedde i de ulike sakene eller hvordan overgriperen *egentlig* er, men hvordan de involverte blir presentert i media fra starten av medieomtalen til rettsak og dom (Skilbrei 2012, 3). Etersom hensikten med oppgaven er å undersøke fremstillingen av overgriper i media, vil diskursanalyse være et godt redskap for å kunne studere konstruksjonen av disse personene. Som nevnt i innledningskapittelet vil hvor mange saker som omtales, hvilke type

---

¹⁷ <http://ndla.no/nb/node/103867>Søkt 05.05.15

saker samt valg av ord og uttrykk for å beskrive overgriperen være med å forme vår forståelse av seksuelle overgripere.

4.4 Datainnhenting

Jeg har i oppgaven valgt å bruke populærmediene VG, Dagbladet og Aftenpostens omtaler av Alvdal- og Vågå-saken. Avisene er valgt på bakgrunn av at de er landsdekkende samt at de har landets mest leste nettaviser.¹⁸ At nettavisene er de mest leste i Norge gjør at de har stor påvirkningskraft når det gjelder lesernes tanker og forståelse av overgriper og fenomenet seksuelle overgrep. Valget med å bruke nettaviser framfor papiraviser er basert på tilgjengelighet samt antall lesere.

Ettersom det er vanlig for mediene å lage ulike vignetter av saker som blir mye omtalt valgte jeg å bruke disse vignettene i søkefeltet da jeg skulle innhente datamaterialet mitt. Da jeg skulle innhente datamaterialet til analysen gikk jeg inn på de ulike avisene (VG, Dagbladet og Aftenposten) og søkte på Alvdal-saken og Vågå-saken/ordførersaken i søkefeltet. Deretter sorterte jeg artiklene etter utgivelsesdato. VG var den nettavisen som hadde flest resultat i begge søkene, mens det var betydelig færre omtaler og artikler i Aftenposten. At VG var den avisen med flest resultat kan gjenspeiles i at de er den avisen med generelt mest krimstoff.¹⁹ I de tre avisene var det totalt 746 artikler og omtaler av Alvdal-saken, 1817 av Vågå-saken og 480 av ordfører-saken, blant disse var det imidlertid kun 129 omtaler av Alvdal-saken og 81 omtaler av Vågå-saken som tilhørte Aftenposten (se tabell).

---

¹⁸ <http://medienorge.uib.no/statistikk/medium/avis/253> Søkt 10.03.15

¹⁹ beskrevet under avsnittet "kriminaljournalistikk i Norge" i innledningskapittelet

Søkeord	Avis	Resultat
Alvdal + saken	VG	382
	Dagbladet	235
	Aftenposten	129
		Totalt: 746
Vågå + saken	VG	942
	Dagbladet	798
	Aftenposten	77
		Totalt: 1817
Ordfører + saken	VG	448
	Dagbladet	28
	Aftenposten	4
		Totalt: 480

Jeg har likevel valgt å inkludere Aftenpostens artikler i analysen da disse omtalene kan bidra til å få et bredere materiale og gi analysen mer substans. Analysen vil, i likhet med Skilbreis medieanalyse av Orderud-saken, i hovedsak fokusere på de artiklene som beskrev overgriper og den/de utsatte på en mer omfattende måte. Artikler som kun var oppsummering og/eller korte notiser om saken ble utelatt. Omtalene er i analysen henvist med navn på avis og dato. Artiklenes overskrift samt web link vil finnes i vedlegg I.

Jeg har i analysen av Vågå-saken basert materialet på 32 artikler, og analysen av Alvdal-saken på 22 artikler. Årsaken til den betydelige forskjellen i antall omtaler av de to sakene er basert på, var at omtalene av Alvdal-saken var lengre og mer omfattende enn omtalene av Vågå-saken. En mulig grunn til dette kan være at da omtalene av Alvdal-saken startet hadde både politiet og de ulike mediene betydelig mer informasjon om saken, enn det som var tilfelle i Vågå-saken. I Vågå-saken kom imidlertid omtalene hyppigere, ettersom det stadig dukket opp ny informasjon om saken.

For å kunne gjøre en medieanalyse av omtalene av Alvdal- og Vågå-saken skrev jeg ned spørsmål som kunne være interessante i forhold til det diskursanalytiske arbeidet.

Spørsmålene ble valgt på bakgrunn av at jeg ønsket å utforske aspektene ved materialet som utfordrer fordommer og som gjør at materialet skiller seg ut på en eller annen måte (Kvale og Brinkmann 2009, 235-236). Spørsmålene kan også ses i sammenheng med bruk av såkalte rammer i medieomtalen. De forskjellige spørsmålene involverer ulike rammer som for eksempel ansvar (skyldspørsmålet), menneskelig interesse (hvem blir berørt av saken?), moral (hvordan en skal oppføre seg og opptre i det norske samfunn), konflikt (hvem får komme til ordet?) osv.

4.5 Muligheter og begrensninger

Diskursanalyse gir sjelden grunnlag for en klar operasjonalisering eller et avgrenset og entydig årsaksforhold. Dette kan gjøre det vanskelig å vise til både begrepsvaliditet og indre validitet som forskningskriterier (Bratberg 2014, 54). I en diskursanalyse vil det derfor være lurt å støtte seg på forskningens gyldighet i vid forstand, som er en bredere forståelse av validitet. På tross av at diskursanalysen ikke lar seg innpasse i en kausalmodell med definerte variabler og klar populasjon, er den nødvendigvis ikke ugyldig (Bratberg 2014, 54). Dersom en diskursanalytisk studie skal være gyldig krever dette en klar fremstilling av hva som ligger til grunn for en bestemt tolkning, og hvilke implikasjoner som følger av den (Bratberg 2014, 54). I min oppgave vil dette si at jeg har gitt en så nøyaktig beskrivelse som mulig av hvordan jeg gått frem for å innhente medietekstene samt hvordan tekstene er lest og analysert. I tillegg har det vært viktig å konkretisere hvilken teoretisk retning som er grunnlaget for analysen og hvordan teorien vil bli brukt i kombinasjon med diskursanalyse. Tolkningene jeg har gjort i analysen vil også bli begrunnet med teoretiske utgangspunkt. På denne måten vil diskursanalysen kunne sies å ha gyldighet i vid forstand.

En diskursanalytisk tilnærming kan blant annet være i stand til å kartlegge språklige mønstre som resulterer i ulike diskurser rundt personer som begår seksuelle overgrep mot barn. Jeg har så godt som mulig prøvd å distansere meg selv fra min egen forforståelse i analysen. Likevel kan det at jeg er selv er en del av kulturen jeg undersøker, ha påvirket hva jeg har trukket fram og lagt bort av materiale i analysen. På en annen side vil bruk av rammeteori kunne gjøre at jeg stilte andre spørsmål til materialet enn hva jeg ville gjort ut i fra min hverdagslige forståelse (Winther Jørgensen og Philips 1999, 33). Selv om en annen analysemetode eller en annen teoretisk inngang kan være i stand til å identifisere flere aspekter ved medias fremstilling av overgrepere, kan likevel studien gi innsikt i hvordan vår forståelse av verden preger hvordan sosiale fenomener konstrueres.

Når det gjelder reliabilitet er etterprøvnbarhet et viktig stikkord (Bratberg 2014, 54). Som nevnt i avsnittet om søkeprosessen finnes det et mangfold av tekster som omhandler de to sakene jeg har valgt som utgangspunkt i oppgaven. Svakhetsstegn når det gjelder reliabiliteten til oppgaven kan blant annet vise seg ved innhenting av datamateriale. At jeg kun har valgt artikler fra de aller største avisene i Norge og for eksempel ikke har tatt med artikler fra lokalavisen hvor sakene fant sted, eller mer politisk rettede aviser, kan gjøre at jeg har gått glipp av andre diskurser. Jeg kan også ha unngått relevante artikler som ikke innehar søkeordene jeg har valgt. På en annen side gjorde en kronologisk gjennomgang av sakene fra siktelse til dom at det var mulig å identifisere eventuelle manglende relevante artikler. At både VG og Dagbladet har dekket de to sakene betraktelig mer enn Aftenposten kan også ha påvirket materialet i oppgaven. En analyse av flere og tilfeldig valgte saker, i stedet for en grundig gjennomgang av to, ville kunne ha gitt et annerledes bilde av hvordan mediene fremstiller overgripere i overgrepssaker. På en annen side kan Alvdal- og Vågå-saken sies å representere to ytterpunkter av mediens framstilling av overgripere. Analysen vil på denne måten kunne sies å fange bredden i diskursene, men kan likevel miste nyanser som kunne vært oppdaget i en undersøkelse av et større antall saker.

4.6 Analytisk tilnærming

De to sakene vil bli delt opp i to analysekapitler. Jeg vil først i hvert kapittel starte med en kort beskrivelse og gjennomgang av sakene slik de utviklet seg. Analysen av medieomtalen i de to ulike sakene vil bli gjort kronologisk og delt opp i to deler hvor første del vil være en analyse av Vågå-saken og andre del vil være en analyse av Alvdal-saken. Analysen vil kun innebære første rettsrunde²⁰ og vil ikke gå inn på ankesakene utover en beskrivelse av den endelige dommen. I Alvdal-saken hvor det er flere tiltalte, vil jeg ha hovedfokus på de to hovedtiltalte. Innenfor de forskjellige delene av analysen vil jeg ta utgangspunkt i ulike temaer som fikk mye fokus i media mens sakene pågikk. Mange av temaene jeg går inn på i analysen vil også kunne ses i sammenheng med ulike rammer som viser seg i omtalene samt språklige virkemidler for å belyse visse deler av saken. Begge sakene vil i tillegg bli analysert ut i fra våre forventninger om hvordan en overgriper ”er”, som beskrevet i kapittelet om kunnskapsstatus, og hvordan dette samsvarer eller ikke samsvarer med medias presentasjon av overgriper i de valgte sakene. På denne måten vil også de ulike diskursene tydeliggjøres.

---

²⁰ Første rettsrunde vil si første gang saken tas opp i retten. Alle straffesaker starter i tingretten, som er den første ordinære domstol.

Etter å ha gjennomgått sakene vil jeg avslutte med en oppsummerende diskusjon hvor jeg sammenfatter medias fremstilling av overgriper i de to ulike sakene og diskutere dette opp mot de ulike forskningsspørsmålene.

5. Vågå-saken

Vågå-saken, også kjent som Øygard-saken eller ordfører-saken, er en overgrepssak som først ble kjent 19. september 2011, da den daværende Vågå-ordføreren Rune Øygard ble siktet for seksuell omgang med en mindreårig jente. Overgrepene skal angivelig ha startet da jenta var 13 år gammel og fortsatt i over to år – fra 2009 til 2011. Da saken var ferdig etterforsket ble han tiltalt for overtredelse av Straffelovens §§ 195 og 196, som omhandler seksuell omgang med barn under 14 og 16 år.²¹ 17. desember 2012 ble han av Sør-Gudbrandsdal tingrett dømt til fire års ubetinget fengsel (Aftenposten 17.12.2012). Øygard anket dommen på stedet til Eidsivating lagmannsrett, der han 22. mai 2013 ble frikjent for overgrepet som ble begått da jenta var under 14 år, men funnet skyldig for seksuell omgang mens jenta var 14 og 15 år og Øygard ble dermed dømt til et år og tre måneders ubetinget fengsel (Dagbladet 22.05.2013). Både Øygard og aktoratet tok betenkningstid, og begge parter anket 13. juni 2013 saken inn for Norges Høyesterett. Mens aktoratet anket straffeutmålingen, mente Øygard at dommen måtte oppheves på grunn av saksbehandlingsfeil. Øygards anke ble avvist, og høyesterett bestemte 26. september å øke straffen til to år og tre måneders fengsel. Dommen og straffeutmålingen ble dermed rettskraftig (VG 26.09.2013).

Rune Øygard ble under prosessen gjenvalgt som ordfører, men var sykemeldt og siden permittert fra vervet. Øygard ønsket å beholde vervet uavhengig av utfall, men Arbeiderpartiet i Vågå bad ham høsten 2012 om å gå av uavhengig av straffesakens utfall. Avgjørelsen ble, i følge mange, tatt etter press fra blant annet daværende statsminister Jens Stoltenberg, men ble i følge leder i Vågå Arbeiderparti, Live Langøygard, tatt på grunnlag av det han hadde innrømmet i saken (VG 15.10.2012). Etter domfellelsen i tingretten valgte Øygard å gå av som ordfører. Øygard hevder fortsatt at han er uskyldig i forholdene han er domfelt for, og at han bare har hatt en rolle som en farsfigur for den fornærmede i saken. Rune Øygard startet soningen ved Ullersmo fengsel 11. Desember 2013 (VG 11.12.2013).

5.1 Siktelse

Da mediene først omtalte saken i slutten av september 2011, ble saken omtalt ved at en ordfører i Gudbrandsdalen var siktet for seksuell omgang med en mindreårig jente (VG 22.09.2011). I følge artikkelen skulle det handle om mer enn én hendelse og saken skulle strekke seg tilbake til 2009. VG kunne videre opplyse om at fem vitner var avhørt i saken, og

---

²¹ Beskrevet i kapittelet om kunnskapsstatus

at den siktede mannen stilte seg uforstående til siktelsen (VG 22.09.2011). Ett av de mange spørsmålene da saken rullet opp var hvorvidt den siktede ville fortsette i sitt verv som ordfører. Den 24. september kunne ordførerens forsvarer, Mette Yvonne Larsen, opplyse om at ordføreren ikke hadde tatt permisjon, men kun var på ferie. Hun kunne videre informere om at hennes klient bare ventet på å bli sjekket ut av saken, og deretter håpet på å fortsette som ordfører ettersom at han opplevde å ha full tillit i kommunen (VG 24.09.2011). Fylkeslederen uttalte derimot at partiet stilte seg nøytralt mens etterforskningen pågikk (Dagbladet 27.09.2011).

5.1.1 En usannsynlig overgriper?

Saken kom for alvor fram i medias søkelys etter at avisene gikk ut med navn på den siktede samt tilhørende parti, bare fem dager etter at saken ble kjent i mediene (VG 27.09.2011; Dagbladet 27.09.2011; Aftenposten 27.09.2011). Timer etter at det ble kjent at det var AP-ordfører Rune Øygard, startet skriveriene om Øygards store kontaktsnett. VG hadde blant annet overskrifter som ”Stoltenberg trakk frem Øygard som politisk forbilde” (VG 27.09.2011) og ”Anmeldt dagen etter middag med Stoltenberg og Brimi” (VG 27.09.2011), mens Dagbladet hadde en litt annerledes vinkling med overskriften ”Svært alvorlige anklager”, under et bilde av daværende statsminister Jens Stoltenberg (Dagbladet 27.09.2011). Selv om overskriftene i de to avisene hadde en ulik tilnærming, ble begge omtalene, på hver sin måte, vinklet mot Vågå-ordførerens velutbygde kontaktnett. Allerede før det ble kjent i mediene hvem den overgrepssiktede ordføreren var, opplyste mannens forsvarer om at de hadde en liste på cirka 20 personer, som hun mener kan kaste mer lys over saken (VG 24.09.2011). VG kunne videre opplyse om at de nå 40 personene Øygard ønsker som karaktervitner er blant annet tidligere statsråd og PR-sjef Bjarne Håkon Hanssen samt kjendisfotograf Morten Krogvold noen av dem. I tillegg henvises det til kjente navn som Trond Giske, Liv Signe Navarsete, Karita Bekkemellem som en del av Øygards nettverk (VG 01.10.2011).

I avsnittet over vises blant annet mediernes bruk av det grammatiske elementet modalitet – Øygards grad av tilslutning til det han sier. Personene som blir nevnt er ikke bare kjente navn men også svært respekterte personer. At disse da kan ”bekrefte” Øygards gode karakter kan gi ett inntrykk av at Øygard også er en person med samme verdier og egenskaper. Slike beskrivelser av en overgriper vil være motstridende i forhold til hvordan en overgriper er forventet å være, men underbygge den aktuelle diskursene om hvordan en overgriper *ikke* er.

Omtalene av Øygards nettverk kan analyseres som en artikulering av en gitt diskurs – som igjen bidrar til å underbygge den aktuelle diskursene. På denne måten blir Øygard av mediene tildelt interaksjonell kontroll – hvem som setter dagsordenen i samtalen – og Øygards troverdighet styrkes.

Rune Øygard og kona Reidun fikk også gjøre et intervju med Gudbrandsdølen Dagingen om tiden etter at han ble anmeldt for seksuelle overgrep. I intervjuet forteller han blant annet hvordan anklagene har ”slått han ut” og at han ikke orker å møte folk, men forteller også at han har fått stor støtte av partifeller og over tusen støtteerklæringer på e-post (Dagbladet 05.11.2011). Videre sier han at han vil tilbake som ordfører, fordi han *ikke* har gjort noe galt. Artikkelen kan på denne måten sies å spille på en menneskelig interesseramme, hvor Øygards uttalelser er satt i en sammenheng som eksponerer det menneskelige og emosjonelle. Mange lesere kan kjenne seg igjen i hvordan det er å bli anklaget for noe en ikke har gjort og vil ha forståelse for at Øygard er ”slått ut” dersom dette er tilfelle. Øygard kan på denne måten sies å plasseres i en offerdiskurs. I samme artikkel kommenterer jentas bistandsadvokat at hun er sjokkert over Øygards oppførsel. Det samme gjør en annen bistandsadvokat, Hege Salomon, som mener han bør holde seg for god for å bruke den offentlige arenaen til å forhåndsprosedere saken sin mot ofre som ikke har samme makt til å fronte sine saker (Dagbladet 05.11.2011). Bistandsadvokatens uttalelser åpner dermed likevel for en tolkning om at Øygard kan være utøver og ikke offer og kan ses i sammenheng med moralrammen i forhold til at selv om noen er uskyldig anklaget burde dette avgjøres i retten og ikke i mediene.

5.1.2 En overgriper med interesse for barn og voksnes velferd?

Som nevnt i innledningskapittelet har moderne kriminaljournalistikk et ønske om å gi borgerne innsikt i kriminalitetens påvirkning på samfunnet og hvordan kriminaliteten utvikler seg. Mediene har i tillegg til et ansvar for å informere om kritikkverdige forhold i samfunnet, også kommersielle interesser som påvirker hvilke saker de gir mye omtale, hva i sakene som fokuseres på osv. For å unngå forhåndsdømming i kriminalsaker har pressen et ansvar for å belyse begge parters sider av saken, enten gjennom personene selv eller deres advokater (Bodahl-Johansen og Østbye 1996, 18). Fra siktelsen ble kjent og frem mot rettsaken handler artiklene og omtalene i stor grad om Øygards rolle som ordfører, hans nettverk og hans opplevelse av anklagene og mindre om de angivelige overgrepene. Selv om artiklene i stor grad omhandler Øygard, fikk som regel jenta mulighet til å kommentere saken gjennom sin

bistandsadvokat. Likevel vises det ut i fra de valgte omtalene at uttalelser som taler jentas fordel ikke ble tilegnet den samme spalteplassen som ordføreren og hans forsvarsadvokats uttalelser.

At den som er siktet uttaler seg såpass tidlig og såpass mye i en så alvorlig straffesak er et sjeldent tilfelle. I de fleste overgrepssaker som rulles opp i nyere tid, vil det som regel i de tilfeller hvor media ønsker uttalelser fra den siktede part, skje gjennom hans eller hennes advokat. Samtidig tilhører det også sjeldenhetene at det er en offentlig person som er siktet for seksuelle overgrep. Som ordfører har man vanligvis et stort nettverk, kontakter i media, og er flink og vant til å uttale seg om ulike saker samt at ettersom han er en offentlig person – og dermed blir navngitt – kan terskelen for å uttale seg bli lavere. En kan i denne sammenheng derfor spørre seg om Øygard får tillatelse til å uttale seg så mye som han gjør, handler om at han er snakkevillig eller om det er tilsiktet fra media.

Som nevnt tidligere i kapitlet om kunnskapsstatus er det ofte de mest ekstreme og spesielle sakene som får mest spalteplass og oppmerksomhet i media. At den siktede var en respektert ordfører gjorde at saken fikk mye oppmerksomhet. Det ”sensasjonelle” i denne saken var altså ikke nødvendigvis at en voksen mann hadde et foregrep seg seksuelt på en mindreårig, men at den siktede mannen var en respektert ordfører. At saken ofte blir referert til som ordførersaken, samt at flere av artiklenes overskrifter inneholder Øygards yrke kan si noe om våre holdninger og forventninger til personer ut fra deres yrkestilhørighet. Ulike yrker kan sies å kobles opp mot visse forventninger og egenskaper, som igjen resulterer i en antagelse om at personer med et yrke som ordfører burde inneha visse egenskaper. Som ordfører i Norge er man et folkevalgt ombud for innbyggerne og kan dermed sies å besitte en viss humanistisk interesse for barn og voksnes trygghet og velferd. At det er et spesielt fokus på Øygards yrke som ordfører kan også oppfattes som en måte å understreke kontrastene mellom Øygard slik han er som ordfører og slik mange tenker at overgripere er. På denne måten vises også hvordan mediene bruker transitivitet som en måte å forbinde eller ikke forbinde en hendelse med subjekter og objekter.

At Øygards kvaliteter blir brukt for å skape kontraster mellom han og overgriper slik mange tror han eller hun er kan sies å inngå i en avviks- og/eller normalitetsdiskurs. Som nevnt i kapitlet om seksuelle overgrep vil det være lettere å fokusere på personer som begår seksuelle overgrep mot barn som ”annerledes” enn oss selv. På denne måten understrekes

dermed kontrastene gjennom at personer som begår overgrep mot barn ikke forventes å inneha en tillitsrolle som ordfører. Et spørsmål som kan stilles i denne sammenheng kan dermed være om personer som forgriper seg seksuelt på barn *må* mangle sosial kompetanse, impuls kontroll, empati med en avvikende atferd, eller om en overgriper også *kan* være en person med mange gode egenskaper og kvaliteter. Spørsmålet kan også ses i sammenheng med modalitet i forhold til om det som presenteres blir sagt som en sannhet eller noe som *kan* være sant.

5.1.3 En overgriper med tillit?

Som nevnt i sammendraget av saken øverst i kapittelet, ble Øygard gjenvalgt som ordfører mens etterforskningen pågikk. I midten av oktober 2011 ble Øygard valgt til ordfører i fire nye år av et enstemmig Vågå Arbeiderparti (VG 18.10.2011). Dette falt ikke i god jord hos jentas bistandsadvokat som uttalte at jenta nå føler at hele bygda står ved hans side, og at hvis de hadde trodd på henne ville de ikke ønsket han tilbake som ordfører (VG 18.10.2011). Vågå Arbeiderparti mener på sin side at lokallaget ikke forhåndsdommer henne på noen måte, men at valget foregår uavhengig av den pågående etterforskningen (VG 18.10.2011). I etterkant av gjenvalget uttaler Rune Øygard til Dagbladet (18.10.2011) at han takker for tilliten, og at han ønsker å komme tilbake i jobb så fort som mulig, selv om partiledelsen og andre opposisjonspartier har bedt ham ta permisjon til etterforskningen er avsluttet.

Artikkelen om at Øygard ble gjenvalgt som ordfører under perioden han var siktet skaper en debatt om skyldspørsmålet og kan ses i sammenheng med konflikt-rammen. Gjennom Arbeiderpartiet i Vågå sin handling og jentas bistandsadvokat sine uttalelser vises det til at konflikten ikke bare eksisterer i media, men at konflikten også er reell partene imellom. Selv om Vågå Arbeiderparti hevder at valget foregår uavhengig av den pågående etterforskningen, vil dette ikke ses på som uavhengig ettersom det faktisk eksisterer en reell konflikt mellom partene i saken. I forhold til hvilke forventninger vi har til en ordførers egenskaper kan gjenvalget av Øygard som ordfører ses på som en bekreftelse at han fortsatt innehar kvalitetene og egenskapene en ordfører trenger. Dette vil som sagt stå i kontrast til forestillingene mange har om en seksuell overgriper. I en slik sammenheng vil det dermed kunne ses på som at Vågå Arbeiderparti tar stilling til skyldspørsmålet. Det trekkes også frem gjennom jentas bistandsadvokats uttalelse om hvorvidt gjenvalg av en mann som er siktet for en slik grov gjerning bidrar til forhåndsdomming av jenta (VG 18.10.2011).

5.1.4 En omsorgsfull overgriper?

Relasjonen mellom den siktede ordføreren og jenta var et annet stort tema i saken. VG (29.09.2011) omtalte blant annet tekstmeldinger som er hentet ut fra beslaglagte PC'er og mobiltelefoner. I spørsmålet om hvorvidt disse tekstmeldingene kunne være avgjørende for utfallet i saken, uttalte Øygards forsvarer at de meldingene hun har sett ikke tilsier noe utidig, og at ordføreren i perioder har fungert som en farsfigur for jenta. At Øygaard i perioder har fungert som en farsfigur for jenta gjorde at hun tok del i hans nettverk og dermed har vært med på flere reiser sammen med ordføreren (VG 29.09.2011). Jentas bistandsadvokat, Nina Braathen Hjortdal, uttrykker i samme artikkel jentas syn på relasjonen mellom henne og ordføreren. Bistandsadvokaten mener i motsetning til forsvarsadvokaten at jenta har vært med på bakgrunn av egen interesse for politikk, men at nettopp Øygards mektige nettverk har gjort det vanskelig for jenta å melde fra om de angivelige overgrepene (VG 29.09.2011).

Som nevnt var jenta med på flere reiser sammen med ordføreren. En del av siktelsen gikk ut på at det angivelig skal ha skjedd overgrep på noen av disse turene (VG 30.09.2011; Dagbladet 30.10.2011). Jenta har i avhør forklart at de på turene delte hotellrom, og at det her skal ha skjedd flere samleier mellom jenta og den siktede (VG 26.10.2011). Reiseregningene i Vågå kommune indikerer at Øygaard har vært på totalt 25 tjenestereiser med overnatting i perioden fra 2009 og fram til siktelsen (VG 26.10.2011). Hvor mange av dem jenta er med på, eller hvor mange av reisene overgrepene skal ha skjedd på er imidlertid ikke nevnt i artikkelen. En uttalelse om hvor mange reisetjenester Øygaard har vært på, og en foreliggende kunnskap om at jenta har deltatt på mange av turene, gi et bilde av at det *kan* ha vært mange tilfeller av overgrep dersom jentas anklage mot Øygaard stemmer. Jentas bistandsadvokat referer til reisene som unaturlige og at tekstmeldingene dem imellom inneholder kjærlighetserklæringer med seksuelt innhold. Øygards advokat mener på sin side at de sannsynligvis delte rom fordi jenta var som en datter for den siktede og at tekstmeldingene er ordinære og ikke inneholder noen seksuelle undertoner (VG 30.09.2011).

På samme måte som yrkestilhørighet, er det knyttet meninger og forventninger til hvilke kvaliteter en omsorgsperson skal ha, samt hvordan en omsorgsperson skal opptre. En omsorgsperson, slik mange vil beskrive den i dag, vil være blant annet en person som skal beskytte barnet, gi det trygghet og tillit, hvor relasjonen mellom omsorgsperson og barnet er bygget på kjærlighet. I denne perioden av saken visste leserne lite eller ingenting om jentas

relasjon til egne foreldre og heller ikke noe om innholdet i tekstmeldingene utover det advokatene uttalte på vegne av deres klienter. Dette gjorde det mulig å tenke seg til ulike scenarier om forholdet mellom Øygard og jenta. Dersom man tar utgangspunkt i bistandsadvokatens uttalelser om forholdet mellom Øygard og jenta, kan bildet av Øygard som overgriper være en muligens sleip person, med makt og egenskaper som gjør at det er vanskelig å oppdage han eller henne som en potensiell overgriper. Hvis en derimot ser på forsvarsadvokatens beskrivelser av forholdet vil man kunne trekke slutninger om at Øygard var nettopp slik en god omsorgsperson skal være. Øygard var ikke biologisk knyttet til jenta, men en slags familievenn som ønsket å ta av seg av en jente som hadde det vanskelig hjemme og trengte ekstra støtte. I et slikt tilfelle vil uttalelsene underbygge de forventningene og forestillingene en har om en god omsorgsperson og samtidig støtte opp om forestillingene av hvordan en overgriper *ikke* er.

5.2 Rettssak

Politiet hadde i saken sendt inn et laken fra hytta til Rune Øygard til rettsmedisinsk institutt uten å finne spor av biologisk art. Jenta hadde også forklart i avhør at Øygard prøvde å skjenke henne med alkohol på en av hytteturene. Utsagnet tilbakevises av forsvarsadvokaten, som mener anklagen er urimelig da Øygard er avholdsmann (VG 12.09.2012). I tillegg hadde jenta beskrevet fysiske kjennetegn hos Øygard, blant annet flekker på innsiden av låret og et arr på et udefinert sted (Dagbladet 01.11.2012). Øygard innrømmet at han hadde noen merker som strakk seg fra låret og opp mot lysken, men Øygards advokat understreker at arrene ikke finnes da verken to leger som har undersøkt han og heller ikke kona hans, Reidun, har sett noe arr (Dagbladet 01.11.2012).

Tekniske bevis er et av flere viktige momenter retten må ta stilling til når de skal vurdere hvorvidt en person har gjort det han er tiltalt for. Et grunnprinsipp i det norske rettssystemet er at enhver tvil skal komme den tiltalte til gode og kravene til tekniske bevis er dermed særdeles høye i alvorlige straffesaker. Selv om dette i bunn og grunn er en god tanke er det allikevel mange utsatte som må betale prisen for denne sikkerheten. I overgrepssaker er det ikke uvanlig at det er få tekniske bevis, og ofte blir det ord mot ord. Dette gjør at det oppstår et dilemma knyttet til hvem vi skal tro på. Det bør i slike saker derfor være viktig for mediene å vise varsomhet. Det er ille dersom uskyldige blir dømt og ille å oppleve å ikke bli trodd dersom overgrep har skjedd. At det oppstår dilemmaer om troverdighet har også påvirkning på mediens fremstilling av overgriperen i overgrepssaker. Jo færre tekniske bevis, desto

større frihet har mediene til å fremstille ulike scenarier av hendelsen samt ulike vinklinger av de involverte i saken.

Ettersom det var få tekniske bevis i Vågå-saken kan det ut i fra medieomtalen før rettsaken virke som at tvilen kom tiltalte til gode. Ut i fra utvalget av medieomtaler er det særdeles få som setter spørsmålstegn ved Øygards troverdighet i forkant av rettsaken. I og for seg er dette på mange måter positivt ettersom media ikke skal ta stilling til skyldspørsmålet før en eventuell dom foreligger. Likevel vil det ut i fra de valgte omtalene se ut som at mediene fremstiller saken mer i favør av Øygaard enn jenta. Som tidligere nevnt i analysedelen er det flere deler av saken som er spesielle, blant annet at den siktede har et høytstående verv i det norske samfunn. En kan selvfølgelig spekulere i om årsaken av vinklingen i medieomtalen ikke er tilsiktet, men skjer som en følge av en tiltalt som er særdeles åpen for å snakke om tiltalen i media. Vinklingen kan også være en kombinasjon av en snakkesalig Øygaard, og at vår forståelse av hvordan en overgriper er gjør det vanskelig å tro på at en gift og godt likt ordfører kan ha forgrepet seg seksuelt på en mindreårig jente. Uavhengig om vinklingen i media er intendert eller ikke, blir likevel fremstillingen skjev når den ene parten får mer spalteplass enn den andre – og derigjennom får fremme sine synspunkter og sin versjon av saken. På en så måte blir heller ikke presentasjonen av saken objektiv og den interaksjonelle kontrollen vil dermed tilfalle Øygaard, hvor han i stor grad har fått styre hva det snakkes om og hvordan saken blir presentert. På en annen side ville kanskje ikke dette være tilfelle dersom han ikke hatt et høytstående verv og hatt venner i høytstående posisjoner til å bekrefte hans gode egenskaper og verdier.

5.2.1 "Elsker deg var en del av sjargongen vår" – vendepunktet?

Da rettsaken startet den 9. september 2012 var det utvekslingen av meldinger, telefonsamtaler og skypemeldinger som var hovedfokuset i avisenes oppslag. I avisene kunne man blant annet finne oppslag som "rundt 5.000 sms, mms og telefoner mellom Øygaard og jente (16)" (VG 08.10.2012), "Øygaard bekrefter "griseprat" på skype" (Aftenposten 12.12.2012), og overskriften "Orker ikke se på deg og vite at jeg ikke får ta på deg" – et sitat hentet fra en av skype-samtalene mellom Øygaard og jenta (Dagbladet 12.10.2012). Telefonkontakten mellom de to blir omtalt som helt sentral i bevisførselen mot Øygaard (VG 08.10.2012). Da Øygaard inntok vitneboksen ble han konfrontert med samtalene og den nære kontakten mellom han og jenta. Øygards svar på kontakten var da at han lot seg "rive med" da hun begynte å utfordre han på et språk som kunne oppfattes seksuelt. Han svarer videre at han da burde ha sagt nei,

og at en slik kommunikasjon ikke er vanlig mellom en ung jente og en voksen kar (VG 11.10.2012).

Uavhengig av skyldspørsmålet vil en kommunikasjon med en seksuell undertone mellom en eldre mann og en jente på 14-16 år bli uglesett i det norske samfunn – spesielt hvis den eldre mannen fungerer som omsorgsperson for den unge jenta. Omtalen kan på denne måten også sies å inneholde moralske budskap (moralramme) om hvordan en voksen bør opptre og kommunisere med barn. Fremstillingen av kommunikasjonen mellom Øygard og jenta kan sies å fremme spørsmål om hva som betegnes som seksualisert språkbruk og hva som er greit for en voksen å si til en ung jente. Hva vi legger i språkbruken avhenger av kultur og kontekst. ”Elsker deg” vil for eksempel kunne tolkes som at Øygard var glad i jenta som en datter, dersom Øygard fungerte som en omsorgsperson for jenta. På en annen side kan ”elsker deg” tolkes som et utsagn med en seksuell undertone og en språkbruk som ikke bør finne sted mellom en ”far” og en ”datter” dersom ”elsker deg” blir brukt i sammenheng med ”orke ikke se på deg og vite at jeg ikke får ta på deg”. Det kan også tenkes at selv om Øygard ikke hadde beskrevet forholdet mellom han og jenta som et ”far/datter-forhold” ville dette kunne ses på problematisk. Selv om det muligens er mer vanlig og akseptert, nå enn tidligere, at yngre jenter finner seg eldre menn, vil dette kunne problematiseres dersom aldersspennet dem imellom er stort nok, jenta er under den seksuelle lavalder og/eller er i et avhengighets- og tillitsforhold til den eldre mannen.

På samme måte som vi har forestillinger om hvordan et ”far/datter” forhold skal være, er det også mange oppfatninger av hva et parforhold og familieliv innebærer. Hvordan vi ser på familieliv, kjærlighet og ekteskap er i stadig endring og i nyere tid har vi sett en utvikling hvor det har oppstått nye familiekonstellasjoner, som for eksempel homofile foreldre, aleneforeldre, steforeldre, samboerskap osv. Likevel finnes det eksisterende normer og regler vi må forholde oss til. At et gift par yter omsorg til en jente som kan trenge litt ekstra oppfølging vil nødvendigvis ikke bli satt spørsmålsteget ved i dagens samfunn.

Spørsmålsteget stilles derimot dersom denne ”omsorgen” går utover det som er ”vanlig”. Dette vises også gjennom bistandsadvokatens uttalelser om samtalene mellom jenta og Øygard og Øygards uttalelser om at han hadde en slags ”farsomsorg” for jenta, og forklarer at hun tror det er få fedre som snakker slik (VG 12.10.2012). På denne måten involveres også normalitets- og avviksdiskursene – gjennom hva som anses å være et ”normalt” far/datter-

forhold” og et parforhold, samt hva som anses å være avvikende i Øygards forhold til den fornærmede jenta.

Det kan altså sies at den antydde medievinlingen nådde et vendepunkt da Øygard innrømmer at han og jenta har kommunisert på et språk som kan oppfattes seksuelt. Fremstillingen av kommunikasjonen mellom Øygard og jenta i medieomtalen kan dermed gi leserne et inntrykk av at det ligger mer bak anmeldelsene enn det som først var antatt. Hvorvidt en person med et yrke som ordfører og de kvalitetene og egenskapene han eller hun innehar også kan være en overgriper, blir nå presentert som noe som *kan* være sant. På denne måten vises det blant annet også til hvordan vår forståelse av virkeligheten kan virke tilbake på den rådende diskursene. Mediediskursene som tekst og medienes diskursive praksis blir dermed både konstituerende og konstituert i den grad at noe som først ble presentert som en sannhet, nå presenteres som noe som *kan* være sant.

5.2.2 Naiv eller kalkulert?

Øygard bruker på sin side betegnelsene ”sjargong”, ”stammespråk”, ”tullprat” og ”spøk” om kommunikasjonen mellom han og jenta (Dagbladet 12.10.2012). Øygards betegnelser kan vise til at det er en samfunnsmessig enighet om at rollen som ”far” og rollen som ”kjæreste” ikke lar seg forene – og dermed beskriver kommunikasjonen mellom dem med slike betegnelser. På en side kan uttalelsene forstås i sammenheng med Øygards forklaring om at han lot seg ”rive med”, og selv sier han forstår at han burde ha stoppet, at han bare har vært naiv og latt det gå for langt. På en annen side kan uttalelsene fra Øygard oppfattes som en kalkulert måte å bagatellisere og distansere seg fra tiltalen på. Denne oppfatningen kan underbygges ved at voksne som begår seksuelle overgrep mot barn som regel kjenner til hvilke vurderinger samfunnet gjør rundt dem som begår dem (Mossige 1997, 45).

Gjennom mediedekningen før rettsaken startet ble Øygard presentert som velutdannet, ressurssterk og veltalende. Dette gjorde at han ble plassert i en mer privilegert posisjon enn jenta. Skjevfordelingen kan blant annet si noe om hvem som har ansvar i saken og kan ses i sammenheng med ansvarsrammen. Som nevnt i innledningen kan personer under den seksuelle lavalder på 16 år, ses på som barn som ikke kan samtykke, mens den voksne har ubegrenset mulighet. I seg selv sier dette noe om at det er den voksnes ansvar å si nei uavhengig av den mindreåriges lyster, ønsker, tanker og meninger. Mossige (1997, 34) sier at selv for de mest notoriske overgriperne vil det være situasjoner hvor de har mulighet til å

velge mellom å fortsette handlingsforløpet eller bevege seg i en annen retning. Dette kan sies å berøre både en normativ og ontologisk oppfatning av hvordan vi mener mennesket bør være, og hvordan vi tror det er (Mossige 1997, 34). På denne måten vil det også berøre moralrammen. En beskrivelse av en velutdannet, veltalende og ressurssterk person er kvaliteter som ikke overensstemmer med et inntrykk av en naiv person som lar seg ”rive med” av en jente mellom 14 og 16 år. Det som altså i starten av saken talte til Øygards fordel kan nå tolkes som det som går i mot han i saken mot jenta.

5.2.3 Misbruk av stilling?

Øygards forsvarer mener at retten må skille mellom Øygard som ordfører og som privatperson og mener det ikke er greit at bistandsadvokaten tar fram temaet om misbruk av stilling. Jenta opplyser både i avhør og i retten at overgrepene skal ha skjedd på hytta til Øygard og på ulike turer de var sammen (VG 18.10.2012). En av tekstmeldingene som ble lest opp i retten viser blant annet til en episode hvor jenta ikke ønsker å være med på en av turene med Øygard. Etter flere forsøk på å få henne med, sendte han en melding med spørsmål om han skal hilse Jens fra henne. Deretter skriver han at jenta skal få sitte ved siden av Stoltenberg og at han skal nevne henne i en tale, samt invitere henne på statsministerens kontor og hele klassen på besøk (Dagbladet 11.10.2012). Ut i fra tolkningen av meldingene Øygard sendte til jenta vil det kunne være paradoksalt at retten skal skille mellom Øygard som person og ordfører, mens Øygard selv i meldingene bruker sin posisjon til å få med jenta på turen. Bistandsadvokaten til jenta tok opp temaet om misbruk av stilling flere ganger i medieomtalen. Selv om ikke denne paragrafen i straffeloven var en del av tiltalen var temaet oppe til diskusjon i retten. Øygard ble i retten ikke dømt etter paragrafen, men retten slo fast at Øygard hadde misbrukt sin stilling som ordfører og den tilliten jentas foreldre hadde vist ham (VG 17.12.2012).

5.2.4 En ulv i fåreklær?

VG (11.10.2012) gjenforteller blant annet fra Øygards vitnemål hvor de starter omtalen med å opplyse om at Øygard etter vitnemålet forlot retten i tårer. Videre siteres det blant annet fra Øygards vitnemål; ”hva som er bakgrunnen for at hun beskylder meg for dette ..., sa Øygard i det stemmen hans begynte å briste” (VG 11.10.2012). Skildringen av Øygards vitnemål viser hvordan mediene bruker lyriske virkemidler for å sette fokus på visse deler av omtalene. Det viser også til menneskelig interesse-ramme gjennom å dramatisere hvordan Øygard blir berørt av saken. Beskrivelsene av hvordan Øygards stemme brister under vitnemålet hvor det ender

med at han ”forlater retten i tårer” kan tenkes å bli brukt for å frembringe følelser hos leseren. Virkemidler som dette kan både engasjere og provosere leserne, kanskje spesielt i forhold til spørsmålet om troverdighet. Det vil også utfordre leserne til å velge mellom å forstå Øygaard som offer eller utøver. For de som støtter den tiltalte vil en gråtende Øygaard som stiller seg fullstendig uforstående til anklagene kunne virke engasjerende i den grad at det frembringes sympati og/eller empati for en ”uskyldig” mann, satt i en forferdelig situasjon. Det kan på en annen side virke provoserende for de som tror på jenta at en mann som vet hva han har holdt på med når det gjelder forholdet til jenta, ”spiller” på samvittigheten til folk for å oppnå sympati eller å bli trodd av en jury.

I Øygards vitnemål kommer de også inn på temaet rundt hans forhold til jenta. Til dette sier Øygaard at ”rundt det om jeg har vært en farsfigur eller omsorgsperson, jeg vet ikke, men jeg tror ikke båndet kan være sterkere mellom foreldre og barn, enn det har vært mellom henne, Reidun og meg. Og da spesielt meg” og ”hun kunne ofte ringe og fortelle oss, gjerne meg, om ting som skjedde hjemme hos henne”. Det hun ofte sa var at det var godt å være sammen med oss siden vi ikke kjeftet på hverandre hjemme” (VG 11.10.2012). I Øygards uttalelser bekrefter han det sterke båndet mellom han og jenta og understreker samtidig at det sterke forholdet kom som en konsekvens av jentas til tider turbulente forhold til egen familie. På denne måten kan det sies at han distanserer sitt eget ”gode” familieforhold, fra jentas ”trøblete” forhold til egne foreldre.

Øygards kone, Reidun, kommenterer også forholdet mellom henne, Øygaard og jenta. VG (15.10.2012) gjenforteller deler av Reiduns vitneavhør hvor Reidun underbygger Øygards forklaring om at jenta ble en del av familien, og at Rune så på henne som en datter. Hun beskriver også jenta som stille, sjenert og innesluttet og en jente som hadde behov for trygghet. En slik beskrivelse av jenta underbygger mediens tidligere ”spekulasjoner” rundt jenta og hennes forhold til egne foreldre. Uttalelsene kan implisere at trygghet var noe hun ikke fikk hjemme og dermed søkte dette hos familien Øygaard.

De fleste vil være enig i at barn skal føle trygghet til de som står de nærmest og at det å kunne gi et barn trygghet er en god kvalitet hos alle omsorgspersoner. Psykologen John Bowlby (1988) beskriver blant annet de prosessene som resulterer i et psykologisk bånd mellom barn og omsorgsgiver gjennom sin tilknytningsteori. Bowlby (1988) karakteriserer trygg tilknytning som at barnet kan ha tillit til at foreldrene er tilgjengelig og at barnet kan uttrykke

følelser og behov åpent og direkte (Anke 2007, 1230-1238). Gjennom Øygards fremstilling av jenta og hennes familie og Reiduns beskrivelser av jenta som sjenert og innesluttet kan leserne få inntrykk av at dette kan være konsekvenser av mangel på trygg tilknytning.

5.3 Dom

Rune Øygaard ble i Sør-Gudbrandsdal tingrett dømt til fire års fengsel for seksuell omgang med mindreårige under 14 og 16 år (Dagbladet 17.12.2012). Han ble også dømt til å betale jenta en oppreisning på 150.000. Dagbladet (17.12.2012) kaller dommen knusende for Øygaard. Øygaard anket dommen på stedet og da saken ble tatt opp på ny i Eidsivating lagmannsrett ble Øygaard frikjent på det mest alvorligste punktet, seksuell omgang med en mindreårig under 14 år, og dømt til ett år og tre måneders ubetinget fengsel (Aftenposten 13.06.2013). Etter dommen i Eidsivating lagmannsrett gikk Øygaard ut å varslet nye opplysninger i saken. Øygaard hevder i artikkelen at han har fått tips og opplysninger som kan kaste nytt lys over saken hvis den får en ny runde i retten, men vil ikke utdype hvilke opplysninger han sitter på (Dagbladet 31.05.2013). Om dommen sier han at dommen på ett år og tre måneder er mild hvis handlingene var reelle (Dagbladet 31.05.2013).

Muligheten til å anke er et rettsikkerhetstiltak vi har i Norge for at ingen uskyldige skal kunne dømmes. En anke kan gjelde bedømming av bevisene, straffeutmålingen, hvilke lover som er brukt og selve saksbehandlingen. Dersom man anker må man presisere om man anker hele dommen eller deler av den – og i så fall hvilke deler.²² At Øygaard gikk ut i media og varslet nye opplysninger i saken dersom den fikk en ny runde i retten, og at dommen på ett år og tre måneder er mild dersom handlingene hadde vært reelle, kan blant annet tolkes som en måte å undergrave det norske rettssystemet på. I en slik tolkning vil det kunne settes spørsmålsteget ved at mediene lar han gjøre dette i det offentlige rom. Den massive mediedekningen av saken før en jury hadde kommet til en beslutning kan ha gjort at det fortsatt sår tvil om jentas troverdighet – både hos mediene og hos leserne. Dette kunne imidlertid vært annerledes dersom mediene kun holdt seg til konkrete fakta og omtaler underveis i rettssaken, og kan problematiseres gjennom norske populærmediers forsøk på å kombinere det spekulativt sensasjonelle og det saklige informerende innenfor samme organ. Den domfelte trenger nødvendigvis ikke være enig i dommen og har fortsatt lov til å bedyre sin uskyld, men det er

---

²² <https://www.domstol.no/nn-NO/Enkelt-domstol/Oslo--tingrett/Oppgaver-i-tingretten/Straffesak/Dom-strauff-og-anke/> Søkt 22.04.15

verken den tiltalte, den fornærmede eller media som skal avgjøre skyldspørsmålet – men retten.

Som nevnt i oppsummeringen av saken anket Øygard til Høyesterett. Øygards anke ble avvist og Høyesterett besluttet å øke straffen til to år og tre måneders fengsel og ble dermed rettskraftig. At anken ikke førte frem og at Øygard ble dømt til en strengere straff enn i lagmannsretten kan vitne om en utvidelse av diskursbegrepet gjennom den sosiale praksis. En velutdannet, godt likt og ressurssterk person *kan* også være overgriper.

6. Alvdal-saken

Etterforskningen av den såkalte Alvdal-saken startet i 2008, men ble først omtalt i media i april 2010. Saken ble da omtalt ved at en kvinne ble varetektsfengslet og en mann siktet for overgrep etter at politiet mottok en anmeldelse fra barnevernet i Alvdal, en liten bygd i Nord-Østerdalen i Hedmark (VG 16.04.2010). I løpet av etterforskningen økte antall siktelsler, og på det meste var ni personer siktet i saken. Under etterforskningen døde to av de siktede, to menn fikk siktelsen henlagt mens en ble renvasket. Da rettsaken startet i januar 2011 satt det totalt fem personer på tiltalebenken siktet for grove overgrep mot barn i alderen seks til tolv år. Overgrepene skal ha foregått fra 2003 til 2007 og minst ett av barna skal ha hatt en alvorlig utviklingsforstyrrelse (VG 23.12.2010). Av de fem tiltalte ble de hovedtiltalte i saken, en mor og hennes tidligere samboer, siktet for å blant annet ha forgrepet seg på egne barn samt naboens barn. Et foreldrepar i 40-årene ble tiltalt for å ha filmet overgrep begått mot egen sønn og datter, og en mann i 60 årene ble tiltalt for medvirkning.

Alvdal-saken ble av mange på daværende tidspunkt omtalt som den mest alvorlige overgrepssaken vi har hatt i Norge. Dette på bakgrunn av antall siktede, antall ofre, relasjonen mellom de tiltalte og de fornærmede samt at overgrepene var mange og grove. Mange av overgrepene skal i tillegg ha blitt fotografert og filmet, og politiet beslagla materialet i den siktede stefarens leilighet. Den hovedtiltalte moren skal også ha fått tett oppfølging av kommunen på bakgrunn av at to av barna hadde spesielle behov, uten at overgrepene ble oppdaget. I løpet av 2000-tallet ble det også sendt inn flere bekymringsmeldinger til barnevernet som ikke ble tatt på alvor, angivelig på bakgrunn av lav bemanning og ”rot i systemet” (Aftenposten 12.10.2011).

18. februar 2011 ble alle de fem tiltalte i overgrepssaken dømt i Nord-Østerdal tingrett. Den hovedtiltalte stefaren ble dømt til forvaring i 12 år, med en minstetid på åtte år, mens den hovedtiltalte moren ble dømt til forvaring i 11 år, med en minstetid på syv år og seks måneder. Det tiltalte naboparet og den tiltalte naboen ble dømt til fengsel i henholdsvis fire år og ett år og ni måneder (VG 18.02.2011). Begge de to hovedtiltalte anket dommen på stedet og dommen ble endret i Eidsivating lagmannsrett til henholdsvis 15 års fengsel for moren og 13 års forvaring for stefaren. Den hovedtiltalte moren ble senere siktet og dømt for å ha forgrepet seg på den eldste datteren før familien flyttet til Alvdal. Moren erkjente i løpet av saken at hun var pedofil og fikk en fellesstraff for de to sakene – forvaring i 14 år og én

måned (Aftenposten 03.03.2014). Den hovedtiltalte stefaren ble også i 2015 idømt syv nye år for seksuelle overgrep og vold mot stedatteren og fire nye år i fengsel for overgrep mot to biologiske barn på 1990-tallet (Nettavisen 03.03.2015).

6.1 Siktelse

Saken ble først omtalt den 16. april av VG som ”Kvinne og mann overgrepssiktet i Hedmark” (VG 16.04.2010). Senere på dagen kommenterte Dagbladet saken med overskriften ”Mor, stefar og fem venner siktet for overgrep mot fire barn (...). Film og bilder av overgrepene skal være beslaglagt” (Dagbladet 16.04.2010). VG kunne blant annet opplyse om at kvinnen som ble fengslet var inne til avhør i saken allerede i 2008 og ble framstilt for varetektsfengsling før jul. Retten avviste da politiets begjæring. Den siktede mannen var tidligere dømt for en sedelighetsforbrytelse (VG 16.04.2010) og skal ha sittet i fengsel siden november i fjor (Dagbladet 16.04.10). Om de fornærmede i saken kan Dagbladet (16.04.2010) opplyse at saken omhandler fire barn som alle er under 14 år. Politiet vil ikke gå nærmere inn på relasjonen mellom de tiltalte og de utsatte barna.

6.1.1 Omfattende overgrep

Om tiltalen kan politiadvokat, Liv Heidi Bjørkemo, opplyse om at det dreier seg om overgrep som omfattes av sedelighetskapittelet²³ i Straffeloven (Dagbladet 16.04.2010). Kvinnens samboer og to av barnas stefar skal ha voldtatt barn og ha den alvorligste siktelsen mot seg, mens kvinnen er siktet for annen seksuell omgang med barn under 14 år. I tillegg til de to hovedtiltalte skal fem andre menn være siktet for ulike forbrytelser knyttet til overgrepene (Dagbladet 16.04.2010). I følge omtalen, skal etter det Dagbladet erfarer, noen av mennene ha utført sexhandlinger mens barn har måttet se på, andre er siktet for å ha filmet eller tatt bilder av hendelsene (Dagbladet 16.04.2010).

Ettersom etterforskningen av saken allerede startet tilbake i 2008, hadde politiet allerede en god del informasjon om saken. Dette gjorde også at da de ulike mediene omtalte saken i midten av april 2010 hadde god kjennskap om både de siktede og de fornærmede. På bakgrunn av den informasjonen både Dagbladet og VG gav i de første omtalene av saken, vil det være sannsynlig å tenke at også leserne oppfattet dette som en alvorlig og omfattende overgrepssak. Leserne fikk allerede samme dag som saken ble omtalt også vite at to av de siktede var en mor og stefar til noen av de utsatte barna i saken. At det blant annet er en mor

---

²³ STRL kapittel 19. Beskrevet i kapittelet om kunnskapsstatus.

og en stefar som sitter på tiltalebenken for overgrep mot blant annet egne barn var en av faktorene som gjorde saken spesiell. Som nevnt i kapittelet om kunnskapsstatus vil det for mange være vanskelig å forestille seg at en kvinne, som også er mor til noen av barna som er utsatt, kan være en overgriper da dette bryter med våre forestillinger om mor som omsorgsperson og en som skal beskytte barnet. Ettersom den siktede kvinnen var en mor, mens den siktede stefaren ikke var biologisk knyttet til barna og tidligere domfelt for overgrep, vil det være lettere å forholde seg til stefaren som en potensiell overgriper. At den siktede stefaren hadde en sedelighetsdom bak seg kan tenkes å tolkes som et slags mønster og frembringe antagelser om en pedofil mann. Å tenke på den siktede stefaren som pedofil vil kunne konstruere overgriperen som psykisk syk, og vil av mange kunne tolkes som en slags forklaring på hvorfor stefaren kan ha forgrepet seg på samboerens barn. En slik konstruksjon kan også bidra til å underbygge en forståelse av overgriper som en person med avvikende personlighetstrekk, slik at leserne også lettere kan distansere seg fra problematikken.

Selv om leserne allerede i starten av omtalene fikk kunnskap om at det var mange involverte, kunne VG opplyse om at ytterligere to personer var siktet i saken, og at politiadvokaten ikke utelukker at de kan være i ferd med å avdekke en pedofilring og at flere kan bli siktet (VG 06.07.2010). En slik fremstilling av overgrepssaken kan tenkes å henge sammen med journalistenes ”avslørings- og forsvarsoppdrag” som beskrevet i innledningen, hvor dette kan føre til en moralsk panikk rundt seksuelle overgrep. At det til nå var syv siktede personer samt uttalelsen om at flere kan bli siktet frembringer spørsmål rundt hvor stort omfanget er og hvorvidt en selv eller egne barn kan bli påvirket av saken. Det kan også tenkes å skape en generell mistenksomhet i befolkningen. Mediene kan på denne måten sies å spille på den emosjonelle vinkelen i presentasjonen, hvor overgrepssaken blir dramatisert på en måte som gjør at det kan skapes en slags panikk (menneskelig interesse-ramme). På en annen side vil en ordbruk som ”pedofilring” involvere en avviksdiskurs og kan være med å understreke at de involverte personene innehar egenskaper som avviker fra majoriteten, og dermed være en måte å understreke kontrastene mellom de som er involvert i saken og resten av befolkningen.

6.1.2 Hvem har gjort hva?

Som nevnt hadde politiet beslaglagt både bilder og filmer av overgrepene. Ettersom politiet hadde dokumentasjon av overgrepene var det dermed ikke spørsmål om overgrepene *hadde* skjedd, men *hvem* som hadde gjort *hva*, hvor stort omfanget var og hvilken effekt overgrepene hadde på de barna som ble utsatt. Bistandsadvokaten til barna til den hovedtiltalte moren

uttaler til VG at dokumentasjonen av overgrepene gjør saken ekstra belastende for barna (VG 06.07.2010). Hun har også bedt retten oppnevne sakkyndige som kan vurdere skadevirkningene overgrepene har hatt (VG 06.07.2010). At bistandsadvokaten ba retten om å oppnevne sakkyndige kan sies å underbygge en teori om at dette dreier seg om veldig alvorlige overgrep. Beskrivelser i medieomtalen av hvordan overgrepene har påvirket de utsatte barna kan også si noe om overgriper. En tankegang om at voksne som begår overgrep mot barn tilhører en gruppe som er annerledes enn oss selv kan gi assosiasjoner til overgripere slik som mange hevder at de er: uten impulskontroll, mangel på sosial kompetanse og empati²⁴. På denne måten kan en også se en sammenheng med bruk av transitivitet for å forbinde subjekter med hendelsen – og derigjennom utelukke andre. For at noen voksne kan påføre barn slike påkjenninger, spesielt dersom disse voksne er i nær relasjon til barnet/barna og overgrepene foregår over tid, vil disse kunne ses på som mennesker uten evne til å se konsekvensene av handlingene sine og uten evne til å sette seg inn i barnas situasjon.

6.1.3 "Angrer så til de grader"

VG (06.07.10) kunne opplyse om at den hovedtiltalte moren har erkjent straffeskyld for deler av siktelsen. Morens forsvarsadvokat, Steffen Brandstad, uttaler at det er en veldig tøff situasjon for henne og at det fremstår som ubegripelig for henne at dette har skjedd. Hun angret så til de grader (VG 06.07.2010). Forsvarsadvokatens uttalelser på vegne av den hovedtiltalte moren kan sies å eksponere den emosjonelle vinkelen til leserne og kan derigjennom ses i sammenheng med menneskelig interesse-ramme. Det kan også reises spørsmål om moren er offer eller utøver i saken. Ut i fra den informasjonen omtalene har gitt til nå kan uttalelsene til morens forsvarsadvokat også reise spørsmål om *hva* hun angret på. På en side kan uttalelsene om en angrende overgriper tolkes som at hun forstår hva hun har gjort, og det at hun erkjenner straffeskyld som at moren forstår hvilke konsekvenser overgrepene har hatt på barnet/barna. Dersom uttalelsene blir tolket på denne måten vil ikke denne forståelsen samsvare med forestillingen om et sykt menneske uten empati og evne til å se og ta konsekvensene av handlingene sine. Dette kan igjen reise spørsmål om stefaren og de andre tiltaltes rolle i saken og hva som egentlig har skjedd. Moren kan dermed plasseres i en offerdiskurs. På en annen side kan det at hun har erkjent straffeskyld tolkes som en bekreftelse på at politiet har såpass sterke tekniske bevis gjennom bilder og filmer at hun umulig kan nekte straffeskyld for de overgrepene som er dokumentert. Uttalelsene om en

---

²⁴ Beskrevet i kapittelet om kunnskapsstatus

angrende overgriper vil dermed kunne tolkes mot en slags strategi for å oppnå sympati og/eller redusert straff. I et slikt tilfelle vil kvinnen tolkes som utøver og oppfattes som kynisk, manipulativ og uten empati. En slik tolkning vil kunne være med å slutte opp om foreliggende diskurser rundt overgriper.

6.1.4 Hvem har skyld i overgrepene?

Den hovedtiltalte mannen, kvinnens tidligere samboer og to av barnas stefar, sin forsvarsadvokat, Sverre Næss, uttaler til VG at klienten hans nekter straffeskyld for det meste han er siktet for (VG 06.07.2010). Forsvarsadvokaten sier videre at han ikke ønsker å kommentere selve siktelsen før alt filmmaterialet er analysert. Om stefarens rolle i saken uttaler advokaten at det er snakk om til dels små barn og at de kan ha vanskeligheter med å huske hvilke personer som har vært involvert (VG 06.07.2010). Forsvarsadvokatens uttalelser handler om spørsmålet om troverdighet og henger sammen med ansvar- og konfliktrammen. På denne måten beskrives også forholdet mellom de det snakkes om og hvem som setter dagsordenen i samtalen. Gjennom uttalelsene i artikkelen sår forsvarsadvokaten tvil om påstandene mot stefaren gjennom å legge ansvaret på hva barna husker og ikke.

Etter en liten pause i omtalene kunne Dagbladet (25.10.2010) opplyse at den hovedtiltalte stefaren sendte et brev med bilder av overgrepene, som igangsatte etterforskningen. Stefaren skal angivelig ha avslørt seg selv gjennom å sende bildebrevet og tilsto etter å ha blitt konfrontert med videoer av voldtekt av barna med publikum (Dagbladet 25.10.2010). Den tiltalte stefaren jobbet som frilansfotograf og utstyret som ble brukt til å filme gjentatte overgrep av de fornærmede barna, ble også brukt til å lage innslag for blant annet TV 2 (Dagbladet 25.10.2010). Det var da politiet ransaket leiligheten til den siktede stefaren at omfanget av overgrepene ble tydelig (Dagbladet 25.10.10). I boligen ble det beslaglagt blant annet 120 stillbilder og 22 videoer av barn i seksuell aktivitet/posisjoner. På videoene av overgrepene filmet av stefaren, var det minst fire voksne tilstede samtidig. Noen røykte hasj og drakk alkohol mens barn ble voldtatt eller utsatt for andre smertefulle overgrep (Dagbladet 25.10.2010).

Da Dagbladet gikk ut med hvor mange filmer og bilder det fantes av overgrepene og hva disse bildene og filmene inneholdt ble omfanget av overgrepene tydelige også for leserne. At det ikke "bare" hadde skjedd flere overgrep, men at overgrepene skjedde mens flere voksne var til stede og hadde en slags fest kan bekrefte en allerede foreliggende antagelse om at de tiltalte

personene avviker fra samfunnets oppfatning av hva som er normalt. En slik antakelse vil kunne sies å involvere en normalitets- og avviksdiskurs. På tross av en svært beruset tilstand, hvor intimgrensene kan strekkes og hemningene svekkes (Helgesen mfl. 2006, 69) vil mange ha en selvoppfatning av å aldri kunne være i nærheten av å utføre slike handlinger. På denne måten understrekes også kontrastene mellom ”de” som overgripere og ”vi” som ”vanlige” borgere i det norske samfunn. Gjennom at de hovedtiltaltes handlinger avviker fra vår forståelse av hva som er normalt vil de tiltaltes modalitet svekkes, mens de fornærmedes grad av modalitet vil styrkes.

Dagbladet (25.10.2010) oppgir at det etter avhøret av moren ble klart at det var ekssamboeren som hadde tatt bildene – trolig for å skaffe kvinnen problemer etter samlivsbruddet. Stefarens forsvarsadvokat sier på sin side at det også kan tenkes at han hadde begynt å se at noe galt hadde foregått og at dette brevet kunne stanse det (Dagbladet 25.10.2010). Uttalelsene til de to hovedtiltaltes forsvarsadvokater kan ses i sammenheng med både konflikt- og ansvarsrammen hvor begge parter prøver å legge skylden på den andre. Videre går artikkelen også inn på ansvarsrammen gjennom at stefaren blant annet nekter å være en av hovedpersonene og hevder overfor politiet at det hadde utviklet seg et overgrepsmiljø blant de andre siktede lenge før han kom inn i bildet, og at han skal ha brutt ut av miljøet på eget initiativ i 2007 (Dagbladet 25.10.2010). Mens moren til to av barna har erkjent store deler av siktelsen, og stefaren tilstått, nekter de andre siktede i saken, et nabopar, en onkel og en fjerdemann, straffeskyld i saken (Dagbladet 25.10.2010).

6.1.5 Hva med barna?

I tillegg til tiltalen om å ha voldtatt og forgrepet seg på barn under 14 år ble de to hovedtiltalte siktet for å ha utnyttet noens psykiske lidelse eller utviklingshemming (VG 23.12.2010). To av barna, som er erklært nærmere 50 prosent varig invalide etter overgrepene har rettet krav mot moren, stefaren og en nabo på to millioner hver (VG 23.12.2010). Barnas bistandsadvokat uttaler at erstatningskravet bare blir symbolsk for skadene barna er påført. Barna har over tid opplevd grove krenkelser jevnlig, og har på mange måter fått ødelagte liv (VG 23.12.2010). Gjennom beskrivelsene i media rundt omfanget av overgrepene vil det være naturlig å tenke på hvordan de utsatte barna har hatt det, og dette kan på denne måten ses i sammenheng med menneskelig interesse-ramme. At to av barna er erklært nærmere 50 prosent varig invalide etter overgrepene sier noe om de enorme påkjenningene de har hatt

gjennom grove krenkelser over lengre tid. Dette underbygges også gjennom statsadvokatens påstand om 13 og 14 års forvaring for de to hovedtiltalte (VG 23.12.2010).

6.1.6 Hva med innbyggerne i Alvdal?

Et annet tema som opptok innbyggerne i Alvdal var blant annet hvordan saken ville påvirke Alvdals omdømme. Som nevnt bruker mediene ulike vignetter under omtalene av store saker. Disse navnene er ofte stedsnavn. Overgrepssaken gjorde at bygda som tidligere kanskje var mest kjent for kunstneren Kjell Aukrust, nå ble forbundet med den grusomme overgrepssaken. Uken før rettssaken startet omtalte VG (04.01.2011) hva en slik alvorlig sak gjør med en liten bygd på rundt 2.500 innbyggere. Tre alvdøler uttalte blant annet at saken er noe som vil prege bygda i lang tid, men at den ikke er noe daglig samtaleemne (VG 04.01.2011). Alvdølingene uttalte videre at mange var redde for å si noe før en dom har falt i rettssaken ettersom beskyldningene er såpass alvorlige. Både de tre alvdølene og Alvdals ordfører, Olov Grøtting, uttrykker at de har tiltro til etterforskningen (VG 04.01.2011). I følge VG er det få som ønsker å snakke om saken. En dame som ønsker å være anonym, sier at en årsak kan være at noen av barna fortsatt bor i bygda, og at de derfor må beskytte dem. En annen kvinne tror at mange har lagt saken bak seg, fordi det oppfattes som avgjort hvem de skyldige er (VG 09.01.2011).

Om de tiltalte uttaler ordføreren at disse ikke deltok i organisasjonsliv eller i lokalsamfunnet for øvrig, slik at den jevne alvdøl muligens føler seg distansert (VG 09.01.2011) Videre uttrykker ordføreren et ønske om en hensynsfull fremstilling i mediene, ettersom det finnes noen som er berørt av saken som for eksempel skoleelever og kommuneansatte som har jobbet med familien (VG 09.01.2011). At befolkningen i Alvdal føler seg distansert fra saken ettersom de tiltalte i saken ikke deltok i organisasjonsliv eller i lokalsamfunnet kan på den ene siden tolkes som at den ”jevne alvdøl” ikke omgikk og dermed ikke kjente overgriperne ettersom de ikke deltok i lokalsamfunnet. På den andre siden kan også uttalelsen tolkes som en måte å underbygge antagelsen om at de tiltalte personene ikke bare er avvikende i forhold til den forstand at de har begått overgrep, men også gjennom at de isolerte seg fra resten av lokalsamfunnet i bygda. Gjennom en slik tolkning vil en antakelse om overgriperes mangel på sosial kompetanse i mediens diskurs gjøres gjeldende.

6.1.7 hvorfor ble ikke overgrepene oppdaget?

VG (09.01.11) opplyste i forkant av rettssaken at to av de utsatte barna i overgrepssaken hadde diagnose som autister. Diagnosen gjorde at kommunen var i nær kontakt med familien i forkant av saken. Tidlig på 2000-tallet, da mange av overgrepene skal ha foregått, skal moren til barna også ha mottatt omfattende støttetiltak av kommunen (VG 09.01.2011). I tillegg skal psykiatere i 2000 ha slått fast at barnas atferdsproblemer ikke skyldtes autisme, men kunne skyldes reaktiv tilknytningsforstyrrelse på grunn av overgrep (VG 09.01.2011)

Psykologspesialist Gunn Stokke skriver i en artikkel i tidsskrift for Norsk Psykologforening om hvordan en forveksling av diagnosene autisme og tilknytningsforstyrrelser kan få alvorlige følger for barnets og familiens situasjon (Stokke 2011, 529-534). Diagnosene har mange felles trekk, men mens autismeforstyrrelser antas å skyldes biologiske/genetiske forhold, vil tilknytningsforstyrrelser antas å skyldes en skadelig omsorgssituasjon. Ved begge tilstander kan en se likhetstrekk som blant annet sosial tilbaketrukkethet, manglende respons på sosial kontakt på en utviklingsmessig adekvat måte, mangelfull trøstsøkende atferd og avvikende blikkontakt (Stokke 2011, 529-534). Forskjellen er blant annet at barn med reaktive tilknytningsforstyrrelser skal kunne vise kapasitet for sosial interaksjon, altså at det finnes en intakt underliggende evne til sosial kontakt. Barn med tilknytningsforstyrrelser kan altså oppnå en rask bedring i sosial fungering ved for eksempel bedret omsorgssituasjon, i motsetning til barn med autisme, hvor det finnes en *grunnleggende* svikt i *evne* til sosial gjensidighet (Stokke 2011, 529-534).

Da VG (09.01.2011) ba ordføreren kommentere påstanden om at overgrepene burde blitt oppdaget tidligere, svarer han at det er viktig å være forsiktige med å bli hysterisk mistenksomme. Videre sier han at neste gang det dukker opp noen med et handicap eller diagnose, vil de være på vakt, men at man skal være forsiktige med å bli mistenksomme mot alle det er noe spesielt med (VG 09.01.2011). Uttalelsene til ordføreren kan tolkes som en form for ansvarsfraskrivelse og kan henge sammen med ansvarsrammen. Dersom psykiatere fastslår at barnas atferdsproblemer ikke skyldes autisme, men mistenker tilknytningsforstyrrelse på grunn av overgrep har barnevernet plikt til å undersøke om det foreligger omsorgssvikt (NKVTS 2013, 1). At psykiatere har en reell mistanke om at barnas atferdsproblemer ikke skyldtes autisme, men en tilknytningsforstyrrelse som en effekt av overgrep vil vanskelig kunne kategoriseres som et hysteri på bakgrunn av at det er noe

spesielt med barna. På en annen side sier Stokke (2011, 529-534) at problemet ved diagnostisering av barn med atferd som både kan ligne autisme og tilknytningsforstyrrelse ofte er at den profesjonelle i møte med det enkelte barn ikke har eller ikke kan få full kjennskap til oppvekstvilkårene, som også kan bli forsøkt skjult av både omsorgspersonene og av barnet. Så selv om kommunen hadde store ressurser inne hos familien til de to hovedtilltalte kan både barna og foreldrene ha prøvd å skjule hva som egentlig skjedde i huset i Alvdal. Mange vil nok likevel mene at overgrepene ville ha blitt oppdaget *dersom* man hadde vært oppmerksom på det, noe som underbygges av fylkesmannens krasse kritikk av barnevernets håndtering i Alvdal-saken (Aftenposten 01.12.2011).

Rådmannen i kommunen uttaler til VG (09.01.2011) at det er tragisk at overgriperne har klart å skjule overgrepene, selv om kommunen har hatt store ressurser inne hos familien. Videre sier han at det er viktig å si at det tross alt er overgriperne som skal ha gjort dette, og ingen andre (VG 09.01.2011). Også rådmannens uttalelser vitner om en slags ansvarsfraskrivelse og gjennom å påpeke at ansvaret ligger hos overgriper og ingen andre, kan dette ses i sammenheng med ansvarsrammen. Det er liten tvil om at overgriperne selv er skyld i overgrepene, men samtidig har også hjelpeapparatet et ansvar for å følge opp ved mistanke om omsorgssvikt, og ikke minst beskytte barna mot vold og overgrep. Et slikt ansvar handler ikke nødvendigvis om å være hysterisk mistenksom, slik ordføreren beskriver det, men om å undersøke uverdige livsvilkår og gjøre et arbeid for å motvirke slike forhold.

Det kom også senere frem at den hovedtilltalte moren var god venninne med en tidligere barnevernsleder i Alvdal, som blant annet hjalp to av kvinnens barn med særskilte behov (VG 26.01.2011). Den tidligere barnevernslederen fikk i 2007 også vite om en overgrepfilm som viser den tiltalte morens datter bli utsatt for et grovt seksuelt overgrep av barnas stefar (VG 26.01.2011). Barnevernslederen uttrykker at hun anbefalte kvinnen å gå til politiet med filmen, og sier at hun er flau over at hun ikke anmeldte det selv (VG 26.01.2011). Den biologiske faren til to av Alvdal-barna skal også ha visst om overgrepfilmen av datteren sin (VG 24.01.2011). Han, som den tidligere barnevernslederen, ba moren om å gå til politiet med filmen. Hvorfor han ikke gikk til politiet selv hadde han ikke noe godt svar på. Omtalen om den hovedtilltalte morens relasjon til den tidligere barnevernslederen, samt omtalen om to av barnas biologiske far, vitner om at overgrepene ikke bare kunne, men *burde* ha blitt oppdaget tidligere.

6.2 Rettssak

Som nevnt i teorikapittelet vil ofte konfliktrammen være til stede i deknningen av en straffesak ettersom det alltid vil være minst to motparter. I Alvdal-saken var det i tillegg også en eksisterende konflikt de tiltalte i mellom. I forkanten av rettssaken mot de tiltalte i Alvdal-saken, som startet 11. januar 2011 i Sør-Østerdal tingrett, skal de to hovedtiltalte i følge VG (09.01.2011), ha helt ulike forklaringer på hvordan overgrepene utviklet seg. I følge kvinnens forsvarer var ekssamboeren den sentrale i utførelsen av de grove overgrepene. Ekssamboerens forsvarer mener derimot at moren hadde hovedrollen, og at overgrepene startet før klienten hans var samboer med kvinnen (VG 09.01.2011).

Morens versjon

Den hovedtiltalte moren forklarte i tingretten at hun kontaktet barnas stefar i 2003, da hun ble tiltrukket av utseendet hans, og kort tid etter ble de samboere (VG 12.01.2011). I følge moren skal hun ha blitt fortalt om de seksuelle overgrepene den tidligere samboeren var dømt for. Hun skal også på et tidspunkt tatt det opp med den daværende samboeren, men at samboeren ikke fortalte noe om en dom, bare at en jente hadde sittet på fanget hans (VG 12.01.2011). Moren erkjente kun ett av de alvorlige tiltalepunktene mot seg, et overgrep mot sønnen (VG 12.01.2011). Det erkjente overgrepet forklarer hun med at hun var ”sørpe full” og kun husker bruddstykker av overgrepet. Da hun våknet dagen etter skal hun angivelig fortalt sønnen sin at ”det mamma gjorde i går kveld skal ikke voksne gjøre mot barn” (VG 12.01.2011). Videre hevder hun om overgrepet at det må ha vært noen andre som har oppfordret sønnen til å ende opp i overgrepssituasjonen som oppsto (VG 12.01.2011).

Morens uttalelse om at hun dagen etter det erkjente overgrepet skal ha sagt til sønnen at ”det som hun gjorde, skal ikke voksne gjøre mot barn”, sier noe om hva en voksne skal og ikke skal gjøre mot barn og dermed ses i sammenheng med moralrammen. Uttalelsen kan også knyttes opp mot ansvarsrammen, gjennom at det er de *voksnes* ansvar å sørge for at slike ting ikke skjer. Utsagnet om at noen andre måtte ha oppfordret sønnen til å ende opp i overgrepssituasjonen vil i dette tilfelle, gjelde *andre* voksne og ikke moren, og kan tolkes som en form for ansvarsfraskrivelse. Morens forklaringer om overgrepet kan dermed forstås slik at hun selv var for beruset til å skjønne at det hun gjorde var galt, og at noen ”andre” prøvde å utnytte at hun var beruset gjennom å oppfordre sønnen til å ende opp i en overgrepssituasjon. Hvem eventuelt de eller den ”andre” personen eller personene er, sier ikke artikkelen noe om.

Uttalelsen kan likevel tolkes dit hen at moren snakker om sin tidligere samboer, ettersom de to hovedtiltalte skylder på hverandre, eller de andre tiltalte i saken. Moren kan på denne måten settes i en offerdiskurs.

6.2.1 "Skylder på medtiltalt"

Moren ble også konfrontert med intime bilder av hennes sønn og datter, hvor flere av bildene viser at barna blir utsatt for seksuelle overgrep. Moren er selv med på en del av bildene i seksualiserte posisjoner med egne barn (VG 13.01.2011). På spørsmålene om bildene uttaler hun at hun ikke har kjennskap til disse, og avviser at hun har vært til stede, da hun aldri ville tillatt det som skjedde på bildene (VG 13.01.2011). Moren skylder også her på at hun var beruset, for hun ville aldri gjort dette i edru tilstand, og mener det er hennes tidligere samboer som har skylden for bildene (VG 13.01.2011).

Å skyldre på ytre faktorer eller andre personer for ugjerningene en er tiltalt for vil nødvendigvis ikke være noe nytt i en straffesak. Jeg har tidligere nevnt hvordan alkohol og annen rus blant annet kan svekke hemninger, men at det kan tenkes at folk flest som regel vil ha en tanke om at de aldri kunne gått så langt som å utføre et overgrep mot et barn. Så selv om moren var "sørpe full" vil dette mest sannsynlig ikke bli godtatt av leserne som en forklaring på det hun har gjort. På en annen side kan forklaringen av å være påvirket av rus reise spørsmål om morens tilregnelighet. I følge Straffelovens § 20 vil utilregnelighet som følge av selvforskyldt rus ikke frita for straff.²⁵ Dermed vil heller ikke forklaringen om at hun var ruspåvirket og kun husker bruddstykker av overgrepet påvirke skyldspørsmålet.

6.2.2 "Synd på barna"

Flere av bildene viser moren som forgriper seg på egen sønn. På spørsmål om bildene forklarer moren at hun forstår at sønnen vil ta skade av dette på sikt og at de voksne gjør noe galt – selv om sønnen ikke forstår så mye av det som skjer. Hun uttalte også at hun synes synd på barna (VG 13.01.2011). Ut i fra tolkningene av morens tidligere uttalelser om saken blir moren fremstilt som uten evne til å sette seg inn i barnas situasjon og uten evne til å se hvilke konsekvenser handlingene hennes kan ha for de utsatte barna. Uttalelsene fra moren angående den utsatte sønnen og de andre utsatte barna blir dermed en slags motsetning til hvordan tolkningen av fremstillingene av moren tidligere har vært. I denne sammenheng vil en slik forståelse utfordre den rådende diskursene og leserne kan komme i en slags konflikt om

---

²⁵ https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-05-20-28/KAPITTEL_1-3#KAPITTEL_1-3 Søkt 28.04.15

hvilken av versjonene av moren en vil tro på. Forstår hun alvoret av handlingene sine og i bunn og grunn ikke har ønsket å forgripe seg på barna, men på en eller annen måte blitt presset av noen av de andre tiltalte? Eller er hun en kald og kynisk person uten evne til å sette seg inn i barnas situasjon, og prøver å fremstå som en angrende overgriper for å redde sitt eget skinn? Leserne må dermed kunne sies å velge mellom versjonene av moren som offer eller som utøver.

Stefarens versjon

Stefaren vedgår å ha visst om overgrepene og sier seg skyldig i å ha forgrepet seg på en utviklingshemmet jente ved ett tilfelle, men nekter straffeskyld for de alvorligste postene om voldtekt og incest (Aftenposten 12.01.2011). Stefaren erkjente overgrepet på jenta, som også vises på en av filmene stefaren har filmet, men hevdet at det var hans tidligere samboer som ”lurte” han inn i situasjonen (VG 11.01.2011).

6.2.3 ”Filmet for å dokumentere overgrepene”

Selv om både stefaren og den hovedtiltalte moren erkjente ett av overgrepene mot henholdsvis en gutt og en jente, fraskriver begge seg ansvaret for overgrepene gjennom å skyldte på at ”andre” dro dem inn i situasjonen. Mannen som var ivrig fotograf og blant annet leverte nyhetsinnslag til TV2 mellom 1998 til 2003, forklarte i retten at han reagerte på at stebarna hans gikk nakne rundt og hadde en påfallende seksualisert atferd. På spørsmål om hvorfor han filmet og fotograferte overgrepene svarte han at han hadde blitt inspirert et TV-program hvor en fotograf reiste rundt og filmet ulovligheter for så å levere materialet til politiet (Aftenposten 12.01.2011). I Aftenpostens artikkel vises det til stefarens interesse for film og bilder gjennom yrket som frilansfotograf, og hans seriøsitet og interesse for nyheter gjennom å ha levert nyhetsinnslag til TV2. At stefaren som fotograf av yrke vil interessere seg for et slikt TV-program kan dermed i og for seg virke naturlig. Uten å vite hvilke ulovligheter programmet som stefaren ble inspirert av inneholdt, kan hans interesse for nyheter også være med å underbygge hans fascinasjon av programmet. På en annen side gir ikke dette noen god forklaring på hvorfor han selv forgrep seg på en utviklingshemmet jente og selv dokumenterte dette på film. Utsagnet om at han blir ”lurt” inn i situasjonen av den hovedtiltalte moren kan også virke forvirrende i denne sammenheng. At en ”oppegående” frilansfotograf, med et ønske om å dokumentere forbrytelser, blir ”lurt” til å begå forbrytelsen selv, vil dermed kunne virke som et dårlig forsøk på å fraskrive seg ansvaret for overgrepet.

En del av skylden for bildene la han også på den ene jenta i saken. I retten uttaler han blant annet at sin tidligere samboer ba han om å ta bilder av jenta og at jenta ikke hadde noen motforestillinger til det (VG 12.01.2011). At spesielt ett av de utsatte barna, datteren til mannens tidligere samboer, er med på mange av bildene, forklarer stefaren med at han ønsket å ta bilder for å vise at hun var kommet i puberteten. Han sier videre at det sikkert var hans tidligere samboer som ba han ta disse bildene (VG 12.01.2011). Når stefaren blir konfrontert med hvorfor bildene viser intime kroppsdeler av barna forklarer stefaren det med at det kan være at han har vært ustø på hånda (VG 12.01.2011).

Gjennom uttalelsene til stefaren kan det virke som om han prøver å legitimere fotograferingen av intime bilder av jenta med at jenta ikke hadde noen motforestillinger til det. At det for stefaren vil være greit å ta bilder av jentas intime kroppsdeler, dersom ekssamboeren ba han om det, og jenta ikke motsatte seg det, vil kunne tolkes som en bagatellisering av hva det vil si for jenta å bli tatt slike bilder av. At jenta, i følge stefaren, ikke hadde noen motforestillinger trenger nødvendigvis ikke å bety at hun ønsket det selv. I en fremstilling av de to hovedtaltale som uten grenser for hva de utsetter barna sine for, vil det at jenta ikke motsatte seg å bli tatt bilder av dermed kunne være en form for beskyttelse. For en jente som gjentatte ganger har blitt utsatt for seksuelle krenkelser av ulik karakter, kan det tenkes at det å si nei ikke vil ha noen effekt – men derimot kan gjøre situasjonen verre.

6.2.4 Mor som pådriver og stefar som lakei?

Stefaren hadde som nevnt ikke mye positivt å si om sin tidligere samboer og forteller blant annet at hun var svært opptatt av boka ”Barna i dødens hus”, av Anne Marie West og Virginia Hill som handler om Anne Maries foreldre som misbrukte og drepte sine døtre (Aftenposten 12.01.11). Stefarens uttalelser kan dermed sies å involvere en normalitet- og avviksdiskurs. Dersom leserne ikke hadde hatt noen forhåndskunnskap om den hovedtaltalte moren, ville et slikt utsagn ikke nødvendigvis tolkes som noe annet enn en kvinne som var glad i å lese bøker og hadde en spesiell interesse for krim og spenning. Ut i fra den informasjonen vi tidligere har fått om den hovedtaltalte moren, kan derimot en fascinasjon for en slik grotesk fortelling virke skremmende. Betegnelsen ”svært opptatt” kan gi et inntrykk av en slags besettelse og kan implisere at hun brukte boka som en slags inspirasjon til å selv utføre overgrep. En slik tolkning kan gi en fremstilling av moren som et slags monster.

I følge VG (11.01.2011) forsøkte stefaren i vitnemålet å hele tiden å tegne et bilde av hans tidligere samboer som en pådriver for de seksuelle overgrepene mot barna. Om den tidligere samboeren sier han at hun misbrakte både alkohol, hasj og piller og var ofte ruset (VG 11.01.2011). Han forteller videre at moren selv var ganske sjenert da hun var edru, men at hun mistet alle hemninger når hun var beruset. Om sitt eget forhold til alkohol uttalte han at han selv kun tok en øl og en dram i blant (VG 11.01.2011). Uttalelsen til stefaren kan på denne måten frembringe et spørsmål om troverdighet. At stefaren angivelig bare tok en øl og en dram en gang i blant, mens samboeren ofte var ruset og derigjennom mistet alle hemninger, kan tolkes som en måte å påvise kontrastene mellom moren som ”pådriver” for overgrepene og stefaren som ett ”offer” for samboerens manipulasjon. Likevel kan uttalelsene til stefaren også tolkes på en annen måte. Dersom han sjeldent var beruset, men hadde et såkalt ”normalt” alkoholforbruk, burde nettopp han ha stoppet overgrepene – og slettes ikke ”la seg lure” av sin tidligere samboer. På spørsmål om hvorfor stefaren lot seg lede til overgrepene, forklarer stefarens forsvarsadvokat at han har noe med at stefaren i retten skal ha forklart at han har ME – kronisk utmattelsessyndrom (VG 11.01.2011). Forsvarsadvokaten til den hovedtiltalte kvinnen uttaler imidlertid at stefarens forklaringer er søkt og lite troverdig og at klienten hans tilbakeviser at hun har vært en pådriver for overgrep (VG 11.01.2011).

Stefaren fortalte også at det var han som sendte brevet som startet politiets etterforskning. I brevet lå det to bilder av mannens tidligere samboer sammen med et brev hvor han hadde skrevet ”Fjern denne Alvdal-kvinnen fra kontakt med barn. Avskyelig”, og signerte brevet med kvinnens nye samboers initialer (VG 11.01.2011). På spørsmål om hvorfor han signerte med kvinnens nye samboers initialer og ikke sine egne svarte stefaren at det ikke var meningen å legge skyld på noen, men at han tenkte det ble tatt mer på alvor dersom initialene var til en som fortsatt bodde i huset (VG 11.01.2011). Dette viser på mange måter paradokset i både morens og stefarens vitnemål i retten. Begge skal angivelig ha visst at det de har gjort har vært galt, men verken stoppet å forgripe seg på barna selv – eller stoppet den andre.

6.3 Dom

Fredag 18. februar falt dommen over de fem personene som var tiltalt i Alvdal-saken. De to hovedtiltalte fikk en historisk streng dom og ble funnet skyldig i 22 av de 24 tiltalepunktene i den omfattende overgrepssaken (Dagbladet 18.02.2011). Den hovedtiltalte stefaren fikk forvaring i 12 år, med en minstetid på åtte år, mens den hovedtiltalte moren fikk forvaring i 11 år, med minstetid på syv år og seks måneder (Dagbladet 18.02.2011). De tre andre tiltalte i

saken, et nabopar og en nabo, ble dømt i henholdsvis fengsel i fire år og ett år og ni måneder (Dagbladet 18.02.2011). Både det hovedtiltalte ekssamboerparet og naboparet anket dommen på stedet, mens den siste tiltalte tok to uker betenkningstid.

I retten vises det til at livet til den hovedtiltalte moren var preget av grenseløs seksualitet. Hun ble også dømt for overgrep mot nabobarna, hvor det blant annet vises til at barna kom til huset deres for å få mat og en form for omsorg de ikke fikk hos egne foreldre (VG 18.02.2011). Angående stefarens rolle ble det i retten uttalt at kvinnen selv har hatt mistanke om at ekssamboeren er pedofil, men har likevel latt ham bli i huset og latt han utføre alvorlige overgrep mot barn (VG 18.02.2011). Retten slår fast at stefaren er pedofil og påpeker at han i stor grad har lagt skylden på sin tidligere samboer for overgrepene (VG 18.02.2011). I dommen vises det også til at stefaren har vist totalt mangel på jentas integritet ved å filme overgrep, med fare for at materialet blir spredt (VG 18.02.2011). Også i dommen mot stefaren vises det til at nabobarna, på bakgrunn av egne foreldres massive omsorgssvikt valgte å oppsøke stefaren og hans samboer for å få mat, vel vitende om at de antagelig ville bli misbrukt (VG 18.02.2011).

Den hovedtiltalte moren ble den første kvinnen i Norge som ble dømt til forvaring i en sedelighetssak (Aftenposten 03.03.14). En forvaringsstraff skiller seg fra vanlig fengselsstraff ved at det i tillegg til forbrytelsen må foreligge en nærliggende fare for at vedkommende vil begå en lignende forbrytelse igjen.²⁶ At begge de to hovedtiltalte i saken fikk forvaring og en historisk streng straff underbygger antagelsen om at både moren og stefaren i stor grad har foregrepet seg på barna med overlegg. Den knusende dommen kan også sies å bekrefte mediens fremstilling av de to hovedtiltalte som uten grenser, sosial kompetanse og manglende evne til å sette seg inn i barnas situasjon. Forvaring er, i motsetning til fengselsstraff, ikke tidsbestemt, men kan aldri overstige 21 år. Når tidsrammen utløper skal lovbrøtteren vurderes på nytt og kan, dersom det fortsatt er fare for gjentakelse, forlenges med inntil fem år av gangen.²⁷ Moren og stefaren kan dermed i prinsippet sitte i fengsel livet ut.

---

²⁶ <http://www.kriminalomsorgen.no/hva-er-forvaring.278212-237613.html> Søkt 29.04.15

²⁷ <http://www.kriminalomsorgen.no/hva-er-forvaring.278212-237613.html> Søkt 29.04.15

7. Avsluttende diskusjon

I den avsluttende diskusjonen vil jeg ta opp igjen problemstillingen og gjennomgå funnene i analysen. Jeg vil først redegjøre for hvilke rammer som var mest fremtredende i analysen samt en redegjørelse for hvordan bruk av teori og metode har bidratt til funnene i analysen. Funnene i analysen vil også diskuteres i forhold til de ulike forskningsspørsmålene jeg stilte i innledningskapittelet. Forskningsspørsmålene jeg stilte var: Hvilke diskurser benytter mediene seg av for å beskrive overgriperne i de to sakene? Finnes det sannheter innenfor mediediskursene som samsvarer eller ikke samsvarer med de vitenskapelige diskursene? Hvordan beskrives årsaksforholdet i de to sakene? Og på hvilken måte bidrar mediediskursene til vår forståelse av seksuelle overgripere?

7.1 Bruk av rammeteori og diskursbegrepet i analysen

Det vises ut i fra analysen at alle de forhåndsbestemte rammene viste seg i begge sakene. I både Alvdal- og Vågå-saken går konfliktrammen og ansvarsrammen ofte hånd i hånd, spesielt i forhold til spørsmål om skyld og troverdighet. Moralrammen ble i både Alvdal- og Vågå-saken benyttet til å direkte eller indirekte si noe om hvordan man er forventet å opptre. Forventningene ble ofte knyttet til egenskaper og kvaliteter ved de tiltalte. I både Alvdal- og Vågå-saken ble den menneskelige interesse-rammen brukt for å dramatisere og eksponere det menneskelige og emosjonelle. Rammen ble imidlertid brukt mer i Alvdal-saken enn i Vågå-saken. Dette kan forklares med at overgrepene ble fremstilt på to ulike måter, noe jeg vil gå videre inn på i diskusjonen.

Som beskrevet i vær-varsom-plakaten i innledningskapittelet har journalister egne etiske standarder, som gjør at de er forpliktet til å representere nyheter på en objektiv og nøktern måte. Anvendelsen av rammeteorien i oppgaven har bidratt til å belyse hvordan mediene vinkler og legger vekt på de ulike temaene innenfor de to sakene, og synliggjør også skjevhetene i omtalene. De ulike rammene i analysen viser hvordan man, gjennom å gjøre noe mer fremtredende i en tekst, fremmer en bestemt definisjon av problemet, hva eller hvem som er årsaken til problemet og hvilken virkning den har, moralske vurderinger og/eller anbefaling av behandling. Diskursanalysen har i oppgaven bidratt til å kunne studere hvordan språket i medieomtalen blir brukt til å tillegge overgriperne egenskaper og derigjennom forventninger til hvordan de skal opptre. Gjennom å bruke en kombinasjon av rammeteori og diskursanalyse, har spesielt fire diskurser blitt fremtredende. Diskurser om overgripers

offerposisjon og/eller utøverposisjon samt diskurser rundt hva som er normalt og/eller hva som regnes som avvik.

7.2 Diskurser rundt overgriperne i Alvdal- og Vågå-saken

Gjennomgående for de utvalgte medieomtaltene var at selv om de ulike mediene nødvendigvis ikke har en klar formening om hvem overgriper er og hvilke egenskaper en overgriper har, på mange måter har vanskeligheter med å se overgriper som ”en av oss”. Sagt på en annen måte synes det gjennom analysen at media på mange måter har lettere for å fokusere på overgripere som personer med avvikende egenskaper og kvaliteter. En beskrivelse, eller mangel på beskrivelse, av egenskaper og kvaliteter hos de tiltalte kan i de to sakene sies å involveres i avviks- og normalitetsdiskurs.

Øygards velutbygde kontaktnett, yrke, sivilstatus og høye sosial kompetanse gjorde at fremstillingen av overgriper i Vågå-saken ble en helt annen enn fremstillingen av overgriperne i Alvdal-saken. Fremstillingen av Rune Øygard som person kom Øygard til gode i den form at han ble plassert i en mer privilegert posisjon enn den fornærmede jenta. Gjennom medias fremstilling var det i Vågå-saken dermed utenkelig for mange at Øygard, med hans høytstående stilling og gode egenskaper også kunne ha forgrepet seg på en mindreårig. På denne måten ble forholdet mellom Øygard og den fornærmede jenta beskrevet innenfor en normalitetsdiskurs, hvor Øygard bare utøvde omsorg for en jente som hadde det vanskelig. På samme måte beskrives også en avviksdiskurs, da en overgriper *ikke* vil inneha de kvalitetene og egenskapene Øygard har. Få tekniske bevis gjorde det også på mange måter lettere å fortsette konstruksjonen av Øygard som en uskyldig part og forholdet til jenta som et ”normalt” omsorgsforhold.

Overgriperne i Alvdal-saken kan derimot sies å være mer åpenbare i den form at de tiltalte ble beskrevet gjennom gjerningene de hadde utført, hvor eventuelle gode kvaliteter og egenskaper ble sett bort i fra, eller ikke fokusert på, for å styrke mistanken mot dem. I Alvdal-saken ble det, i motsetning til Vågå-saken, således fokusert mer på en avviksdiskurs. Fokuset på de hovedtiltaltes avvikende egenskaper og handlinger i Alvdal-saken gjorde at fremstillingen kan sies å bli preget av en moralsk avsky. Den fremtredende avviksdiskursen i Alvdal-saken kan også ses i sammenheng med hvordan mange vil ha en formening om at overgripere mangler sosial kompetanse. Dette underbygges gjennom Alvdal-ordførers uttalelser om at de tiltalte ikke deltok i organisasjonsliv eller i lokalsamfunnet, slik at resten av bygda følte seg

distansert fra de tiltalte og saken. Mediene på sin side kunne forsvare denne konstruksjonen av overgriperne med at det forelå flere tekniske bevis som sannsynligvis ville felle de tiltalte i saken og derigjennom bekrefte fremstillingen.

En annen fremtredende diskurs i de to sakene var offerdiskursene. Denne diskursene kan sies, i begge sakene, å være spesielt fremtredende når de tiltalte blir konfrontert med bevis og påstander i rettssakene. I Vågå-saken var Øygards svar på samtalen med jenta at han lot seg ”rive med” da den fornærmede jenta i saken utfordret han på et språk som kunne oppfattes seksuelt – og dermed plasserte seg selv om offer for jentas seksuelle atferd. I Alvdal-saken ble offerdiskursen brukt av begge de hovedtiltalte gjennom en fremstilling av at den ene presset eller ”lurte” den andre til å utføre overgrepene. Offerdiskursen kan i begge sakene også settes opp i mot spørsmålet om troverdighet. I Vågå-saken synes det ut i fra analysen at Øygards troverdighet svekkes ettersom flere bevis fremkommer, og at en fremstilling av Øygaard som offer i store deler av saken til slutt endrer seg til å bli en rolle som utøver. På denne måten vises også hvordan sosiale forhold kan være konstituerende på diskursene i forhold til at mediene, ettersom nye opplysninger fremkom, endret kurs og forandret diskursene fra å være en sannhet til noe som *kunne* være sant. Mens Øygaard gjennom store deler av omtalene før rettsaken kan sies å ha høy troverdighet og en rolle som offer, var fremstillingen av overgriperne i Alvdal-saken ganske annerledes. De hovedtiltalte i Alvdal-saken ble beskrevet gjennom deres handlinger, og dermed ble fremstilt som lite troverdige gjennom hele saken. Selv om de i rettssaken ønsket å fremstå som offer for den andres manipulasjon, synes det at den tidligere fremstillingen gjorde at de aldri kunne bli tildelt en slik rolle.

7.3 Sannheter innenfor mediediskursene

Fremstillingen av overgriper i omtalene kan vise hvordan diskursene både er formet og formes av vår forståelse av verden. Faktorer som påvirker vår identitet er avgjørende for hvem som fremstilles som overgriper. I diskursene kan mediene som nevnt trekke fram faktorer som forbindes med vår forståelse av overgriper, og derigjennom gjøre leserne oppmerksom på hvem overgriperen er. Mediene kan på samme måte trekke frem de faktorene som *ikke* forventes av en overgriper – for å underbygge kontrastene mellom ”vi” og ”dem”. Gjennom en seleksjon av faktorer kan både mediene og leserne inkludere personer som begår seksuelle overgrep mot barn i en gruppe som overgripere.

Av faktorer som påvirker dannelsen av identitet som viste seg i analysene var blant annet yrkestilhørighet, tilknytning og familierelasjoner samt utsagn fra personer fra de tiltaltes omgivelser om den/de siktedes karakter. I både Alvdal- og Vågå-saken kan fokuset rundt yrke, tilknytning og familiesituasjon tolkes som en måte å skape kontraster, samtidig som det skaper mye oppmerksomhet rundt saken. Et spørsmål en kan stille seg i denne sammenheng er hvilket bilde dette gir av seksuelle overgripere og hvor representativt det er for debatten rundt seksuelle overgrep og overgriper. Dersom en høytstående og respektert ordfører også kan være overgriper kan dette fremme en forståelse om at overgriper også kan være respektert, godt likt, yrkesaktiv og ha et velfungerende familieliv. En slik beskrivelse vil også på mange måter samsvare med de vitenskapelige diskursene hvor en overgriper ikke nødvendigvis må mangle sosial kompetanse, impuls kontroll og empati. Fremstillingen av overgriper som også en med gode kvaliteter vil blant annet kunne være med på å fremme en forståelse om å skille mellom person og handling. En slik konstruksjon av overgriper kan være hensiktsmessig, både for vi som hjelpere og samfunnet for øvrig, da det vil være med på å skape en mer åpen og nyansert debatt rundt fenomenet seksuelle overgrep og seksuelle overgripere.

Samtidig kan det ut i fra analysen av Vågå-saken, tolkes som at de ulike faktorene ble trukket frem for å ekskludere Øygard fra ”gruppen” som begår seksuelle overgrep mot barn, i motsetning til fremstillingen av overgriperne i Alvdal-saken. De hovedtiltalte i Alvdal-saken ble beskrevet gjennom handlingene sine, og egenskaper og kvaliteter ble trukket frem for å underbygge avvikende forhold ved de tiltalte. Eventuelle gode kvaliteter hos de tiltalte i Alvdal-saken ble utelatt, eller ikke fokusert på, for å kunne beholde fremstillingen av overgriperne som personer med avvikende personlighetstrekk. Når mediene beskriver overgriper på denne måten sementerer de den allmenne oppfatning av hvordan overgriper er, altså personer med dårlig psykisk helse. Konstruksjonen av overgriperne i de to sakene vil dermed kunne ha en negativ innflytelse på debatten rundt seksuelle overgripere.

7.4 Avvikende handlinger – avvikende personligheter?

Mange vil i dag være enige om at det ikke finnes et entydig bilde av seksuelle overgripere. At overgriper ofte er i nær relasjon til barnet og at også kvinner begår seksuelle overgrep mot barn er godt dokumentert. Likevel vil ofte våre kulturelle forestillinger om kvinner og mødre kunne bidra til at vi ikke ønsker å tenke på at disse også kan forgripe seg på barn, og føre til en usynliggjøring av overgrepene. Overgrep fra kvinner, og da spesielt mødre, kan også være

vanskelig å avdekke da grensen mellom mødres omsorg og overgrep i noen tilfeller kan være diffus. De kulturelle forestillinger om kvinner og mødre kan blant annet ha påvirket at moren i Alvdal-saken, på tross av flere bekymringsmeldinger og tett oppfølging fra kommunen, ikke ble oppdaget. Dersom vi ikke våger se eller høre vil det være liten sannsynlighet for at slike overgrep vil bli avdekket. De kulturelle forestillingene om personer som blir presentert som vellykkede, sosiale og empatiske individer, som i Vågåsaken, kan sies å ha samme effekt. I Vågåsaken bidro blant annet vår kulturelle forståelse til å så tvil om jentas troverdighet.

I Alvdal-saken ble både den hovedtiltalte moren og den tiltalte stefaren beskrevet med at de isolerte seg og ikke deltok i lokalsamfunnet samtidig som stefaren, og senere også moren, fikk diagnosen pedofil. En bagatellisering av overgrepene så man blant annet i Vågåsaken, hvor mediene slo ring om Øygaard i stedet for jenta, og fokuserte mer på det såkalt sensasjonelle i stedet for hvordan overgrepene opplevdes for jenta. Det var heller dermed aldri snakk om eventuelle skade- og/eller ettervirkninger for den utsatte jenta i Vågåsaken. Forklaringene på hvorfor menn og kvinner begår seksuelle overgrep kan preges av en forståelse, eller rettere sagt en mangel på forståelse, av at ”vanlige” kvinner og menn også kan utføre overgrep.

Den såkalte jakten på avvikende personlighetstrekk som forklaring på hvorfor noen begår seksuelle overgrep mot barn kan sies å være preget av en trang til å kunne kontrollere hvem som begår overgrep, slik at vi kan beskytte oss mot dem. Det vil samtidig være en måte å distansere seg fra temaet. Dette preges også i medienes omtaler av Alvdal- og Vågåsaken. Identifisering av risikofaktorer som blant annet forstyrret tilknytning, omsorgssvikt, seksuelle overgrep i oppveksten osv., *kan* si oss noe om hvorfor *noen* begår seksuelle overgrep mot barn. Likevel kan det som nevnt i kapittelet i kunnskapsstatus ikke trekkes slutninger ut i fra personlighetsvurderinger eller risikofaktorer om en person er tilbøyelig til å begå seksuelle overgrep mot barn. Ettersom overgripere i denne forstand er en heterogen gruppe vil det heller ikke eksistere et årsaksforhold.

At det som nevnt ikke kan trekkes slutninger om årsakssammenheng kan også påvirke usikkerheten rundt hvilken behandling som tilbys potensielle overgripere og hva som hjelper. Eventuell hjelp og forslag til behandling var heller ikke et tema i Alvdal- og Vågåsaken. Det kan finnes flere årsaker til dette. Overgrepene i Vågåsaken ble bagatellisert og overgriperen presentert som velutdannet, ressurssterk og veltalende, og dermed ikke nødvendigvis sett på som en som trengte hjelp/behandling. Eller som i Alvdal-saken hvor det var det mer fokus på

de grove overgrepene og derigjennom større fokus på straff og fordømmelse. En annen og mer generell årsak kan være generelt lite kunnskap om hvilken behandling eller hjelpetiltak som tilbys. Ettersom det ikke finnes et entydig bilde av overgripere, kan vi også ha vanskeligheter med å se hvilken behandling som hjelper.

7.5 På hvilken måte påvirker mediens fremstillinger vår forståelse av personer som begår seksuelle overgrep?

Overgriperen i Vågå-saken var som nevnt en respektert ordfører, mens overgriperne i Alvdal-saken var mennesker som i hovedsak skulle fungere som omsorgspersoner for de utsatte barna. Dette er roller som bryter med de kulturelle forestillingene vi har om personer som begår overgrep mot barn. Det uvanlige i dette gjenspeiles også i den massive mediedekningen av sakene. Hendelser som får store oppslag i media er ofte de som er ekstraordinære, eller har ekstraordinære aspekter ved seg. Journalistenes forståelse av verden avgjør hva som fokuseres på i de ulike sakene og hvordan sakene blir fremstilt. Forståelsen påvirker hva journalistene ser på som nyhetsverdi, valg av hvem som blir intervjuet og hvordan de involverte blir beskrevet. Utformingen av omtalene gjenspeiler ofte samfunnets konvensjonelle klassifiseringer av temaer og de personene sakene berører. På denne måten bekrefter mediene den allmenne oppfatning av seksuelle overgripere.

Selv om det er gjennomgående i både Alvdal- og Vågå-saken at mediene på mange måter støtter opp om den generelle forståelsen av *overgripere*, var mediens fremstilling av de seksuelle *overgrepene* vidt forskjellige. Mediene, som vanligvis kan sies å presentere seksuelle overgrep som noe galt og avskyelig, presenterte blant annet overgrepene i Vågå-saken på en måte som bagatelliserte jentas opplevelse av overgrep og naturliggjorde forholdet mellom overgriper og den utsatte. I Alvdal-saken var det imidlertid annerledes. Overgrepene ble i Alvdal-saken beskrevet som bestialske og avskyelige, og ble detaljert beskrevet i media. Fremstillingene av de ulike overgrepene sier ikke bare noe om hva vi regner som seksuelle overgrep, men også hvilket syn vi har på overgripere. Ett spørsmål en kan stille i denne sammenheng er derfor hvilken virkning de ulike fremstillingene har på samfunnets forståelse av overgrep og overgriper.

Kan en fremstilling av overgrepene som et slags kjærlighetsforhold i Vågå-saken være med på å bidra til en normalisering av et forhold mellom en voksen mann og en ung jente under den seksuelle lavalder og derigjennom skape et urealistisk bilde av overgrep? Eller dersom

man forstår fremstillingen av overgriper i Vågå-saken som en ”hvem som helst”, hvor overgriperen like gjerne kan være en ordfører og en venn som en ukjent, skape unødvendige panikker? Svaret på spørsmålene kan være todelt. På den ene siden kan fremstillingene av overgrepene og overgriperne i Vågå-saken som nevnt være med på å skape en mer nyansert debatt om overgripere og overgrep. På en annen side kan en slik fremstilling være med å skape panikker da leserne kan føle at de ikke har kontroll på hvem overgriper er og dermed ikke kan beskytte verken seg selv eller barna sine.

Det kan også stilles spørsmål om hvordan en massiv og detaljert dekning av grove overgrep i et slags lukket samfunn, som i Alvdal-saken, påvirker vår forståelse av overgriperen. Vil en slik fremstilling bidra til å underbygge en konstruksjon av overgriper som en person med mangel på empati, sosial kompetanse og dårlig psykisk helse? På den ene side kan svaret være ja, noe som på mange måter avviker fra de vitenskapelige overgrepdiskursene, og kan føre til mer fokus på straff og fordømmelse. På den andre siden kan fremstillingen av overgriperne Alvdal-saken, hvis den blir sett i sammenheng med overgriper i Vågå-saken, være med på å utvide mediediskursene til en forståelse om at overgriper *kan* være en person med gode kvaliteter så vel som en person med psykiske utfordringer. Sakene representerer dermed to ytterpunkter som sammen kan gi et mer nyansert bilde av personer som begår seksuelle overgrep mot barn.

7.6 Avsluttende kommentarer

Opgavens hovedformål var å undersøke hvordan seksuelle overgripere blir fremstilt i henholdsvis Alvdal- og Vågå-saken, og samspillet mellom mediediskursene og de vitenskapelige diskursene. Ut i fra analysen vil fremstillingen av overgriperne i begge sakene kunne sies å støtte opp om de vitenskapelige diskursene rundt overgripers kjønn og relasjon mellom utsatt og overgriper. Likevel vises det at mediediskursene skiller seg mer fra de vitenskapelige diskursene dersom overgriper ligner på ”oss selv”, hvor gode kvaliteter og egenskaper blir brukt for å understreke kontrastene mellom personen og overgriperen ”slik vi kjenner den”. En forklaring på dette kan være at mediene også har kommersielle interesser som gjør at det skapes en forskyvning mot å tilfredsstille leserne heller enn å utfordre hva leserne ønsker og forventer.

Personer som begår seksuelle overgrep mot barn er en heterogen gruppe, selv om vi på mange måter skulle ønske at de var mer annerledes enn andre. Selv om det foreligger risikofaktorer,

finnes det ingen profil for den ”typiske” overgriper. Som sett i de to ulike sakene kan barneovergriperen like gjerne være en mann som en kvinne, en ordfører og en omsorgsperson som en med en sedelighetsdom mot seg. Samtidig som de som begår overgrep mot barn like gjerne kan være pedofile som å ikke ha en psykiatrisk diagnose. Ettersom de tiltalte i begge sakene ble dømt for seksuelle overgrep mot mindreårige kan fremstillingen oppsummeres ved at voksne som begår seksuelle overgrep mot barn nærmest kan være hvem som helst.

Det synes ut i fra analysen at det fokuseres lite på både behandling av overgripere og hvilken innvirkning samfunnets holdninger til seksuelle overgrep og overgriper kan ha, både i forhold til påvirkning på overgriperne selv, men også vi som hjelpere. For et fenomen som ofte preges av fordommer og fordømmelse vil det være essensielt for sosialarbeidere å møte overgripere med åpenhet, respekt og evne til å se mennesket bak handlingen. Dette også fordi det ikke er overgriperen som person som nødvendigvis er avvikende, men handlingene deres som gjør dem annerledes. Sosialarbeidere som jobber mellom mennesker, individ og samfunn bør derfor ha kunnskap om samfunnets holdninger i møte med overgripere eller potensielle overgripere. En slik kunnskap vil kunne bidra til mindre fordømmelse og en helhetlig forståelse av overgriperens situasjon – og på denne måten kunne bidra til å gi han/hun den hjelpen de trenger.

Som nevnt i avsnittet om omfang, effekt og skadevirkninger eksisterer det få omfangsundersøkelser rundt seksuelle overgrep mot barn og unge i Norge. Det samme gjelder forebyggende tiltak. Likevel kan det sies å være et økende fokus rundt temaet seksuelle overgrep. Både den forrige rød-grønne regjeringen samt den nye blå-blå har utredet strategier og tiltaksplaner for å bekjempe vold og seksuelle overgrep mot barn og ungdom. Samtidig har blant annet NKVTS flere pågående prosjekter rundt omfang og skadevirkninger av vold og omsorgssvikt.²⁸ Grepene vitner om et økende fokus rundt fenomenet seksuelle overgrep. Likevel kan det sies å være påfallende at ingen av prosjektene omhandler overgriperen.

Hvordan de mannlige og kvinnelige overgriperne i de to sakene blir fremstilt i media er ikke noe som bare påvirker de involverte, men også samfunnet for øvrig. Som nevnt i innledningen har mediene stor definisjonsmakt når det gjelder overgriperen. Min konklusjon er at en mer nyansert fremstilling i mediene av hvem som begår overgrep vil kunne føre til en mer åpen og

---

²⁸ <http://www.nkvts.no/tema/Seksuelle-overgrep/Sider/default.aspx> Søkt 07.05.15

faglig diskusjon. For å oppnå en bedre forståelse av personer som begår seksuelle overgrep, mener jeg at det kreves mer vitenskapelig kunnskap og en større spredning av denne kunnskapen generelt, og blant fagfolk spesielt.

8. Litteraturliste

- Anstorp, T., Torp, E., & Hovland, B.I. 2003. *Seksuelle overgrep: En felles utfordring*. I T. Anstorp, B. Indrebø Hovland og E. Torp (red). Oslo: Universitetsforlaget 13-24.
- Anke, Teija. 2007. *Tilknytning mellom fosterbarn og fosterforeldre: Et behandlingsperspektiv*. Tidsskrift for Norsk Psykologforening, Vol 44, nummer 10, 2007, side 1230-1238).
- Barne-, likestilling- og inkluderingsdepartementet. 2002. *Seksuelle overgrep. Veiledninger og brosjyrer*.
https://www.regjeringen.no/nb/dokument/dep/bld/veiledninger_brosjyrer/2002/mistanke-om-ansattes-seksuelle-overgrep-/7/id275377/ (13.02.15)
- Barne-, likestilling- og inkluderingsdepartementet. 2013. *Barndommen kommer ikke i reprise. Strategi for å bekjempe vold og seksuelle overgrep mot barn og ungdom* (2014-2017).
- Baurmann, Michael C. 1997. *Sex, vold og psykiske ettervirkninger*. I Holgerson, Astrid og Lena Hellblom Sjögren (red.). 1997. *Seksuelle overgrep mot barn. Et kritisk perspektiv*. Fagbokforlaget Vigmostad og Bjørke AS. 1997.
- Bendiksby, Olav Henriksson. (2008): *Å forstå unge overgripere: Tilknytningsstrategier og utviklingshistorie* i Tidsskrift for Norsk Psykologforening. (Vol 45, nummer 6) 735–738
- Bergström, Göran og Kristina Boréus. 2005. *Textens mening och makt. Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. 2. Opplag. Författarna och Studentlitteratur. 2005.
- Blakar, Rolv Mikkel. 2006. *Språk er makt*. 7. Reviderte og utvida utgave. Pax Forlag A/S.
- Bodahl-Johansen, Gunnar og Helge Østbye. 1996. *Pressen og Bjugn-saken*. Institutt for journalistikk. 1996. Indre Smaalenes trykkeri.
- Bosman, Jan og Leen d'Haenens. 2008. *News reporting on Pim Fortyn: Framing in two Dutch newspapers*. Media, Culture & Society. SAGE Publications. Vol. 30(5): 735-748
- Bratberg, Øivind. 2014. *Tekstanalyse for samfunnsvitere*. Cappelen Damm A/S
- Bremnes, Tone. 2009. *Seksuelle overgrep fra kvinner*. Masteravhandling i kriminologi. Institutt for kriminologi og rettssosiologi. Det juridiske fakultet. Universitetet i Oslo.
- Dagbladet. 16.04.2010. *Mor, stefar og fem venner siktet for overgrep mot fire barn*.

<http://www.dagbladet.no/2010/04/16/nyheter/innenriks/overgrep/voldtekt/11318620/>

(19.03.15)

- Dahl, Tove Stang 1994. *Pene piker haiker ikke*. Oslo: Universitetsforlaget
- Dearing, James W. Og Everett Rogers. 1996. *Agenda-setting*. SAGE publications, 1996.
- Dyregrov, Atle. 2010. *Barn og traumer. En håndbok for foreldre og hjelpere*. Fagbokforlaget Vigmostad og Bjørke AS
- Entman, Robert M. 1993. *Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm*. Journal of Communication. Volume 43, Issue 4, Pages 51-58, December 1993.
- Fairclough, Norman. 1992. *Discourse and Social Change*. Cambridge: Polity Press.
- Goffman, Erving. 1968. *Frame Analysis. An Essay on the Organization of Experience*. Northeastern University Press. Boston
- Haugland, Gunhild Nystad (2011) *ingen penis-ingen skade? Når kvinner begår seksuelle overgrep*. Tidsskrift for norsk psykologiforening. Vol 48, nummer 6, 2011. 522-528
- Helgesen, Janne, Ellen Ekhaugen, Terje Fredwall, Ole Johan Heir, Svein Pettersen, Espen Salvesen og Tore Råen. 2006. *Rusmiddelkunnskap for tilsatte i kriminalomsorgen*. KRUS Håndbok 2/2006.
- Hennum, Ragnhild. 2004. *Seksuelle overgrep mot barn. Omfang og rettsapparatets behandling*. Redd Barna. Rapportnummer 05-04. 16.03.2004
- Holgerson, Astrid og Lena Hellblom Sjögren (red.). 1997. *Seksuelle overgrep mot barn. Et kritisk perspektiv*. Fagbokforlaget Vigmostad og Bjørke AS. 1997.
- Kvale, Steinar og Svend Brinkmann. 2009. *Det kvalitative forskningsintervju*. 2. utgave. Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Lov av 22. mai 1902 nr.10 Almindelig borgerlig straffelov (Straffeloven - STRL)
- Mathisen, Werner Christie. 1997. *Diskursanalyse for statsvitere: Hva, hvorfor og hvordan*. Institutt for statsvitenskap. Det samfunnsvitenskapelige fakultet. Universitetet i Oslo, Forskningsnotat 1/1997.
- Mossige, Svein og Kari Stefansen. 2007. *Vold og Overgrep mot barn og unge. En selvrapporteringsstudie blant avgangselever i videregående skole*. NOVA rapport. 2007.
- Myhre, Mia, Siri Thoresen og Ole Kristian Hjemdal (red.). 2015. *Vold og voldtekt i Norge. En nasjonal forekomststudie av vold i et livsløpsperspektiv*. Rapport 1/2015. Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.
- Nasjonalt kompetansesenter om vold og traumatisk stress. 2011. *Seksuelle og fysiske overgrep mot barn og unge*. Kunnskapsstatus. Revidert 2011. Seksjon Barn og unge. NKVTS

- Nasjonalt kompetansesenter om vold og traumatisk stress. 2013. *Håndbok for helsepersonell ved mistanke om fysisk barnemishandling*. NKVTS
- Nasjonalt ressurscenter for seksuelt misbrukte barn. 2002. *Seksuelle overgrep mot barn – utvalgte temaer*. Oslo. 2002.
- Nettavisen. 03.03.2015. *Fire nye år i fengsel for Alvdal-faren*.
<http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/Alvdal-moren-anker-forvaringsdom-7489124.html> (16.04.15)
- Nilsen, Berit H. 2010. Offentlighetens bidrag til å snu Bjugn-saken fra hekseprosess til alternativ, mer nyansert oppfatning av seksuelt misbruksanklager i Norge. Avhandling avlagt ved Handelshøyskolen i København for graden Master of Public Administration.
- Nilsson, Gabriella. 2013. *Incestdebatten i Sverige 1982-96*. Sosiologi i dag, årgang 43, NR. 4/2013, s. 15-44.
- NRK. 07.01.2013. *2000 barn i sexanmeldelser hvert år*.
<http://www.nrk.no/norge/2000-barn-i-sexanmeldelser-hvert-ar-1.10863248> (04.03.15)
- Ringdal, Kristen. 2013. *Enhet og Mangfold. Samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode*. 3. utgave. Fagbokforlaget Vigmostad og Bjørke AS.
- Røssland, Lars Arve. 2003. *Kriminelt. Kriminaljournalistikk i norske populærmedium*. Universitetsforlaget 2003.
- Semetko, Holli A. og Patti M. Valkenburg. 2002. Framing European politics: A content analysis of press and television news. *Journal of Communication*. Volume 50, Issue 2, Pages 93-109, June 2000.
- Skilbrei, May-Len, Ingrid Smette og Kari Stefansen. 2013. *Seksuell vold – en introduksjon*. Sosiologi I Dag, Årgang 43, Nr. 4/2013: 5-14.
- Skilbrei, May-Len. 2012. Sisters in crime: *Representation of gender and class in the media coverage and court proceedings of the triple homicide at Orderud Farm*. Fafo Institute for Applied International Studies, Norway. Published in Crime Media Culture. An International Journal.
- Smette, Ingrid, Kari Stefansen og Svein Mossige. 2009. *Responsible victims? Young people's understanding of agency and responsibility in sexual situations involving underage girls*. Young. Nordic Journal of Youth Research. Sage publications.
- Steine, I.M. (2012): *Forekomsten av seksuelle overgrep i et representativt befolkningsutvalg i Norge*. Tidsskrift for Norsk Psykologforening, Vol 49, nummer 10, 2012, side 950–957.

Stokke, Gunn. 2011. *Differensialdiagnostiske kriterier for autismspekterforstyrrelse og tilknytningsforstyrrelse*. Tidsskrift for Norsk Psykologiforening, Vol 48, nummer 6, 2011, side 529-534

VG. 27.09.2011. *Ap-ordfører siktet i overgrepssak*.

<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/arbeiderpartiet/ap-ordfoerer-siktet-i-overgrepssak/a/10030239/> (04.09.11)

Winther Jørgensen, Marianne og Louise Phillips. 1999. *Diskursanalyse som teori og metode*. 1. utgave 1999, 10. opplag 2013. Roskilde Universitetsforlag, 1999.

Vedlegg I

Avisomtaler brukt i analysen

Vågå saken:

1. Aftenposten. 27.09.2011. *Ordfører bekrefter overgrepssiktelse.*
<http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/Ordfører-bekrefter-overgrepssiktelse-6668146.html> (04.11.14)
2. Aftenposten. 12.12.2012. *Øygard bekrefter "griseprat på skype".*
<http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/Oygard-bekrefter-griseprat-pa-Skype-7015243.html> (15.03.2015)
3. Aftenposten. 17.12.2012. *Ordfører Rune Øygard dømt til fengsel i fire år.*
<http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/Ordfører-Rune-Oygard-domt-til-fengsel-i-fire-ar-7071799.html> (04.11.14)
4. Aftenposten. 13.06.2013. *Både Øygard og statsadvokaten anker dommen.*
<http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/Bade-Oygard-og-statsadvokaten-anker-dommen-7229650.html> (15.03.2015)
5. Dagbladet. 23.05.2013. *Juryen: - Øygard er skyldig.*
<http://www.dagbladet.no/2013/05/22/nyheter/oygard-saken/innenriks/27295143/>
(04.11.14)
6. Dagbladet. 27.09.2011. *Ap-ordfører siktet i overgrepssak.*
<http://www.dagbladet.no/2011/09/27/nyheter/innenriks/politikk/18320868/>
(15.03.2015)
7. Dagbladet. 27.09.2011. *Svært alvorlige anklager.*
http://www.dagbladet.no/2011/09/27/nyheter/arbeiderpartiet/jens_stoltenberg/innenriks/politikk/18324380/ (04.11.14)
8. Dagbladet 30.09.2011. *Overgrepssiktet ordfører sov på samme rom som 16-åring.*
<http://www.dagbladet.no/2011/09/30/nyheter/overgrep/innenriks/18366920/>
9. Dagbladet 12.10.2012. *"Orker ikke se på deg og vite at jeg ikke får ta på deg".*
http://www.dagbladet.no/2012/10/12/nyheter/innenriks/rune_oygard/vaga-saken/overgrep/23833317/ (15.03.2015)
10. Dagbladet. 01.11.2012. *Dette er bevisene.*
http://www.dagbladet.no/2012/11/01/nyheter/rune_oygard/vaga-saken/tiltalt/overgrep/24138775/ (15.03.2015)

11. Dagbladet. 05.11.2011. – *Jeg har ikke gjort noe galt.*
http://www.dagbladet.no/2011/11/05/nyheter/rune_oygard/overgrep/18898239/
(15.03.2015)
12. Dagbladet. 17.12.2012. *Rune Øygard dømt til fire års fengsel.*
<http://www.dagbladet.no/2012/12/17/nyheter/innenriks/dom/rettssak/oygard-saken/24869068/> (04.11.14)
13. Dagbladet. 31.05.2013. *Øygard varsler nye opplysninger i saken.*
http://www.dagbladet.no/2013/05/31/nyheter/innenriks/vaga-saken/rune_oygard/oygard-saken/27460144/ (15.03.2015)
14. VG. 22.09.2011. *Politiet har gjort flere beslag hos overgrepssiktet ordfører.*
<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/ordfoerersaken/politiet-har-gjort-flere-beslag-hos-overgrepssiktet-ordfoerer/a/10038925/> (04.11.14)
15. VG. 24.09.2011. *Overgrepssiktet ordfører vil tilbake på jobb igjen.*
<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/overgrepssiktet-ordfoerer-vil-paa-jobb-igjen/a/10039121/> (04.11.14)
16. VG. 27.09.2011. *Ap-ordfører siktet i overgrepssak.*
<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/arbeiderpartiet/ap-ordfoerer-siktet-i-overgrepssak/a/10030239/> (04.09.11)
17. VG. 27.09.2011. *Stoltenberg trakk frem Øygard som politisk forbilde.*
<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/arbeiderpartiet/stoltenberg-trakk-frem-oygard-som-politisk-forbilde/a/10030267/> (10.03.15)
18. VG. 27.09.2011. *Anmeldt dagen etter middag med Stoltenberg og Brimi.*
<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/arbeiderpartiet/anmeldt-dagen-etter-middag-med-stoltenberg-og-brimi/a/10030273/> (10.03.15)
19. VG. 29.09.2011. *”Jens hilser, skal jeg hilse tilbake?”.*
<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/arbeiderpartiet/jens-hilser-skal-jeg-hilse-tilbake/a/10039258/> (10.03.15)
20. VG. 30.09.2011. – *Ordføreren og jenta delte hotellrom.*
<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/arbeiderpartiet/ordfoereren-og-jenta-delte-hotellrom/a/10039383/> (10.03.15)
21. VG. 01.10.2011. *Vil ha Bjarne Håkon Hanssen som vitne.*
<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/ordfoerersaken/vil-ha-bjarne-haakon-hanssen-som-vitne/a/10039509/> (10.03.15)

22. VG. 12.09.2012. *Jente (16) i politiavhør: Ble skjenket av Øygard.*
<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/ordfoerersaken/jente-16-i-politiavhoer-ble-skjenket-av-oeygard/a/10068808/> (15.03.15)
23. VG. 08.10.2012. *Rundt 5.000 sms, mms og telefoner mellom Øygard og jente (16).*
<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/ordfoerersaken/rundt-5-000-sms-mms-og-telefoner-mellom-oeygard-og-jente-16/a/10054504/> (15.03.15)
24. VG. 11.10.2012. – *Jeg lot meg rive med på Skype.*
<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/ordfoerersaken/jeg-lot-meg-rive-med-paa-skype/a/10054901/> (15.03.15)
25. VG. 12.10.2012. *Øygard: Ville se hvor grensen hennes gikk.*
<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/ordfoerersaken/oeygard-ville-se-hvor-grensen-hennes-gikk/a/10062061/> (15.03.15)
26. VG. 15.10.2012. *Øygards kone: Visste at de delte seng på turene.*
<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/ordfoerersaken/oeygards-kone-visste-at-de-delte-seng-paa-turene/a/10062318/> (15.03.15)
27. VG. 15.10.2012. *Vågå Ap: - Vi er skuffet over Øygard.*
<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/ordfoerersaken/vaagaa-ap-vi-er-skuffet-over-oeygard/a/10062352/> (04.11.14)
28. VG. 18.10.11. – *Hun føler hele Vågå er i mot henne.*
<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/ordfoerersaken/hun-foeler-hele-vaagaa-er-i-mot-henne/a/10014966/> (10.03.15)
29. VG. 26.10.2011. *Ordfoerersiktelsen i Vågå: - Usmakelig å avhøre alle disse vennene.*
<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/ordfoerersaken/ordfoerersiktelsen-i-vaagaa-usmakelig-aa-avhoere-alle-disse-vennene/a/10015269/>
30. VG. 17.12.2012. *Bistandsadvokat: Viktig at misbruk av stilling nevnes.*
<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/ordfoerersaken/bistandsadvokat-viktig-at-misbruk-av-stilling-nevnes/a/10048612/> (15.03.15)
31. VG. 26.09.2013. *Øygard dømt til to år og tre måneders fengsel.*
<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/ordfoerersaken/oeygard-doemt-til-to-aar-og-tre-maaneders-fengsel/a/10143949/> (04.11.14)
32. VG. 11.12.2013. *Øygard møtte til soning.*
<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/ordfoerersaken/oeygard-moette-til-soning/a/10141089/> (04.11.14)

Alvdal-saken:

1. Aftenposten. 12.10.2011. – *Hun var blitt en god venninne.*
<http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/--Hun-var-blitt-en-god-venninne-5108470.html> (19.03.15)
2. Aftenposten. NTB. 01.12.2011. *Fylkesmannen refser barnevernet i Alvdal-saken.*
<http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/Fylkesmannen-refser-barnevernet-i-Alvdal-saken-6712044.html> (19.03.15)
3. Aftenposten. Oppdatert 12.10.2011. *Filmet selv overgrepene.*
<http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/Filmet-selv-overgrepene-5106853.html>
(19.03.15)
4. Aftenposten. NTB.03.03.15. *Alvdal.moren anker forvaringsdom.*
<http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/Alvdal-moren-anker-forvaringsdom-7489124.html> (16.04.15)
5. Dagbladet. 16.04.2010. *Mor, stefar og fem venner siktet for overgrep mot fire barn.*
<http://www.dagbladet.no/2010/04/16/nyheter/innenriks/overgrep/voldtekt/11318620/>
(19.03.15)
6. Dagbladet. 25.10.2010. *Stefar (64) i pedomiljø avslørte seg selv med bildebrev.*
<http://www.dagbladet.no/2010/10/25/nyheter/overgrep/alvdal/13982248/> (19.03.15)
7. Dagbladet. 18.02.2011. - *Det har vært tøft å høre på i dag.*
<http://www.dagbladet.no/2011/02/18/nyheter/innenriks/dom/alvdal/overgrep/15485115/> (19.03.15)
8. VG. (NTB). 16.04.2010. *Kvinne og mann overgrepssiktet i Hedmark.*
<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/kvinne-og-mann-overgrepssiktet-i-hedmark/a/10000850/> (10.03.15)
9. VG. (NTB). 23.12.2010. *Fem tiltalt i grov overgrepssak i Alvdal.*
<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/fem-tiltalt-i-grov-overgrepssak-i-alvdal/a/10012792/> (19.03.15)
10. VG. 18.02.2011. *Alle de fem tiltalte dømt i Alvdal-saken.*
<http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/--Hun-var-blitt-en-god-venninne-5108470.html> (19.03.15)
11. VG. 06.07.2010. *Etterforsker mulig pedofilring i Hedmark.*
<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/etterforsker-mulig-pedofilring-i-hedmark/a/10002727/> (19.03.15)

12. VG. (NTB). 23.12.10. *Fem tiltalt i grov overgrepssak i Alvdal.*
<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/fem-tiltalt-i-grov-overgrepssak-i-alvdal/a/10012792/> (19.03.15)
13. VG. (NTB). 04.01.2011. – *Overgrepssaken vil prege bygda i lang tid.*
<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/overgrepssaken-vil-prege-bygda-i-lang-tid/a/10028836/> (19.03.15)
14. VG. 09.01.2011. *Tiltalen som ryster Alvdal.*
<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/tiltalen-som-ryster-alvdal/a/10037347/> (19.03.15)
15. VG. 11.01.2011. *Alvdal-tiltalt hevder moren var besatt av incestbok.*
<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/alvdal-tiltalt-hevder-moren-var-besatt-av-incestbok/a/10013067/> (19.03.15)
16. VG. 11.01.2011. *Alvdal-tiltalt: - Jeg filmet for å sikre bevis.*
<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/alvdal-tiltalt-jeg-filmet-for-aa-sikre-bevis/a/10013104/> (19.03.15)
17. VG. 12.01.2011. – *Det er et forferdelig bilde, ikke le.*
<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/dette-er-et-forferdelig-bilde-ikke-le/a/10013165/>
(19.03.15)
18. VG. 12.01.2011. – *Fortalte tidligere barnevernsleder om overgrepsfilm.*
<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/fortalte-tidligere-barnevernsleder-om-overgrepsfilm/a/10013212/> (19.03.15)
19. VG. 13.01.2011. *Alvdal-mor: - Jeg er ikke seksuelt tiltrukket av barn.*
<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/alvdal-mor-jeg-er-ikke-seksuelt-tiltrukket-av-barn/a/10013304/> (19.03.15)
20. VG. 24.01.2011. *Biologisk far fikk vite om overgrepsfilm.*
<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/biologisk-far-fikk-vite-om-overgrepsfilm/a/10037528/> (02.05.15)
21. VG. 26.01.2011. *Tidligere barnevernsleder: - Vi ble venninner.*
<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/tidligere-barnevernsleder-vi-ble-venninner/a/10037739/> (02.05.15)
22. VG. 18.02.2011. *Alle de fem tiltalte dømt i Alvdal-saken.*
<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/alle-de-fem-tiltalte-doemt-i-alvdal-saken/a/10014167/> (19.03.15)